

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI**

**KOMÜNİZMLE MÜCADELE DERNEKLERİNİN
TÜRK TOPLUMUNUN DİN ANLAYIŞINA ETKİLERİ**

RUKİYE ÇORLU

YÜKSEK LİSANS

**DANIŞMAN
Prof. Dr. MEHMET AKGÜL**

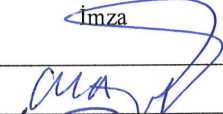

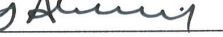
KONYA-2019

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	--

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Rukiye ÇORLU
	Numarası	168102061010
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Din Sosyolojisi Ana Bilim Dalı / Felsefe ve Din Bilimleri
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mehmet AKGÜL
	Tezin Adı	KOMÜNİZMLE MÜCADELE DERNEKLERİNİN TÜRK TOPLUMUNUN DİN ANLAYIŞINA ETKİLERİ

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan KOMÜNİZMLE MÜCADELE DERNEKLERİNİN TÜRK TOPLUMUNUN DİN ANLAYIŞINA ETKİLERİ başlıklı bu çalışma 10.07.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Mehmet AKGÜL	
2	Prof. Dr.	Bünyamin SOEMAZ	
3	Dr. Öğretim Üyesi	Yakup AKYÜZ	

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Rukiye ÇORLU		
	Numarası	168102061010		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Din Sosyolojisi Ana Bilim Dalı / Felsefe ve Din Bilimleri		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	KOMÜNİZMLE MÜCADELE DERNEKLERİNİN TÜRK TOPLUMUNUN DİN ANLAYIŞINA ETKİLERİ			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Rukiye ÇORLU

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Rukiye ÇORLU		
	Numarası	168102061010		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Din Sosyolojisi Ana Bilim Dalı / Felsefe ve Din Bilimleri		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mehmet AKGÜL		
Tezin Adı	KOMÜNİZMLE MÜCADELE DERNEKLERİNİN TÜRK TOPLUMUNUN DİN ANLAYIŞINA ETKİLERİ			

Bir ideoloji olarak komünizme en çok karşı çıkılan noktalardan biri, komünizmin dine yaklaşımı olmuştur. Komünizm başta Türkiye olmak üzere dünyanın pek çok yerinde dinsizlik olarak yorumlanmıştır. Komünizme bu kadar karşı çıkılmasının temel sebeplerinden biri bu olmuştur. Türkiye’de kurulan Komünizmle Mücadele Dernekleri anti-komünist söyleme sahip en etkili dernek olmuştur. Derneklerin en temel hareket noktası ise komünizmin bu dinsizlik propagandası olmuştur. Konferansları, seminerleri, yayınları bu doğrultuda yapılmıştır. Komünizmin özellikle materyalist felsefesi, aileye, ferdiyete, eğitime yönelik tutumları dinle ilişkilendirilerek Türk halkı komünizme karşı uyarılmış, özellikle gençler bu mücadele süresine davet edilmiştir. Bu süreçte din ve dini argümanlar etkili biçimde kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Komünizm, Anti-Komünizm, İdeoloji, Komünizmle Mücadele Dernekleri, Din, Türk sağı, Türk toplumu.

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Rukiye ÇORLU		
	Student Number	168102061010		
	Department	Sociology of Religion / Philosophy and Religious Sciences		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Mehmet AKGÜL		
Title of the Thesis/Dissertation	THE EFFECTS OF ANTI-COMMUNIST ASSOCIATIONS ON THE RELIGION OF TURKISH SOCIETY			

As an ideology, communism's approach to religion has been one of the most contested points. Communism was interpreted as the beginning of the world, including atheism in many parts of Turkey. This was one of the main reasons why Communism was so opposed. Communism Prevention Association was established in Turkey has been the most effective anti-communist societies have to say. The most fundamental starting point of the associations was communism's propaganda of irreligion. Conferences, seminars and publications were conducted in this direction. In particular, the materialist philosophy of communism, the attitudes towards family, individuality, education and religion were linked to the Turkish people against communism, and especially young people were invited to this struggle. Religion and religious arguments were used effectively in this process.

Keywords: Communism, Anti-Communism, Ideology, Anti-Communist Associations, Religion, Turkish Right, Turkish Society.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR..... iii

ÖNSÖZ..... v

KOMÜNİZMLE MÜCADELE DERNEKLERİNİN TÜRK TOPLUMUNUN DİN ANLAYIŞINA ETKİLERİ

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu ve Önemi..... 1
2. Araştırmanın Amacı 1
3. Araştırmanın Yöntemi..... 2

BİRİNCİ BÖLÜM

BİR İDEOLOJİ OLARAK KOMÜNİZM

- 1.1. KOMÜNİZMİN FELSEFİ KÖKLERİ..... 3
 - 1.1.1. Marksizm 4
 - 1.1.1.1. Alman Felsefesi..... 4
 - 1.1.1.2. İngiliz İktisat Politikası..... 7
 - 1.1.1.3. Fransız Sosyalizmi..... 8
 - 1.1.2. Leninizm..... 9
- 1.2. KOMÜNİZMİN ESASLARI..... 12
 - 1.2.1. Kolektivizm 12
 - 1.2.2. Ortak Mülkiyet..... 13
 - 1.2.3. Eşitlik ve Sosyal Adalet..... 13
 - 1.2.4. Sömürü ve Yabancılaşma 14
 - 1.2.5. Devlet..... 15
 - 1.2.6. Sınıf Mücadelesi..... 16
 - 1.2.7. Devrim..... 17
- 1.3. TÜRKİYE'YE YÖNELİK KOMÜNİST İDEOLOJİNİN BAŞLAMASI VE
YAYILMASI..... 19
 - 1.3.1. Siyasi Partiler ve Teşekküller..... 22
 - 1.3.2. Köy Enstitüleri..... 31
 - 1.3.3. Üniversite Olayları ve Gençlik Hareketleri 37
 - 1.3.4. Yayın ve Basın Faaliyetleri..... 44

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KOMÜNİZLE MÜCADELE DERNEKLERİ

- 2.1. KOMÜNİZMLE MÜCADELE DERNEKLERİ 52
 - 2.1.1. Komünizmle Mücadele Derneği (İstanbul-1948) 52

2.1.2. Komünizmle Mücadele Derneği (Zonguldak- 1948).....	54
2.1.3. Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği (İstanbul-1956).....	55
2.1.4. Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği (İzmir-1963)	57
2.2. YAYIN FAALİYETLERİ	61
2.2.1.Dergiler.....	62
2.2.2. Kitaplar	62
2.2.3. Diğer Yayınlar	64
2.3. TÜRKİYE KOMÜNİZMLE MÜCADELE DERNEKLERİNİN TÜRK DİNİ YAŞAMINA ETKİSİ	66
2.3.1. Komünizmin Din Anlayışı	66
2.3.2. KMD, Komünizm Ve Din	69
2.3.3. KMD'nin Kullandığı Dini Argümanlar	74
2.3.3.1. Din ve Materyalizm	75
2.3.3.2. Din ve Yalan.....	76
2.3.3.3. Din ve Aile	79
2.3.3.4. Din ve Eğitim	81
2.3.3.5. Din ve Ferdiyet	83
2.3.3.6. Din ve Özel Mülkiyet.....	85
SONUÇ	86
KAYNAKÇA	88

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ASD	: Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri
AP	: Adalet Partisi
AÜ	: Ankara Üniversitesi
bkz.	: Bakınız
BMM	: Büyük Millet Meclisi
C.	: Cilt
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
DP	: Demokrat Parti
H.z.	: Hazreti
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
KMCT	: Komünizmle Mücadele Cemiyeti Tüzüğü
KMD	: Komünizmle Mücadele Derneği
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
md.	: Madde
MTTB	: Milli Türk Talebe Birliği
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
S.	: Sayı
SBF.	: Siyasal Bilgiler Fakültesi
SSCB	: Sovyet Sosyalist: Cumhuriyetler Birliği
ss.	: Sayfa sayısı
TBKP	: Türkiye Birleşik Komünist Partisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
THİF	: Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası

THKP-C	: Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
THKO	: Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu
TİÇSP	: Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi
TİKP	: Türkiye İşçi Köylü Partisi
TİİKP	: Türkiye İhtilaleci İşçi Köylü Partisi
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
TKP	: Türkiye Komünist Partisi
TKMD	: Türkiye Komünizmle Mücadele Dernekleri
t.y.	: Yayın tarihi yok
vb.	: Ve benzeri
v.d.	: Ve diğerleri
Y.	: Yıl
Yay. Haz.	: Yayına hazırlayan

ÖNSÖZ

Bir ideoloji olarak komünizm, 19. yüzyılda gelişmeye başlamış, 20. yüzyılda tarihe damgasını vurmuştur. Sadece Türkiye’de değil dünya genelinde önemli etkiler yaratmıştır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş döneminde SSCB’nin uluslararası alanda elde ettiği güç, komünizmin yayılmasında etkili olmuştur.

Komünizm Türkiye’de özellikle 20. yüzyılda etkili olmuştur. Fakat Türkiye’de komünizm bir tehlike olarak görülmüştür. Nitekim 1920lerden 1990lara kadar komünist söylemle Türkiye’de ciddi olaylar yaşanmıştır. Türk halkı sağ ve sol olmak üzere iki cepheye ayrılmış, bu durum Türk sağını komünizme karşı çeşitli tedbirler almaya itmiştir. Bu tedbirlerden en önemlilerinden birisi Komünizmle Mücadele Dernekleri olmuştur. Bu dernekler faaliyetlerini antikomünist bir yaklaşımla sergilemiş, Türk halkı için büyük öneme sahip olan dini ve milli değerleri ön plana çıkartmıştır. Bu argümanları kullanarak Türk halkını bu ideolojiye karşı korumayı hedeflemiş, başta gençler olmak üzere tüm halkı bu mücadeleye dâhil etmeye çalışmıştır. Türk toplumunun siyasi ve sosyal hayatında özellikle 1945’lerden itibaren başlayan komünizmle örgütsel mücadele fikri ve buna yönelik sergilenen faaliyetler bir süreç olarak hem siyasi yaşamı hem de toplumsal yaşamı derinden etkilemiştir.

Bu çalışma İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş döneminde ağırlık kazanan komünizm tehlikesini, Türk halkının sahip olduğu dini, ahlaki ve milli değerlere bağlı olarak antikomünist söylemlerini, bu söylemde en etkili teşkilatlardan olan Komünizmle Mücadele Derneklerini ve bu derneklerin Türk toplumunun dini anlayışı üzerindeki etkisini konu edinmiştir.

Yapılan çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde komünizm ideolojisinin ne olduğu ortaya konulmuştur. İkinci bölümde Türkiye’ye yönelik komünizm faaliyetleri ve komünist faaliyetler konu edilmiştir. Üçüncü bölümde Türkiye Komünizmle Mücadele Dernekleri, faaliyetleri ve yayınları ele alınmıştır. Son bölümde ise komünizmin din anlayışı, bu derneklerin materyalizm, ferdiyet, aile, eğitim gibi argümanlarla, komünizmle mücadelesi ve Türk dini yaşamına etkisi yer almıştır.

Bu çalışma konusunu belirlemede ve bu çalışma süresince bana yardımcı olan danışman hocam Prof. Dr. Mehmet AKGÜL'e, hiçbir zaman desteğini esirgemeyen, bana yol gösteren Dr. Öğr. Üyesi Hakan GÜLERCE'ye, kıymetli vakitlerini ayıran, tavsiyelerini veren Uzm. Ahmet YAVUZKIR'a ve bu süreçte bana her anlamda destek ve yardımcı olan çok değerli arkadaşım Hatice Nur Uğurlu'ya teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Rukiye ÇORLU

Konya-2019

KOMÜNİZMLE MÜCADELE DERNEKLERİNİN TÜRK TOPLUMUNUN DİN ANLAYIŞINA ETKİLERİ

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Komünizm ideolojisi özellikle 20. yüzyılda etkili olan bir ideolojidir. Sadece Türkiye’de değil dünya genelinde önemli etkiler yaratmıştır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş döneminde SSCB’nin uluslararası alanda elde ettiği güç, komünizmin yayılmasında etkili olmuştur.

Türkiye, SSCB’nin komşusu olarak bundan en fazla etkilenen ülkeden birisi olmuştur. Fakat Türkiye komünizmi genel olarak bir tehlike olarak görmüştür. Nitekim 1920lerden 1990lara kadar komünizm tehlikesi artarak devam etmiş ve bu durum Türkiye’de ciddi olaylara sebep olmuştur. Türk halkı sağ ve sol olmak üzere iki kutba ayrılırken, bu durum Türk sağını komünizme karşı çeşitli tedbirler almaya itmiştir. Bu tedbirlerden en önemlilerinden birisi Komünizmle Mücadele Dernekleri olmuştur. Bu dernekler faaliyetlerini antikomünist bir yaklaşımla sergilemiş, Türk halkı için büyük öneme sahip olan dini ve milli değerleri ön plana çıkartmıştır. Bu değerleri kullanarak Türk halkını bu ideolojiye karşı korumayı hedeflemiş, başta gençler olmak üzere tüm halkı bu mücadeleye dâhil etmeye çalışmıştır. Dolayısıyla Komünizmle Mücadele Dernekleri, Türkiye siyasi tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur. Ayrıca bu derneklerin antikomünist söylem içerisinde kullandığı din faktörü, Türk toplumunun yaşamını oldukça etkilediğinden konuyu daha da önemli kılmaktadır.

Yapılacak bu çalışmada İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş döneminde ağırlık kazanan komünizm tehlikesi, Türk halkının sahip olduğu dini, ahlaki ve milli değerlere bağlı olarak antikomünist söylemleri, bu söylemde en etkili teşkilatlardan olan Komünizmle Mücadele Dernekleri ve bu derneklerin Türk toplumunun dini anlayışı üzerindeki etkisi konu edilecektir.

2. Araştırmanın Amacı

Türk toplumunun siyasi ve sosyal hayatında özellikle 1945’lerden itibaren başlayan komünizmle örgütsel mücadele fikri ve buna yönelik sergilenen faaliyetler bir süreç olarak hem siyasi yaşamı hem de toplumsal yaşamı derinden etkilemiştir. Türkiye’de komünizmle mücadele sürecinde üretilen antikomünist söylemler sadece oluşturuldukları dönemi değil, aynı

zamanda günümüzü de etkilemektedir. Bundan dolayı bu söylemlerin geliştirildiği dönemi ve bu dönemde faaliyet gösteren komünizmle mücadele derneklerini, yapısını ve dini yaşayışa etkisini bilmek günümüzü anlamamız açısından oldukça önemli olacaktır. İşte bu durumu anlayabilmek ve günümüze etkilerini ortaya çıkarmak çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Yöntemi

Her çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da belirli sınırlılıklarla karşılaşmıştır. Öncelikle çalışmanın konusu teşkil eden Komünizmle Mücadele Dernekleri 1950lerden 1980lere kadar faaliyet gösteren derneklerdir. Dolayısıyla bu çalışma yaklaşık 60 yıl öncesinin olaylarını ve toplumsal ortamını anlamaya odaklıdır. Bu açıdan arşiv yetersizliği en büyük sınırlılık olarak ortaya çıkmaktadır. Bu derneklerle ilgili yazılı kaynağın sınırlı olması ve bu derneklerin bünyesinde bulunan kişilerin çoğunun yaşamının sona ermesi de birincil kaynakları oldukça sınırlandırmıştır. Ayrıca bu derneklerle ilgili şimdiye kadar sadece iki akademik çalışma yapılmıştır. Yapılan bu çalışmada kaynak sınırlılığını aşabilmek için o dönemin temel metinlerine ve bizzat içinde bulunan kişilerin yazılarına ve kitaplarına, derneğin resmi dergisi olan Mücadele Dergisi'ne, Ertuğrul Meşe ve Mehmet Güldal tarafından hazırlanan akademik çalışmalara başvurulmuştur. Dolayısıyla bu çalışma, konusunun tarihsel olmasından dolayı teorik ve literal bir çalışma olmuştur. Tarihsel yöntemle belgeler üzerinde dolaylı bir gözlem yapılarak bu çalışma yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BİR İDEOLOJİ OLARAK KOMÜNİZM

1.1. KOMÜNİZMİN FELSEFİ KÖKLERİ

Komünizmin temelini, 19. yüzyılda devrimci hareketleri iyi bir şekilde gözlemleyen ve bu hareketlerin bizzat içinde yer alan Marx ve Engels oluşturmuştur. Komünizmin teorisini ve taktiklerini 1848 yılında “Komünist Manifesto” adıyla yayınlamışlardır. Marx’a göre “üretim araçlarının ortak mülkiyetine dayalı ortaklaşmacı bir toplum” olarak tanımlanan komünizm, geleneksel mülkiyetten ve geleneksel düşünceden bir kopuşu anlatmaktadır (Dumenil vd.. 2011: 102-103). “Proletaryanın özgürleşme koşullarının öğretisi” (Marx ve Engels, 2018: 168) olan komünizm, “toplumu, her üyenin, bütün yeteneklerini ve güçlerini tam özgürlük içinde, ama bu toplumun temel koşullarını bozmaksızın geliştirebileceği bir biçimde örgütlenmektir ” (Marx ve Engels, 2018: 161).

Komünizm aslında hem bir toplumsal düzeni hem de siyasal bir akımı ifade etmektedir. Komünizm bir toplumsal düzen olarak, kapitalizmin yıkılması ile oluşacak proletarya diktatörlüğünden sonra ortaya çıkan, sınıfsız, ortak mülkiyet ve eşitliğe dayanan, devlet aygıtından uzak toplumsal bir düzendir. Siyasal bir düzen olarak ise Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra sosyalist akımdaki bölünmeler sonucu devrimci kanadı ifade eden bir kavramdır (Duman, 2015: 171). Nitekim hem Marx ve Engels hem de Rus devrimci önderi Lenin kendilerini sosyalist olarak değil komünist olarak adlandırmışlardır (Marx ve Engels, 2018: 8; Aytaç, 2014: 124). Marx’ın en yakın dostu Engels, sosyalistleri komünistlerden farklı olarak üç grupta ele almıştır. Birinci grup, devrime ve şiddete karşı çıkan, bu bakımdan feodal ve ataerkil topluma yeniden dönmeyi arzu eden gruptur. İkinci grup, mevcut düzeni korumaya çalışan ve bunun için reformlar üreten gruptur. Üçüncü grup ise, devrimin gerekliliğini henüz anlamamış olan proleterlerdir. İşte bu üç grup aslında komünizmin yıkmaya çalıştığı toplumsal düzeni savunan ve komünist düşmanlığı yapan sosyalistlerdir. Bundan dolayı Engels’e göre burjuvadan önce bu burjuva sosyalistleri ile savaşmak gerekecektir (Marx ve Engels, 2018: 185-186).

20. yüzyılda Lenin, halkı şaşkırtan ve aldatan, gerçek sosyalizme ihanet eden, burjuvanın sınıfında yer alan sosyalistlerden kendilerini ayırt etmek için Marx ve Engels gibi “komünist” kavramını kullanmıştır (Lenin, 2006: 365). Hatta Rus devrimine öncülük eden Bolşevik Partisi’nin adını Komünist Parti olarak değiştirmiştir. Bu dönemden sonra komünist olarak adlandırılan kesim daha çok bu devrimciler olmuştur. Ayrıca Komünist Partisi Başkanı Lenin, marksizmi hem teorik hem de yöntem açısından değişen kurallara uyarlayarak ve yeniden yorumlayarak marksizm-leninizm doktrinini ortaya koymuştur (Uçar, 2017: 78).

1.1.1. Marksizm

Marksizm; Marx ve Engels tarafından sistemleştirilmiş sosyalist akımın “ana damarıdır.” Marksizme göre önemli olan şey, toplumsal ve ekonomik değişim yasalarını bulup, buradan hareketle kapitalist düzenden yeni bir düzene geçişin nasıl olacağını öngörmektir. Bu açıdan Marksizm sadece bir ekonomi teorisi ya da siyasal bir ideoloji değil, insana, topluma ve tarihe dair yaklaşımları, maddeyi temele alarak açıklamaya çalışan bir dünya görüşüdür (Duman, 2015: 167-169).

Komünizmin en önemli temsilcisi Lenin’e göre komünizmin temelini marksizm oluşturmaktadır. Ona göre marksizmin üç temel kaynağı vardır. Bunlar Alman felsefesi, İngiliz ekonomi politikası ve Fransız sosyalizmidir (Lenin, 2013b: 69). Marx ve Engels bu üç kaynaktan yola çıkarak dönemin iyi bir gözlemcisi yapmışlar ve marksist anlayışı ortaya koymuşlardır.

1.1.1.1. Alman Felsefesi

Marx’ın fikirlerinin oluşmasında etkili olan en önemli iki filozof Hegel ve Feuerbach olarak belirginleşmektedir. Marx eğitim gördüğü sıralarda Hegelci bir idealisttir. Berlin’de bulunduğu dönemde “Hegel felsefesinden Tanrı tanımaz ve devrimci sonuçlar çıkarma çabasında olan ‘sol Hegelciler’e” katılmıştır. Aynı dönemde Feuerbach ile felsefi alanda materyalist akım oldukça güçlenmiştir (Lenin, 2006: 13-14). İşte bu iki faktör Marx ve Engels’in düşüncelerinde kendilerini bularak marksizmi ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle öncelikle Hegel’in daha sonra da Feuerbach’ın Marx’ı etkileyen felsefi görüşlerini tartışmak yerinde olacaktır.

Hegel, 19. yüzyılda yaşamış ünlü bir Alman filozofudur. Marx’ı özellikle her şeyin hareket halinde olduğu ve bundan yola çıkarak geliştirdiği diyalektiği etkilemiştir. Kelime anlamı “gerçeğe ulaşma sanatı olan” diyalektik, eski dönemlerde karşıdakinin çelişkilerini ortaya çıkarmayı, bu çelişkilerin çatışmasını göstermeyi ve buradan hareketle doğru olana

ulaşmayı sağlayan bir yöntemdir (Stalin, 2015: 13). Diyalektik, Hegel'den önce de çeşitli filozoflar tarafından dile getirilmiş ama diyalektiği geliştiren ve bir sisteme oturtan Hegel olmuştur (Politzer, 1966: 131).

Hegel'e göre var olan her şey sürekli bir hareket ve bir değişme halindedir. Diyalektik, bu hareketin ve değişimin fark edilmesiyle başlamaktadır (Lenin, 2006: 19). Bu açıdan diyalektik, aslında bir hareket ve değişmedir. Diyalektik için kesin ve mutlak olan hiçbir şey yoktur (Lenin, 2013a: 29). Her şey bir akış ve oluş halindedir. Meydana gelen her şey kendinden önce gelene bağlı olup, çelişkilerin ortaya çıkardığı bir zincire sahiptir (Politzer, 1966: 149). Yani ona göre her şey (tez) içerisinde zıttını (antitez) barındırır. İşte bu zıtlık ve bu zıtlıkların çelişmesi yeni şeyi (sentez) ortaya çıkarır. O da aynı şekilde kendi zıttını içinde barındırıp, bu çelişkiden yeni sentezi yaratır. Bu silsile böylece devam eder. Hegel'e göre tabiatta, tarihte ve düşüncede meydana gelen her şey bu diyalektiğin sonucudur. Ama o, bu diyalektiği öncelikle düşüncede görmüş, düşüncede meydana gelen değişimlerin tabiatı ve tarihi değiştirdiğini söylemiştir. Böylece Hegel diyalektiği idealizme bağlı kurmuştur (Lefebvre, 2014: 34-43).

Marx'ı etkileyen bir diğer filozof ise Feuerbach'tır. Feuerbach'ın savunduğu materyalist anlayışa göre kâinat ve onun tüm yasaları mutlak bir şekilde bilinip, deneyim ve pratiklerle doğrulanabilir. Bu açıdan bilinemeyecek hiçbir şey söz konusu değildir. Sadece henüz bilmediğimiz fakat bilim ışığında açıklanacak ve bilinecek şeyler vardır (Stalin, 2015: 27). Dolayısıyla materyalist anlayışın temelini madde oluşturmaktadır. Ruh ve töz gibi şeyler maddeden sonra gelen, maddeye tabii olan şeylerdir. Buradan hareketle kâinatı, tarihi ve düşünceleri oluşturan şeyler idealistlerin öne sürdüğü gibi ruh ya da töz değil, maddenin ta kendisidir. Bu kavramlar bizlere ne kadar aşkın görünürse görünsün maddi olan beynin ürününden başka bir şey değildir (Lenin, 2006: 64).

Görüldüğü üzere Marx ve Engels'i etkileyen Hegel'in diyalektiği, Feuerbach'ın ise materyalizmi olmuştur. Marx ve Engels'e göre Hegel'in diyalektiği doğru olmakla birlikte Engels'in ifadesi ile "baş aşağı duran ve ayakları üzerine dikmek gereken" bir düşüncedir (Politzer, 1966: 131). Yani diyalektik hareketin temeline maddeyi koymak gerekir. İşte burada Feuerbach'ın materyalist anlayışının etkisini görmekteyiz. Marx ve Engels Feuerbach'ın materyalist anlayışındaki hataları düzelterip, boşlukları doldurup (Politzer, 1966: 90) Hegel'in diyalektiği ile yeni bir sentez ortaya koymuştur; diyalektik materyalizm ve tarihsel materyalizm.

Diyalektik materyalizm; marksizmin temelini oluşturan dünya görüşüdür. Bu görüş olaylara yaklaşım tarzı, inceleme ve anlama bakımından diyalektik; yorumlayış ve kavrayış bakımından materyalisttir. Tarihsel materyalizm ise diyalektik materyalizmin prensiplerinin toplum yaşamı ve toplum tarihi üzerine uygulanmasıdır (Stalin, 2015: 11).

Diyalektik materyalizme göre meydana gelen şeyler bir rastlantı sonucu, birbirinden bağımsız ve ayrı şeyler olmayıp, bunlar arasında organik bir bağ mevcuttur. Öte yandan metafiziğin aksine diyalektikte bir durgunluk ya da hareketsizlik söz konusu değildir. Sürekli bir hareket, değişme ve yenilenme söz konusudur. Dolayısıyla meydana gelen herhangi bir hareket yukarıda belirtilen bağ sayesinde diğerini etkilemekte ve değiştirmektedir. Buradaki değişim ise basitten karmaşığa, alçaktan yükseğe doğru olan bir tekâmül halindedir (Stalin, 2015: 14-16).

Temelini Hegel'den alan diyalektik materyalizmde, doğadaki her şey bünyesinde çelişkiler bulundurur. Her şeyin içinde olumlu ve olumsuz bir taraf, var olan ve yok olan bir taraf vardır. İşte bu çelişkilerin arasındaki mücadele yaşamın ta kendisidir (Stalin, 2015: 19). Marksist anlayışa göre toplumun niteliğini, görünüşünü, değişimini sağlayan, çelişkileri ortaya çıkaran temel güç toplumun maddi yaşam koşulları; üretim güçleri ve üretim ilişkileridir (Stalin, 2015: 37-41). İşte bunlar arasındaki çelişki ve bu çelişkiden doğan mücadele toplum tarihini oluşturmaktadır.

Yaşamın her alanında bir hareketin ve bu hareketin basitten karmaşığa doğru olduğu daha önce ifade edilmişti. Marx'a göre toplum tarihi, bu ilkeyle bağlantılı olarak beş evreye sahiptir; ilkel komün toplum, köleci toplum, feodal toplum, kapitalist toplum ve sosyalist toplum. Bu toplumları birbirinden ayıran en temel fark, üretim güçlerindeki farklılaşmadır. Üretim güçlerinde meydana gelen değişme, üretim ilişkileriyle aralarında bir çelişki yaratmakta ve bu çelişki sonucu bir üst evreye geçilmektedir. Burada üretim güçlerinden kastedilen temelde üretim aletleridir (Stalin, 2015: 46-48). Nitekim ilkel komün döneminde kullanılan üretim aleti farklı, feodal dönemde farklı, köleci dönemde de daha farklıdır vb. Aslında bu farklılıkların toplumsal sınıfları yarattığını da ifade etmek mümkündür. Nitekim ilkel komün dönemi haricinde, köleci toplumda efendi-köle, feodal toplumda toprak sahibi-serf, kapitalist toplumda burjuva-proletarya sınıfları oluşmuştur (Lenin, 2006: 26). İşte bu sınıflar arasındaki çatışma toplumsal tarihi oluşturmaktadır. Bundan dolayı Marx tarihi bir sınıf mücadelesi olarak tanımlamıştır (Lenin, 2013a: 35).

Görüldüğü üzere Marx değişimin temelini ekonomiyi koymuştur (Engels, 2017: 63). Altyapı olan bu ekonomi insanların toplumsal ve psikolojik yaşamlarını, politik görüşlerinin belirlemektir. Yani düşünceyi oluşturan şey ekonomidir (Politzer, 1966: 182). Buradan hareketle şunu söyleyebiliriz; bireyin yaşam biçimi nasılsa düşünme biçimi de öyledir.

1.1.1.2. İngiliz İktisat Politikası

Marx'ın ekonomi öğretisi Marksizm'in en kapsamlı kısmı olarak ortaya çıkmakta ve bu kuramını Kapital'in de oldukça geniş bir biçimde anlatmaktadır (Lenin, 2013a: 38; bkz. Marx, 2015). Marx ekonomik kuramını oluştururken özellikle İngiliz iktisadından faydalanmıştır. Çünkü burjuva devrimi, 17. Yüzyılda İngiltere'de gerçekleşmiş, 18. yüzyılda ise kapitalist düzen tüm gerçekliğiyle gözler önüne serilmiştir (Marx ve Engels, 2018: 34).

Marx'ın üzerinde durduğu en önemli konu ekonomi olmuştur. Çünkü ona göre toplumsal yaşamın temelini ekonomi oluşturmaktadır. Toplumsal yaşama yön veren, toplumsal yaşamı şekillendiren ekonomidir. Yani bir altyapı olarak ekonomi, üst yapıları etkilemektedir. Marx'a göre tüm insanlık tarihi sınıf mücadelelerinin bir öyküsüdür. Toplumlar arasında var olan sınıflar, ezen ve ezilen olarak sürekli karşı karşıya gelmiş, sürekli mücadele etmişlerdir. Bu mücadele köleci toplumda efendi ile köle, feodal toplumda toprak sahibi ile serf, kapitalist toplumda burjuva ile proletarya arasında gerçekleşmektedir. Toplumun hemen hemen her döneminde bu sınıflar ve sınıflar arası mücadeleler var olmuştur. Fakat kapitalist toplumda bu mücadeleler daha da şiddetlenmiş toplum daha büyük iki düşman kampa bölünmüştür (Marx ve Engels, 2018: 116-117).

19. yüzyılda yaşanan sanayi devrimi sadece İngiltere'yi değil tüm dünyayı oldukça etkilemiştir. Buhar gücünün bulunması ve makineleşmeye geçişle üretici, küçük atölyelerden fabrikalara taşınmıştır (Duman, 2015: 163). İşte bu fordist üretim, burjuvaziyi güçlendirmiştir. Bunun yanı sıra sanayileşmeyle birlikte ulaşımda yaşanan büyük gelişmeler hem ticareti uluslararası bir boyuta taşımış hem de dünya pazarı anlayışını ortaya koymuştur. Böylece ekonomik ilişkiler evrensel bir düzeye taşınmıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak sermaye sahibi burjuva, sermayesini katbekat arttırmış, toplumun diğer sınıflarını adeta sindirmiştir. Aslında burjuva hem kendi dünyasını hem de proletaryayı yaratmıştır (Marx ve Engels, 2018: 120-121).

Bu gelişmeler toplumlar arasında hem ekonomik hem de sosyal açıdan radikal değişikliklere sebep olmuştur. Marx'ın ifadesi ile “*katı olan her şey buharlaşmaya*” başlamıştır (Marx ve Engels, 2016: 44). Kapitalist düzende burjuva, hiç olmadığı kadar toplumsal bir otoriteye sahip olmuştur (Bekmen, 2018: 166). Nitekim bu otoritenin yarattığı serbestlikle işçi ücretleri,

çalışma saatleri, fabrika koşulları vb. ile proletarya ciddi derecede sömürülmüştür (Duman, 2015: 164). Burjuvanın tek amacı kâr elde etmek olmuştur. İşte bu kârı arttırmak için yaş, cinsiyet fark etmeksizin her bir birey iş aleti olarak görülmüş, emekleri meta haline getirmişlerdir (Marx ve Engels, 2018: 124-125). İşçi ise yaşamını devam ettirebilmek ve işsiz kalmamak için kapitaliste emeğini satmak ve sömürüsüne katlanmak zorunda kalmıştır. Dahası bu durum onlarda yabancılaşmaya neden olmuştur. Kendisini makinenin birer parçası olarak gören işçi kendi bilincini bitirmiştir (Marx ve Engels, 2018: 124; bkz. Ollman, 2015). Bu yabancılaşma sadece kendisine değil aynı zamanda çevresine karşıda oluşmuştur. Makineleşme beraberinde işsizlik sorununu da ortaya çıkarmıştır.

Proletaryanın işsizlikle karşılaşması, zor hayat şartlarında mücadele etmesi ve yabancılaştığını fark etmesi tepkilere de yol açmıştır. Fakat proletarya bunların nedenini burjuva da değil öncelikle makinalarda aramıştır. İlk tepki olarak da bu makineleri imha etmiş, parçalamıştır. Marx'a göre işçiler bu durumun altında yatan temel nedeni yani toplumsal ilişkileri kavrayamamıştır. Belirli bir süre sonra bunların faydalı olmadığını anlayan işçiler kendi haklarını ve çıkarlarını korumak için güçlerini birleştirmeye başlamışlar yani örgütlenmişlerdir (Duman, 2015: 164). İşçiler her ne kadar sendikalar kursalar, bir araya gelseler, hatta zaman zaman isyanlar çıkarsalar da tam bir birlik sağlayamamışlardır. İşçilerin sahip olduğu rekabet, bu birlikteliği sekteye uğratmıştır. Ama her defasında yeniden güçlenerek ortaya çıkan proletarya zamanla bazı yasal haklar da kazanmıştır; 10 saat tasarısı gibi (Marx ve Engels, 2018: 12127).

İngiltere'de proletarya artık sınıf mücadelesi vererek bilinçlenmeye başlamış, kapitalist toplumun önyargılarından kurtulmuş, saflarını daha da sıkılaştırmıştır. Böylece proletarya daha da güçlenmiş, kendilerini yaratan burjuvaya kafa tutar hale gelmiştir (Lenin, 2013b: 74). Marx ve Engels'e göre burjuvaya savaş açan proletarya zamanla tek kurtuluş yolunun sosyalizm olduğunu kavrayacak ve sosyalist bir toplum için mücadele vereceklerdir (Lenin, 2006: 65). Bu hareketlerde aslında kapital sahipleri ile hükümet beraber çalışmış ve karşı çıkan işçileri ağır bir şekilde cezalandırıp baskılamıştır. Buradan da Marx'ın siyasetçilerin sadece kapitalistlerin işlerini kolaylaştıran insanlar ve hizmetçileri gibi gördüğünü ifade etmesinin ne kadar doğru olduğu ortaya konuluyor.

1.1.1.3. Fransız Sosyalizmi

Feodalizmin yıkılıp yerine kapitalist toplumun gelmesiyle özgürlüğe, baskılara, eşitsizliklere, adaletsizliklere ve işçilerin sömürülmesine karşı ilk tepkiler Fransız

sosyalistlerinden gelmiştir (Lenin, 2013b: 72). Bu açıdan sosyalist tepkinin ilk önemli dalgasını Fransız sosyalistler oluşturmuştur. Özellikle Robert Owen, Saint Simon, Charles Fourier gibi isimler hem Fransız toplumunda hem de Marx'ta oldukça etki yaratmıştır.

Aralarında önemli farklılıklar olsa da Fransız sosyalistlerin genel ortak görüşleri şunlar olmuştur; Kapitalist düzen, toplumda adaletsizliklere, eşitsizliklere ve sömürüye yol açmaktadır. Fakat toplumların içinde bulunduğu durum proleterlerin yapacağı bir kurtuluş için gerekli olanakları sağlamamaktadır. Bu koşullar, yeni toplumsal yasaların oluşmasını gerektirmektedir. Ama bu koşullar ve yasalar oluşturulurken yani toplumda değişikliklere gidilirken her çeşit siyasal ve devrimci eylemlerden kaçınılmalı, barışçıl yollar kullanılmalı (Marx ve Engels, 2018: 153-155), kolektif faaliyetlere ve kamu mülkiyetine dayanmalıdır (Duman, 2015: 166).

Marx ve Engels'e göre Fransız sosyalistler fikirlerini idealist temelde uygulamışlardır. Bundan dolayı da toplumsal gerçekliği tam olarak görememişlerdir (Duman, 2015: 168). Kapitalizmin oluşturduğu ücretli köleliği çözümleyememişler, kapitalist sistemin niteliğini ortaya koyamamışlardır (Lenin, 2013b: 72-73). Toplumsal gelişmede, toplumun maddi yaşam koşullarının rolünü anlayamamışlar ve idealizme saplanmışlardır. Marx ve Engels'e göre onları başarısız kılan yaşamdan kopuk, idealist planları olmuştur (Stalin, 2015: 32-33).

Marx ve Engels bu sosyalistleri ütöpik sosyalistler, kendilerini ise bilimsel sosyalistler olarak nitelendirmiştir. Böylece kendilerini onlardan ayırmışlardır (Uçar, 2017: 83). Fransız sosyalistlerin aksine onlar toplumları kapitalist düzenden kurtarmak için materyalist bir yaklaşımla toplum hayatının tarihsel koşullarını irdemişlerdir (Engels, 2017: 84). Böylece Marx ve Engels idealist temele sahip ütöpik sosyalizmi, materyalist temelde yorumlayarak bilimsel alana çıkarmıştır (Lenin, 2006: 127).

1.1.2. Leninizm

Schwarz, Leninizmi “ *bütün dünyaya yayılan sınıf mücadelesinin dünya komünistlerinin zaferiyle sona ermesinde Komünist Partisine düşen tarihî rolü benimseyen doktrin*” olarak tanımlamıştır. Sınıf mücadelesinin bütün dünyaya yayılacağını öngören Leninizm (Schwarz: 1966: 8), marksizmden farklılık göstermektedir. Leninizmi farklı, özel ve yeni kılan Lenin'in marksizme yaptığı katkılar olmuştur. Marksizmi yeniden canlandıran, kapitalist sistem ile proletarya arasındaki mücadeleyi yeni koşulları içinde geliştiren doktrin olmuştur.

Marx ve Engels emperyalist dönem öncesinde yaşarken, Lenin gelişmiş bir emperyalist dönemde yaşamıştır. Ayrıca Marx ve Engels'in öngördüğü devrim gerçekleşmemiştir. Lenin'in

yaşadığı dönem, emperyalizmin son sınırı olmuş, *can çekişen kapitalizm devriminin* başlangıcı sayılmış, hatta devrim için uygun koşulları da kendi var etmiştir. Dolayısıyla bu dönemde gerçekleşecek devrime öncülük eden leninizm olacaktır (Stalin, 2014: 9-11).

Lenin'e göre komünizmin teorisini ve taktiklerini açıklayan Marksizm, sınıf mücadelesini ve proletaryanın devrimci rolünü göstermektedir (Lenin, 2006: 16). Fakat onların bu açıklamaları, yapılması gerekenlerin sınırlarını belirlemek olduğundan, değişen ekonomik ve siyasal koşullara göre değişebilme imkânı da sağlamaktadır. Bu açıdan Lenin'e göre Marx'ın teorisini tamamlanmamış ve dokunulmaz değildir. Aksine yeni şartlara göre değiştirilmek zorunda olan bilimin, yalnızca temel bir taşıdır (Lenin, 2006: 129). Bu açıdan marksizm-leninizm bir dogma değildir (Lenin, 2006: 367). Stalin'e göre marksizm-leninizmin gücü buradan gelmektedir. Bu doktrini canlı ve güçlü kılan, pratik faaliyetlerin, toplumun değişen maddi yaşam koşullarına dayandırılması ve böylece toplumsal yaşamdan ayrılmamasıdır (Stalin, 2015: 33). Hatta bundan dolayı Stalin leninizmi "*emperyalizm ve proleter devrimi çağının marksizmi*" olarak tanımlamıştır (Stalin, 2014: 8).

Lenin'e göre programlarının amacı siyasal hakların ve siyasal özgürlüğün kazanılmasıdır (Lenin, 2006: 129). Rusya'da o dönemde bu yolu tıkayan, bu amacı engelleyen, fakat kendilerini de sosyalist olarak nitelendiren gruplar bulunmaktadır. Her şeyden öncesi yapılması gereken bu gruplar ile mücadele etmektir. Marx ve Engels'ten sonra Lenin'e kadar süren İkinci Enternasyonal¹ döneminde ortaya çıkan bu grup, *oportünistler* olarak adlandırılmıştır (Stalin, 2014: 9). Hatta Lenin kendilerini bu gruptan ayırmak ve Marx'ı takip eden gerçek sosyalistler olduğunu belirtmek için Marx ve Engels'in de kullandığı *komünist* ifadesini kullanmıştır (Duman, 2015: 170). Lenin'e göre bu sosyal demokratlar aslında sosyalizmi terk eden, sosyalizme ihanet eden, halkı şaşkırtan, yanlış yola sapan aldanmışlardır (Lenin, 2006: 365). Marx'ı ve görüşlerini basitleştiren, proletaryayı pasif bir hale getirmek isteyen bu grup (Lenin, 2006: 202) burjuvanın uşaklığını yapan (S.Özbek, 2011: 85), liberal devlet anlayışına sahip bir gruptur. Kendilerine sosyalist olarak adlandıran ama sahip olduğu teoride, çelişkilerin dolu olduğu bir gruptur (Lenin, 2012: 169).

İkinci Enternasyonal ile ortaya çıkan bu oportünistler marksist teorinin canlı ve devrimci ruhunu boşaltmışlardır. Lenin'e göre yapılması gereken ilk şeyse İkinci Enternasyonal'in silahlarını gözden geçirip, paslanmış silahları atıp, yerine yeni silahlar koymaktır. Böyle bir

¹ İkinci Enternasyonal (1889): Marx'ın ünlü ifadesi "Bütün ülkelerin işçileri, birleşin!" (Marx ve Engels, 2016: 85) çağrısına binaen 1864'te oluşturulan Uluslararası İşçi Birliği'nin ikinci ayağıdır (Bensussan ve Labica, 2016: 321-322).

genel temizlik yapılmadıkça silah ve cephanesi olmayan bir grubun savaşa girmesi gibi yenilgiye uğramak kaçınılmazdır. Bir anlamda İkinci Enternasyonal'in sahip olduğu dogmaları sınamak, teori ile pratik arasında kopmuş olan bağı yeniden kurmak ve İkinci Enternasyonal'i sloganlara ve kararlara göre değil yapılan faaliyetlere göre sınamak gerekmektedir (Stalin, 2014: 16-17).

Rusya'nın o günkü sosyal ve ekonomik durumu ele alınacak olursa; kapitalist sistem ve emperyalizm, halka yeniden baskı uygulamaktadır. Daha iyi bir hayat için haklarını arayan, haklarını talep eden pek çok sosyalist polis tarafından tutuklanmış, hapishanelere ve sürgüne gönderilenlerin sayısı her gün artmış, yayın ve matbaalara el konulmuştur. Fakat tüm bunlara rağmen sosyalist hareketler hızlanmış, halkın ilgisi daha da artmış, işçiler bu durumu giderek içselleştirmiştir (Lenin, 2015: 27). Bu durum aynı zamanda Çarlık'ın despotluğuna karşı öğrencileri de harekete geçirmiş, işçilerin de dâhil olduğu pek çok öğrenci hareketi ortaya çıkmıştır (Lenin, 2015: 161).

Lenin'e göre halkın sergilediği bu “*öfke ve açıktan mücadele alevleri*” her geçen gün yoğunlaşırken bu alevleri büyük bir yangına dönüştürmek oldukça önemlidir (Lenin, 2015: 164). Tam da burada en büyük görev kendilerine düşmektedir. Ayrıca Rusya bu dönemde ciddi bir krizle de karşı karşıya kalmıştır. Sanayideki durgunluk kıtlığa sebep olmuş, iş bulmak amacıyla köylerden kentlere gelenler eski yerlerine geri yollanmıştır. Böyle yaparak Çarlık şehirlerde huzursuzluk yaratan kişileri arındırmaya çalışmıştır. Fakat Çarlık'ın düşünmediği şey, şehirlerde olası hareketlenmelere karşı köylere yolladığı kişilerin, bu hareketleri köylerde başlatma olasılığıdır (Lenin, 2015: 114). Çarlık'ın atladığı ya da göz ardı ettiği ama Lenin'in ön plana çıkardığı şey bu olmuştur.

Eşitsizliğin önemli ölçüde olduğu toplumsal düzeni değiştirmek için hem işçilerin hem köylülerin hem de halkın diğer kesimlerinin bir araya getirilmesi ve iyi bir şekilde örgütlenmesi son derece önemlidir (S.Özbek, 2011: 87). Fakat halkı örgütleme geçici patlamalar, düşmana gelişigüzel ve birbirinden kopuk darbeler vurarak değil sabrederek ve sürekliliği sağlayarak, kararlı bir mücadele sürdürerek, Çarlık Hükümetini her açıdan köşeye sıkıştırarak olmalıdır. Bu sistematiği, birliği sağlayabilmek için de bir parti örgütlenmesi kaçınılmazdır (Lenin, 2015: 75). Kurulacak bu siyasal partinin ilk temel görevi Çarlık rejimini devirip siyasal özgürlüğü kazanmak olacaktır (Lenin, 2015: 34). Lenin bu görevin önemini şöyle ifade etmiştir:

“Ama biz, dünyayı yeniden kurmak için yola çıkıyoruz. Biz, içinde yüzlerce milyon insanın boğulduğu ve içine milyonlarca ve milyarlarca sermayenin çıkarının karıştığı emperyalist bir

dünya savaşına, insanlık tarihindeki en büyük, proleter devrimi olmadan gerçek bir demokratik barışla sonuçlanamayacak olan bir savaşa son vermek için yola çıkıyoruz” (Lenin, 2006: 366).

Lenin’e göre bu mücadele aynı zamanda ideolojik bir mücadele olup “halkın dini uykusundan uyandırılması” gerekmektedir (S.Özbek, 2011: 84). Rus halkını Sosyalist fikirlerle donatmak ve bilinçlendirmek son derece önemlidir (Lenin, 2014: 12-13). Rus devrimci hareketin gücü işte buradan gelecektir. Bunu sağlamak için yapılması gereken diğer şey ise bir gazetenin kurulması olacaktır. Bu gazete her açıdan halkı bilinçlendirirken aynı zamanda bir birlikteliği de sağlayacaktır. Çünkü bu zamana kadar yaşanan başarısızlıklarda gerçek bilgilere ulaşamamak ve düzenli bağlantılar kuramamak oldukça etkili olmuştur. Eğer Rus Devrimi’nin başarılı olması isteniyorsa gerçek bağı kuracak, ortak bir gazete kaçınılmazdır. Bu ortaklık aynı zamanda örgütün daha iyi çalışmasını, örgütün genişlemesini ve yörelerdeki grupların birbirlerine örnek olmasını sağlayacaktır. Bir anlamda gazete, sosyalist hareketlerin fitilini ateşleyecektir (Lenin, 2016: 181-184).

Leninizm sadece Rusya’da geçerli olacak bir devrimin kılavuzu değildir. Bütün ülkeler için geçerli olacaktır (Stalin, 2014: 102). Eskiden devrimin sadece bir ülkede başarılı olması imkânsız kabul edilirdi. Çünkü burjuvayı yenmek için bütün ülkelerin birleşip büyük bir proletarya gücüne sahip olması şarttı. Fakat 20. yüzyılda kapitalizmin emperyalizme dönüşmesiyle birlikte proletarya artık tek tek ülkelerde devrimini gerçekleştirebilecektir. Fakat bu sosyalizmin kesin zaferi anlamına gelmemektedir. Zafer ancak birçok ülkede gerçekleşerek sağlanacaktır (Stalin, 2014: 139). Yani sosyalist devrim bir tek ülkede, Rusya’da başlayacak ve diğer ülkelere yayılarak kesin zaferine ulaşacaktır. Rus proletaryanın devrimi, uluslararası devrimin öncüsü olacaktır (Lenin, 2016: 35).

1.2. KOMÜNİZMİN ESASLARI

1.2.1. Kolektivizm

İnsan doğası gereği toplumsal olup o koşullara göre şekillenen bir varlıktır. Marx’a göre insan doğasına dair yapılacak her açıklama birer spekülasyondan ibarettir. Çünkü liberal birey anlayışı gerçekliği olmayan, var olan burjuva davranışlarını meşrulaştıran, kapitalist sistemin devamını sağlayan bir anlayıştır. İnsanları bencil, çıkarıcı, rekabetçi vb. ile nitelenmek gerçeğin dışına çıkmaktır. Hâlbuki insanın sergilemiş olduğu bütün bireysel eylemler onun toplumsallığını açığa vurmaktadır (Bekmen, 2018: 176). Çünkü bireyi şekillendiren şey bizzat o toplumsal gerçekliktir. Bu açıdan bireyden hareketle toplumsal gerçeklikleri çözümlenmeye çalışmak hatalı bir yaklaşım olup bireyin toplumsal ve tarihsel durumunu göz ardı etmek demektir (Duman, 2015: 182).

Komünizmde tüm insanların ortak noktası üretimdir. Üretimle birey hem doğa ile bütünleşmeyi hem de toplumsallaşmayı gerçekleştirir. Ayrıca bu toplumsallaşma, bireyler arasında işbirliğini, dayanışmayı ve paylaşmayı oluştururken sınıf çatışmalarını ve rekabeti ortadan kaldırır (Duman, 2015: 184-185). İşte komünizmin sunduğu toplumsal yaşam tam da bu şekildedir.

1.2.2. Ortak Mülkiyet

Komünizm anlayışının en temel ilkesi ortak mülkiyettir. Komünist Manifesto'da belirtildiği üzere özel mülkiyet, sınıf çatışmalarına, işçilerin sömürülmesine, eşitsizliğe ve haksızlığa dayanmaktadır. Bu açıdan komünistlerin amaçlarından biri özel mülkiyetin kaldırılmasıdır (Marx ve Engels, 2018: 132). Bunun için yapılması gereken öncelikle sanayinin işletilmesinin ve üretimin her parçasının rekabet halinde olan bireylerden alınmasıdır. Özel mülkiyet toplumsal bir sistem etrafında, toplumun tüm üyelerinin katılımının sağlandığı ve toplum yararına olacak şekilde düzenlenmelidir.

Özel mülkiyet üretim gücünün tek bir elde bulunması ve bireyler arası rekabetin önemli rol oynadığı bir sistemdir. Bu rekabet insanların daha çok sömürülmesine emeklerinin meta haline getirilmesine, haksızlık ve adaletsizliklerin artırılmasına yol açmaktadır (Marx ve Engels, 2018: 177). Ayrıca bu durum kaçınılmaz olarak çelişiklere ve çatışmalara neden olmaktadır. Marx'a göre bu çatışmalar özel mülkiyetten ortak mülkiyet geçişi zorunlu kılacaktır (Duman, 2015: 188). Fakat proleter devrim ile gerçekleşecek bu durum bir anda olmayıp yavaş yavaş ve gerekli miktarda üretim aracı oluşturulduğu zaman gerçekleşecektir (Marx ve Engels, 2018: 179).

Komünizmin sunduğu ortak mülkiyet anlayışı aslında sanılanın aksine bireylerin toplumsal ürünleri mülk edinme gücünden yoksun bırakmak değildir. Ortak mülkiyetin yaptığı, böyle bir mülkiyet vasıtasıyla diğer insanların emeklerinin sömürülmesine karşı çıkmak Marx'ın ifadesi ile "*toplumun büyük bir çoğunluğunun mülksüzlüğü olan bir mülkiyet biçimini*" ortadan kaldırmaktır. Özel mülkiyetin kaldırılması, egemen sınıfların çıkarlarını bertaraf etmektir (Marx ve Engels, 2018: 134-135).

1.2.3. Eşitlik ve Sosyal Adalet

Sosyalizmin aslında kapitalist düzenle birlikte ortaya çıkmayıp -sistemik ve bir ideoloji olarak olmasa da- daha öncesine dayandığı ifade edilmiştir. Sosyalizmi bu kadar eskiye götüren temel argüman bu eşitlik anlayışı olmuştur.

Tarihteki sosyalist hareketlerin temeline baktığımız zaman eşitsizliklere gösterilen tepkilerin olduğu görülmektedir (Duman, 2015: 193). Çünkü Marx'ın sınıflamasına bağlı olarak ilkel komün hariç diğer tüm toplum düzeylerinde sınıflar ve bu sınıflara bağlı olarak eşitsizlikler mevcuttur. Özellikle 20. yüzyılda bu eşitsizlikler, kapitalist sistemle daha da artmış, sınıflar arasındaki makas iyice açılmıştır. Dolayısıyla bu dönemde sistemleşen ve bir ideoloji haline gelen komünizmin temel amacı, sınıflar arasındaki eşitsizliklerin kaldırılması olmuştur.

Sosyalistlere göre liberallerin savunduğu “yasa önünde eşitlik ve fırsat eşitliği” ilkesinin herhangi bir karşılığı yoktur. Çünkü var olan toplumsal düzende eşit imkânlarla ve haklara sahip olmayan bireylerin yasa karşısında eşit olması, var olan eşitsizliklerin üstünün kapatılmasıdır. Bu açıdan bunlar “eşitlik kisvesi” altında devam ettirilen ideolojik birer araçtır.

Özellikle somut olarak bir eşitliğin sağlanması gerekir. Gerçek anlamda özgürlük de ancak böyle bir toplumda ortaya çıkabilir. Yani özgürlüğün önkoşulu eşitliktir. Toplumda mevcut olan özgürlük bir tür soyutlama olup gerçeği ifade etmemektedir. Çünkü özgürlük, somut şartlar altında gerçekleşirse bir anlam kazanır. Fakat böyle bir somutluğun olmadığı gözler önündedir.

Komünizmin bir diğer amacı ise sosyal adaleti sağlamaktır. Sosyal adaletten kastedilen şey, sadece belirli kuralların herkese uygulanması değil, yarattıkları sonuçlar açısından da adil olmasıdır. Bireylerin yaşamak için ihtiyaç duydukları şeylerin ne kadar sağlandığıdır. Bu bakımdan sosyal adalet, pozitif özgürlük ve pozitif haklarla bağlantılıdır (Duman, 2015: 194-195). Komünist anlayışa göre toplumsal özgürlük ve sosyal adalet için eşitlik olmazsa olmazdır. Bundan dolayı eşitliğe oldukça önem vermişlerdir.

1.2.4. Sömürü ve Yabancılaşma

Kapitalist sistemin temelinde bir sınıfın diğer sınıfı sömürmesi yatmaktadır. Bu sistemde gücü elinde bulunduran burjuvanın tek bir amacı vardır; kâr elde etmek (Bekmen, 2018: 188). Bunun yanı sıra üretim sisteminin serbestliğini elinde bulundurması da işini kolaylaştırmaktadır. Çalışma saatlerini, işçi ücretlerini kendi belirleyip işçileri yaşam standartları dışına çalışmaya zorlamaktadır. Bunlar onun için önemli değildir (Duman, 2015: 164). Bu sınıf için önemli olan tek şey kâr elde etmek, bunun için de olabildiğince üretim yapmak gereklidir. Burjuva tarafından sömürülen işçi hayatına devam ettirebilmek, varlığını sürdürebilmek için üretme katılmak zorundadır.

Aslında Marx'a göre emek ve buna bağlı olarak üretim insan varlığını oluşturan insanı insan yapan unsurlardır. Çünkü insan-doğa-ürün arasında önemli ilişkiler bulunmakta, sahip

olduğu bilinçle kendi türsel varlığını anlamlandırmaktadır. Marx'a göre emek harcamak sadece üretime katılmak değil, aynı zamanda karşılıklı bir etkileşim, bir bütünleşme sürecidir de (Duman, 2015: 183). Fakat kapitalist toplumlarda üretici araçlarına sahip olmayan işçi sınıfı, emeklerini meta olarak satmak zorundadır. Üretim sonucu doğayla etkileşimini sağlayacak, kendi varlığını oluşturacak olan ürün kendisinin olmamaktadır. Böylece insanın doğa ile ilişkisi sekteye uğramakta, emek sahibi, ürünü üzerinde kontrolünü yitirmektedir.

Yabancılaşma, üretim ile ürünün insanı yoksullaştırmaya, mahkûm etmeye yol açmasıdır. Emeğini meta olarak satmak zorunda kalan insan, üretime ya da doğa ile etkileşime girmek için değil, sadece yaşamını devam ettirmek için katılmaktadır. Kendi türsel varlığını oluşturan ürün, kendisine sömüren bilincini saf dışı eden bir aygıt olarak karşısına çıkmaktadır. Doğa ile etkileşimi kesilen insan, doğayı sadece meta üretmek için bir hammadde olarak düşünmekte toplumu ise yaşam mücadelesi veren emekçi olarak görmektedir. Bireyi bilinçsizleştirme olarak yorumlanabilecek yabancılaşma ile insan böylece hem kendine hem doğaya hem de ürüne yabancılaşmaktadır. Birey kendini toplumun dışında toplumdan uzaklaşmış hissetmektedir. Emeğini meta olarak satan işçi üretim gücünü elinde bulduran sınıf tarafından sömürülmesine artık doğal karşılamaktadır. Çünkü yabancılaşma ile birlikte kendi bilincinden ve kendi varlığından uzaklaşan insan bunun normal olduğunu doğanın bir parçası olduğunu düşünmektedir.

Marx'a göre devlet sömürüyü ve buna bağlı olarak da insanın yabancılaşmasını meşru görmektedir. Marx'ta bunları kaldıracak olan devlet değildir. Yabancılaşma ancak toplumda aşılabilir yani üretim sisteminde çözülebilecektir. Bunun için komünist devrim kaçınılmazdır (Bekmen, 2018: 179-181; bkz. Ollman, 2015).

1.2.5. Devlet

Marksistler tarafından toplumsal sınıfın varlığını koruyan, sömürülmesini devam ettiren kurum olarak devlet (Bottomore, 2012: 131), daraltılması hatta yok edilmesi gereken bir kurumdur. Devlet ve siyaset bir üst yapı olarak ekonominin yansımasıdır (Bekmen, 2018: 198). Kapitalist sistemin ortaya çıkardığı sınıf çatışmalarını yaratan kurum devlet kurumudur. Çünkü devlet, tüm toplumun ortak faydası ve kamu yararı yerine egemen sınıf olan burjuvanın çıkarlarını korumakta yaptıkları faaliyetleri meşrulaştırmaktadır. Bu anlamda devlet aslında toplumdaki çatışma ve çelişkileri çözen, toplumsal bir düzen kuran değil aksine çelişkileri ortaya çıkaran bir aygıttır (Duman, 2015: 191).

Lenin'e göre ekonomik olarak güçlü olanın elinde bulunduğu devlet, ezilen sınıfın dize getirilmesinin ve sömürülmesinin yeni bir aracıdır (Lenin, 2013a: 61). Hâkim olan sınıfın menfaatleri üzerine kurulu olan devlet, kendine zarar verecek çıkarları uymayacak şeylere izin vermeyecektir. Bu açıdan komünizmin önündeki en büyük engellerden biri devlettir. Bu engeli kaldırmak için de devrime ihtiyaç vardır (Uçar, 2017: 96).

Komünizme göre devlet aygıtı ortadan kaldırılmalıdır. Fakat bu bir anda olabilecek bir devrim değildir. Marx'a göre toplumlar kapitalist dönemden komünist döneme geçerken arada geçici bir devlet kurulmalıdır. İşte bu devlet proletarya diktatörlüğüdür. Bu diktatörlük sömürülen çoğunluğun sömüren azınlığa baskı yaptığı bir devlettir. Dolayısıyla bu devlet gerçek anlamıyla bir devlet değildir (Lenin, 1999: 108-109). Komünizme tam anlamıyla geçiş ile birlikte sömürü, çatışma ve aşırılıklar ortadan kalkınca, baskı altında tutulması gereken bir sınıf kalmayınca (Engels, 2017: 79) yani devlet, tüm toplumu temsil eder hale gelince, devlet varlığını yitirip Lenin'in ifadesiyle sönecektir (Lenin, 1999: 108).

1.2.6. Sınıf Mücadelesi

Marx'a göre insanlık tarihi sınıf mücadelelerinin tarihidir. Tarih boyunca her zaman bir sınıfın diğer bir sınıfa üstünlüğü ve baskısı olmuş, ezenle ezilenin mücadelesi her zaman görülmüştür (Marx ve Engels, 2018: 117).

Sosyalistlere göre toplumsal sınıfların oluşmasının nedeni sömürüdür. Tarih içerisinde üretim araçlarına sahip olanlar ve devleti yönlendirenler, diğer insanları sömürmüş, ürettiklerine el koymuştur. Buradan hareketle Marx, toplumsal ve siyasal değişimdeki temel faktörü bireyde değil sınıflarda bulmuştur (Duman, 2015:190). Toplumlarda hemen hemen her zaman sınıflar var olmuştur -ilkel komün devresi hariç-. Fakat Marx'a göre sınıflar hiçbir zaman kapitalist düzendeki gibi olmamıştır. Çünkü sınıfları ve toplum yaşamı şekillendiren ekonomi, hiçbir zaman bu derecede bir sömürüye yol açmamıştır (Bekmen, 2018: 197).

Kapitalist düzende iki temel sınıf bulunmaktadır; burjuva ve proletarya. Burjuva kâr amacı ile hareket ederken, proletarya yaşam mücadelesi vermiştir. Lenin'in ifadesi ile "ücretli bir köle" (Lenin, 2013a: 87) olan bu sınıf sermaye arttıkça iş bulabilen ve iş bulabildikçe yaşayabilen bir sınıftır. Bu açıdan proletarya kendisini parça parça satmak zorunda olan (Marx ve Engels, 2018: 124), bir meta haline gelen, ürettikçe daha da sefilleşen emekçiler sınıfıdır. Kapitalist, kâr amacı ile koşarken proletarya yaşam mücadelesi vermiştir. Bu amaçların farklılığı ve aralarındaki uçurum, çatışmayı zorunlu kılmıştır. Hatta bu durum gün geçtikçe sayıları artan proletaryayı hoşnutsuz etmiş, aynı zamanda büyüyen bu güç ile proletaryayı bir

devrime hazırlamıştır (Marx ve Engels, 2018: 175). Bir bakıma feodalizmi yıkararak üretimin önündeki engelleri kaldıran kapitalist sistem yerine özel mülkiyet kurallarını koyarak, açtığı yolu kendi tekrar tıkar hale gelmiştir (Bekmen, 2018: 190).

Komünist Manifesto’da devrimci (Marx ve Engels, 2018: 65) olarak nitelendirilen bu sınıf gittikçe güçlenen, bilinçlenen, eğitilen (Lenin, 2013b: 74) metafiziğin sunduğu, “toplumda her zaman zengin ve fakir vardır” anlayışından sıyrılan bir sınıftır (Politzer, 1966: 135). Marx’a göre bu durum giderek artan bir çatışma yaratacak, bu çatışma ise proletaryayı toplumsal bir devrime zorlayacaktır.

1.2.7. Devrim

Marx’a göre komünizmin amacı, kapitalizmin oluşturduğu burjuva egemenliğini yıkmak ve siyasal iktidarı ele geçirmektir (Marx ve Engels, 2018: 132). Bu ise ancak bir devrimle gerçekleşebilecektir.

Marx tarihi bir sınıflar mücadelesi olarak görmüş ve tarihi, diyalektik yolla çözümlenmeye çalışmıştır. Ona göre toplumsal düzende çatışma yaratan kapitalizm, çelişkileri daha da keskinleştirip toplumsal devrimi ortaya çıkaracaktır. Bu bakımdan devrim arzu edilenden ziyade kaçınılmaz olarak gerçekleşecektir (Stalin, 2015: 22).

Lenin’e göre bu devrimin yollarını gösteren, proletaryaya rehberlik eden yalnızca Marksizm anlayışı olacaktır. Marksizm anlayışına göre yukarıda belirtilen hedefe ulaşmak için yapılması gereken ilk şey üretimin her dalını, rekabet halinde olan bireylerden alıp toplumsal bir bütünlük içerisinde işletmektir. Böylelikle rekabet yerini birlikteliğe, özel mülkiyet ortak mülkiyete bırakacaktır (Marx ve Engels, 2018: 177). Eski kapitalist sistemin en önemli özelliği olan sınıflar ve bu sınıfların çatışması yerini özgür bireye, eşit ve sınıfsız bir topluma bırakacaktır (Marx ve Engels, 2018: 142).

Proletarya, marksizmi takip ederek politik gücü ele alınca proletarya diktatörlüğü kurulacaktır. Bu diktatörlük devrim gerçekleştikten sonra yeni düzen kurulana kadar iktidarı elinde tutan (Duman, 2015: 197), bir anlamda sınıfsız topluma geçişi sağlayacak, geçici bir diktatörlüktür (Bekmen, 2018: 204). Marx’a göre proletarya diktatörlüğünün devrimi gerçekleştirmesi ve komünist bir topluma geçişi bir anda olmayacaktır. Komünist topluma geçiş iki aşamalı olacaktır. İlk aşama; kapitalist toplumdan komünist topluma geçişi sağlayacak ara dönem olan sosyalist bir evredir. İkinci aşama ise Marx’ın düşlediği komünist evredir. İlk evrede yani sosyalist evrede, toplumda var olan bütün mülkler toplumların ortak mülkü haline getirilecektir. Fakat bu evrede burjuva hukuku ve devleti kısmen de olsa sürdürülecektir. Çünkü

bu dönemde ortak mülkiyet haline dönüştürülen üretim araçlarının güvence altına alınması ve üretim sonucu elde edilen ürünlerin, sarf edilen emek miktarına göre paylaşılması için bir devlet aygıtına ihtiyaç olacaktır. Ayrıca komünizmin gerçekten sağlanabilmesi için sömürülen kesimin, sömüren kesimi devlet sayesinde baskı altına alacak olması bu gerekliliğin bir diğer nedenidir. Fakat bu devlet kapitalist sistemdeki gibi bir devlet değil sadece geçici bir devlettir. Komünist evreye geçiş ile birlikte baskı altında tutulacak bir kesim kalmayacağı için bu devlet aygıtı kendiliğinden sönecektir. Bu evrede eşitsizlikler ve adaletsizlikler hala sürecektir. Fakat bunlar hiçbir zaman insanın insanı sömürmesi, özel mülkiyeti eline alarak sosyal egemenliğe sahip olması şeklinde olmayacaktır. Ekonomi tam olarak olgunlaşmadığı için ürünlerin dağıtımında herkes emeğine göre karşılık alacaktır yani çalışmayan yemeyecektir. Marx'a göre bunlar sosyalist evrenin taşıdığı kusurlardır. Fakat üzerinde kapitalizmin doğum izlerini taşıyan bu ilk evrede bunların görülmesi kaçınılmazdır.

Yüksek evrede yani komünist evrede ise Marx'ın baştan beri hayalini kurduğu komün dönem yaşanacaktır. Bu evrede üretmek ve emek harcamak sadece bir geçim amacı olmayıp yaşamın, doğanın ve insanın bir parçası haline gelecektir. Devletsiz, sınıfsız bir toplum yaratılacaktır. Sosyalist evrede gerçekleştirilemeyen eşitlik ve adalet işte bu evrede hayata geçirilecektir. Planlı ekonomi sistemine geçilip "herkesten yeteneğine göre herkese ihtiyacına göre" kuralı burada uygulanacaktır. Marx'a göre bu aşamaları geçip komünist düzeni kuracak devrim, kapitalizmin en çok geliştiği yerde ve zamanda, kapitalizmin getirisi sömürüden en çok etkilenen işçi tarafından gerçekleştirilecektir (Lenin, 1999: 110-122)

Marx, pek çok noktada isabetli görüşlerde bulunsa da devrim hakkında öne sürdüğü bu iddialar gerçekleşmemiştir. Nitekim beklenenin aksine devrim kapitalizmin daha az geliştiği yerlerde gerçekleşmiş(Doğu Avrupa, Asya, Latin Amerika vd.) ve ön planda köylülerin olduğu gruplar tarafından yapılmıştır (Uçar, 2017: 97).

1.3. TÜRKİYE'YE YÖNELİK KOMÜNİST İDEOLOJİNİN BAŞLAMASI VE YAYILMASI

Türkiye'ye yönelik komünizm ideolojisinin yayılması genel çerçevede Sovyet Rusya aracılığıyla yaşanmıştır. Fakat burada Sovyet Rusya ile olan siyasi ilişkilerin etkisi oldukça az olmuş; kültürel ilişkiler, eğitim vb. diğer faktörler daha etkili olmuştur. Çalışmanın sınırlarını aşmak olacağından Türk-Rus siyasi ilişkilerine geniş bir biçimde yer verilmeyecektir.² Ama konunun tam manasıyla anlaşılması için bazı noktaları söylemekte fayda vardır.

20. yüzyılda zirveye ulaşan Türk - Rus ilişkileri aslında daha eskilere, 18. yüzyıla dayanmaktadır. Fakat bu dönemde ikili ilişkiler dostluk ve işbirliğinden daha ziyade karşı karşıya gelme şeklinde olmuştur. Nitekim Çarlık Rusya'nın en önemli amaçlarından biri olan sıcak denizlere inme politikası, iki ülke arasındaki temel diplomasi konusu olmuştur (Balıkel,

² Türk-Rus siyasi ilişkileri için bkz: AKŞİN, Sina. (2017). *Kısa 20. Yüzyıl Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, AKŞİN, Sina (2018). *Kısa Türkiye Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, ARMAOĞLU, Fahir. (1993). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1990*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, BALIKEL, Ali Eren. (2017). *Teorik Çerçevede Geçmişten Günümüze Türkiye Dış Politikası*. İstanbul: Kerasus Kitap, BENHÜR, Çağatay (2008). *"1920'li Yıllarda Türk-Sovyet İlişkileri: Kronolojik Bir Çalışma"*. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S.24 ss.277-313, BENHÜR, Çağatay (2004). *"Stalin Dönemi Türk-Sovyet İlişkileri"*. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S.15. ss.325-337, BODUR, Harun. (2013). *Kronolojik 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, ERTEM, Barış (Bahar/2010). *"Türkiye Üzerindeki Sovyet Talepleri ve Türk-Sovyet İlişkileri (1939-1947)"*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. c. 3/11. ss.252-273, DOKUYAN, Sabit (Güz/2013). *"İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den İstekleri"*. Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi. Y.9. S.18. ss.119-135, ERDEM, Ufuk (Aralık/2017). *"İkinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den İstekleri ve İngiltere (1945-1946)"*. Tarih Okulu Dergisi. Y.10. S. 32. ss.179-209, GÜRÜN, Kamuran (1999). *17 Aralık 1925 Türk-Rus Anlaşması*. Türk-Rus İlişkilerinde 500 Yıl (1491-1992). 12-14 Aralık 1992. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. ss.181-188, GÜRÜN, Kamuran(2010). *Türk-Sovyet İlişkileri (1920-1953)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, KARPAT, Kemal H.. (2017a). *Kısa Türkiye Tarihi 1800-2012*. İstanbul: Timaş Yayınları, KURBAN, Vefa (Bahar/2014). *"1950-1960 Yıllarında Türkiye İle Sovyetler Birliği Arasındaki İlişkiler"*. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi. S.14/28. ss.253-282, SARAY, Mehmet. (2011). *II. Dünya Savaşı Döneminde Türk-Sovyet İlişkileri. Atatürk'ten Soğuk Savaş Dönemine Türk-Rus İlişkileri*. I. Çalıştay Bildirileri. (Çev. ve Haz. İlyas Kamalov, İrina Svistunova). 14-15 Mayıs 2010. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. ss.245-256, SANDER, Oral. (2013). *Siyasi Tarih 1918-1994*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, ŞİRİN, Funda Selçuk. (2013/1). *"Sovyet Rusya ve İtalya Gezilerininin Türk Siyasal Yaşamına Etkisi (1930-1932)"*. Folklor/Edebiyat. c.19. S.73. ss.105-130.

2017: 54). 1917 Ekim Devrimi'nden sonra ise ilişkiler düzelmeye başlamıştır. Zira Sovyet Rusya'da yeni rejimin oluşturulduğu ve iç savaşların yaşandığı dönemle Türkiye'de yaşanan Milli Mücadele ve Cumhuriyet'in kuruluş dönemi eşzamanlı gerçekleşmiş, ortaya çıkan yeni müttefik ihtiyacı iki ülkeyi birbirine yakınlaştırmıştır (Benhür, 2004: 326). İkili ilişkilerin yaşanmaya başlaması ve iki ülke arasındaki dostluğun kuruluşu aslında bir bakıma zorunluluk olarak görülmelidir. Türk cephesinde yaşanan işgaller ve Mustafa Kemal önderliğinde verilen bağımsızlık mücadelesi (Aliyef, 1981: 71), Rus cephesinde ise müttefik devletlerin yaşattığı yalnızlaştırma politikası ve iç problemler, her iki devlet için yeni bir dost ülke ihtiyacını ortaya çıkarmıştır (Gürün, 2010: VII). Böylece şimdiye kadar yaşanan düşmanlıklar bu dönemde “ortak düşman” argümanı ile dostluğa evrilmeye başlamıştır. Ayrıca iki devletin -özellikle Sovyet cephesinin- karşılıklı yardımlarda buldukları gözlenmiştir.

1933lerin sonuna kadar iki devlet arasındaki kısmi iyi ilişkiler, 1934 yılından itibaren gerilemeye başlamıştır (Gürün, 2010: 133). İlişkilerin asıl kopma noktası ise Boğazlar konusunda olmuştur. Lozan Konferansı'nda Boğazlar ile ilgili meselelerin çözümlenmesi için Boğazlar Sözleşmesi imzalanmıştır. Bu antlaşmanın şartlarında yer alan yabancı gemilerin boğazlardan geçişi, Misak-ı Milli esaslarına uysa da, boğazların silahtan ve askerden arındırılması Türkiye'nin güvenliği ile bağdaşmamıştır. Yine kurulan Milletlerarası Komisyon Türkiye'nin egemenliğini sınırlamıştır. Fakat Türkiye bir anlamda bu maddeleri imzalamak zorunda kalmıştır (Şartlar içi bkz. TBMM, ty.). Daha sonraki süreçte Türkiye kendi bağımsızlığını tehlikeye düşürdüğü için antlaşmanın tekrar görüşülmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Nitekim bu istek, Türkiye'nin ısrarları sonucunda gerçekleşmiş ve 20 Temmuz 1936'da Montreux Boğazlar Sözleşmesi imzalanmıştır (Gönlübol ve Sar, 1990: 124). İmzalanan sözleşmeye göre Türkiye, Boğazlar üzerinde tam egemenlik hakkına sahip olmuş, savaş gemilerinin ve ticaret gemilerinin Boğazlardan geçişi tekrar düzenlenmiştir (Armaoğlu, 1993: 345). Fakat 11 Şubat 1945'te gerçekleştirilen Yalta Konferansı'nda Sovyet Rusya'nın istekleri ikili ilişkileri koparma noktasına getirmiştir. Bu konferansta Stalin, Montreux de imzalanan antlaşmanın yeni şartlara bağlı olarak değiştirilmesi gerektiğini söylemiş, hatta Türkiye'den toprak ve Boğazlarda üs isteğini de açıklamıştır. Sovyetlerin isteğine göre Kars, Ardahan ve Artvin kendilerine bırakılmalı, boğazlarda üs verilmeli ve boğazların statüsü yeniden tespit edilmeli, Trakya, Yunanistan ve Bulgaristan ile yeniden sınır düzenlemesi yapılmalıdır (Saray, 2011: 252-256). Tahmin edileceği üzere bu tarihten sonra Türk - Sovyet ilişkileri son derece gerilmiştir. Bu dönemde hem Sovyetler Birliği'nin Türkiye yönelik tehditleri hem de İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyetlerin nükleer bir tehdit olarak hemen

yanı başında olması (Kurban, 2014: 255) İkinci Dünya Savaşı boyunca uluslararası alanda nispeten yalnızlık yaşayan Türkiye'nin Batıya, özellikle ABD'ye yakınlık kurmasına neden olmuştur. (Akşin, 2018: 240).

Türk-Rus siyasi ilişkilerine kısaca değinmekle birlikte bu konunun daha iyi anlaşılması ve konu bütünlüğü açısından Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Ulu Önder Mustafa Kemal Paşa'nın komünizm hakkındaki görüşlerine de yer vermek faydalı olacaktır.

Milli Mücadele döneminde Mustafa Kemal Paşa'nın en fazla yardım aldığı ülkelerin başında Sovyet Rusya gelmektedir. Nitekim iki ülke arasında zaman zaman anlaşmazlıklar yaşansa da bu dönemde birbiriyle yardımlaşan ve birbirlerine destek veren komşu ülke konumunda olmuşlardır. Fakat bu başarılı siyasi birliktelik Mustafa Kemal Paşa için hiçbir zaman ideolojik birlikteliğe dönüşmemiştir. Zira bunu bazı konuşmalarında dile getirmiştir.

“Binaenaleyh Heyeti Âliyemizin takip ettiği siyaset hiçbir vakitte Komünistlik esasına müstenit değildir. Bu böyledir, bunu tekrar ediyorum...Ruslarla olan münasebatı doğrudan doğruya iki müstakil devletin karşı karşıya olan ve her biri kendine ait olan gayelerini tamamen mahfuz bulundurmamak şartıyla...” (Öztürk, 1992: 448).

“Komünizm bir cemiyet meselesidir. Memleketimizdeki sosyal şartlar, dinimiz, adet ve ananelerimiz, Rus Komünizmi için şartların ekonomik olmadığını göstermektedir...Rus müttefikleri bile bizim bu görüşte olduğumuzdan emindirler. Bu bakımdan Ruslarla olan ilişkilerimiz iki bağımsız devlet arasındaki dostane münasebetlerdir.” (Aktaran: Jaeschke, 1981: 170).

“Komünizm hudut tanımaz Halbuki biz bir milli hudut kabul ediyoruz. Sonra tam istiklâlden bahsediyoruz. İhtimal komünizm kayıtsız şartsız serbestliği uygun görür. Biz de bunu kabul edemeyiz.” (ASD-1989: 138-137).

Bu sözlerle Mustafa Kemal Paşa komünizm ideolojisinin Türk toplumsal yapısına uygun olmadığını, Sovyet Rusya ile ilişkilerin bu dönemde siyasi boyutta olduğunu belirtmiştir. Sovyet Rusya'nın sahip olduğu bu komünizm ideolojisini bir tehlike olarak görmeyen ve bu önemli dönemde Ruslarla arayı bozmak istemeyen Mustafa Kemal Paşa komünizmi açıkça eleştirmekten kaçınmış ve ikili ilişkilere devam etmiştir (Uca, 2000: 325; İleri, 1994).

Bugüne kadar Türk-Sovyet ilişkileri siyasi açıdan inişli çıkışlı bir tablo sergilemiştir. Bazen ikili ilişkiler dostane bir tavra sahipken bazen de iki düşman ülke haline gelinmiştir. Fakat Sovyetler Birliği'yle ilişkiler sadece siyasi boyutta kalmamıştır. Özellikle Soğuk Savaş Dönemi'nde iki güçten biri olan SSCB sahip olduğu komünizm ideolojisini yaymaya ve buna göre hareket etmeye başlamıştır. Komşu ülke durumundaki Türkiye ise bu durumdan en çok etkilenen olmuş, ülke içinde karışıklıklara neden olan faaliyetlere sahne olmuştur. Her ne kadar bu süreçte Türkiye, Batı Bloku'na yakın bir tavır sergilese de, çeşitli yollarla komünizm

ideolojisinin ülkeye girmesini engelleyememiştir. Şimdi Türkiye’de gözlenen komünist faaliyetlere göz atılacaktır.

1.3.1. Siyasi Partiler ve Teşekküller

Siyasi partiler ve teşekküller, bir ideolojinin ortaya konulması için en önemli araçlardan biri olmuştur. Nitekim Türkiye’deki sosyalist-komünist nitelikli partiler ve teşkilatlanmalar sayesinde, bazen açık bazen de gizli komünist faaliyetler ve komünist propagandalar yapılmıştır. Şimdi bu siyasi partilere, teşkilatlanmalara ve yaptıkları sosyalist-komünist faaliyetlere değinilecektir.

Karakol Cemiyeti; Nutuk’ta “esrarengiz ve korkunç bir komite” (Atatürk, 2005: 51) olarak geçen bu cemiyet 1918’in sonlarına doğru kurulmuştur. Kurucuları, Kara Vasıf Bey, Refik İsmail Bey ve Baha Sait Bey’dir. Bu cemiyet İstanbul’da Milli Mücadeleyi desteklemek ve ona karşı olan faaliyetleri önlemek için oluşturulmuş gizli bir cemiyet olmuştur (Tevetoğlu, 1991: 3-4). Zira Anadolu’da yürütülen Milli Mücadelede büyük hizmetler yapmış, önemli sayıda silah, cephane ve mühimmat yardımı sağlamış, Milli Mücadeleye karşı olan kuvvetleri açıklamıştır. Fakat kuruculardan Baha Sait Bey’in Bakü’de iyi niyet taşıyan ama kendi başına buyruk bir şekilde Sovyet Rusya ile antlaşma imzalaması Mustafa Kemal Paşa’nın izlediği dış politikaya aykırı olmuş ve zarar vermiştir. Nitekim Mustafa Kemal Paşa bu kişilerin yetkilerini tanımadığını, yapılan antlaşmanın geçersiz olduğunu söylemiş ve cemiyet Nisan 1920’de kapatılmıştır (Tevetoğlu, 1991: 17-20; Uca, 2000; 331).

Sosyal Demokrat Fırkası; 6 Ocak 1918 de İstanbul’da kurulmuştur. Kurucuları Dr. Hasan Rıza, Cemil Arif, Yaver Tahsin Bey ve emekli memur Habip Beydir. Parti, Brüksel’deki sosyalistler ile temas kurduktan sonra onların programlarını parti programı haline dönüştürmüştür (Tunaya, 1995: 423). Bu partinin Avrupai anlayışa sahip ilk sosyalist parti olduğu söylenmiştir. Parti işçilerin, çiftçilerin ve sanatkârların teşkilatlandırılması amaçlasa da herhangi bir başarı sağlamamıştır. Ayrıca partinin herhangi bir yayın organı da bulunmamış, 1920’de feshedilerek dağılmıştır. Kurucularından Dr. Rıza Bey, partinin tekrar ayaklanabilmesi için girişimlerde bulunsa da başarılı olamamıştır. Tevetoğlu’nun belirttiğine göre 26 yıl sonra Cemil Arif Bey de partiyi tekrar diriltmeye gayret etmiştir. Nitekim 1946’da kurulmuş olan Sosyal Demokrat Partisi’nin lideri Cemil Alpay’ın, Cemil Arif Bey olduğunu ileri sürmüştür (Tevetoğlu, 1967: 66-68).

Türkiye Sosyalist Fırkası; 20 Şubat 1919’da kurulan Türkiye Sosyalist Fırkası 1910’da kurulan Osmanlı Sosyalist Fırkası’nın devamıdır. Kurucuları Hüseyin Hilmi, Mustafa Fazıl

Çun'dur. Çeşitli illerde şubeleri açılmıştır (Tunaya, 1995: 463). 1910'da kurulan partiye göre daha solcu ve daha Marksist bir anlayışa sahip olan partinin yayın organı İdrak gazetesidir (Tevetoğlu, 1967: 70-71). Parti, Hüseyin Hilmi önderliğinde yaklaşık 5 gün süren İstanbul'da tramvay işçileri grevini düzenlemiş, ayrıca 1 Mayıs'ı Amele Bayramı olarak ilan etmiştir. (Darendelioğlu,1979: 32-33). Resmi yayın organı İdrak gazetesidir (Torun, 2014: 246).

Yeşil Ordu Cemiyeti, daha önce Kafkasya ve Rusya civarında bulunan Müslüman Türkler tarafından kurulmuş olan cemiyet (Tevetoğlu, 1991: 197) Türkiye'de 1920 yılında Ankara'da kurulmuştur. Cemiyet öncelikle Rusya'da ve Anadolu'da yayılmaya başlayan komünist gelişmelerin engellenmesini amaçlamıştır. Mustafa Kemal Paşa tarafından bir tedbir olarak kurulmasına göz yumulmuştur. Hatta burada bazı arkadaşlarını görevlendirerek kontrol altında tutmak istemiştir -Yunus Nadi, Adnan Adıvar gibi 14 mebus görev almıştır (Tevetoğlu, 1991: 220). Fakat cemiyette bulunan bazı kimseler zamanla kendilerini gerçekten komünizme kaptırmışlar ve Türkiye için tehlikeli hale gelmeye başlamışlardır. Bu durumu gören Mustafa Kemal Paşa, amacından sapmış bu kuruluşun faaliyetlerine son vermiştir. 9 Mayıs 1921'de de İstiklal Mahkemeleri tarafından tamamen kapatılmıştır (Tevetoğlu, 1991: 197-199).

Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi, İlk olarak Berlin'de bir grup Türk genci tarafından Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi adıyla ortaya çıkmıştır. Parti mensupları burada çok kısa bir süre faaliyet gösterdikten sonra İstanbul'a dönmüşlerdir. Bu arada yurttan pek çok komünist faaliyete öncülük edecek olan Dr. Şefik Hüsnü, Mustafa Suphi'nin kurduğu Türkiye Komünist Partisi'nin Bakü'deki ilk kongresine davet edilmiştir. Şerif Hüsnü buradan aldığı direktifle partiyi ve İşçi Derneklerini kurmak için bu gruba katılmıştır (Darendelioğlu, 1979: 133). Böylece parti, ismine "Sosyalist" kelimesinin eklenmesiyle 22 Eylül 1919'da kurulmuştur (Tunçay, C-I., 2000: 167-169). Partinin kurucuları Şefik Hüsnü'nün yanı sıra Ahmet Akif ve Ethem Nejat, üyelerinden bazıları Sadrettin Celal, Ali Yar, Suphi Nuri İleri'dir (Darendelioğlu,1979: 35-36). Şevket Süreyya Aydemir de 1924 yılında Moskova'dan dönünce dâhil olmuştur (Tevetoğlu, 1967: 93). Kurtuluş (Berlin) ve Aydınlık (Türkiye) adında iki yayın organı vardır ve bu yayın organları komünizm propagandası açısından oldukça önemli olmuştur. (Sayılğan, 2009: 62). Bu parti kurulduğu dönemde solcu bir parti olmasına rağmen ilk yıllarda açık bir komünizm propagandası yapmamış, 1922'den sonra Aydınlık gazetesinin çıkmasıyla bu propagandaya başladığı söylenmiştir (Tevetoğlu, 1967: 98). Nitekim 1923 yılından sonra parti TKP'nin yasal kolu olarak faaliyet göstermeye devam etmiş (Salihoğlu, 2003a), Türkiye'de İşçi Derneklerini kurulmasında oldukça etkili olmuştur (Darendelioğlu, 1979: 38-39) Parti 1924 yılında feshedilmiş (Salihoğlu, 2003a), 1925 yılında Takrir-i Sükun

Kanunun çıkarılmasıyla tutuklanacağını anlayan Dr. Şefik Hüsnü ve bazı arkadaşları yurt dışına kaçmış olsalar da diğerleriyle birlikte İstiklal Mahkemesi tarafından cezalandırılmıştır (Tunçay, C-I., 2000: 202).

Türkiye Komünist Fırkası; Günümüzde varlığını korumaya devam eden ve Türkiye'deki en önemli komünist parti olan Türkiye Komünist Partisi kapsamlı bir geçmişe sahiptir. TKP'ye dair ilk adımlar, ileride partinin kurucusu olacak Mustafa Suphi'nin 1914 yılında Çarlık Rusya'sına gitmesiyle atılmıştır. Suphi burada ilk sol nitelikli faaliyetlere başlamış, Türk sol devrimcilerle ve Bolşeviklerle ilişkiler kurmuştur. 1917 yılında ise Moskova'ya gelerek savaş esiri olan Türk askerleriyle temaslar kurmuş, buradaki komünist teşkilatlara ve faaliyetlere katılmıştır. Aynı zamanda gazetelerde yazmaya başlayan Suphi, Doğu Halkları Merkezi Bürosu'nda Türk Bölümü başkanı olmuş (Tunçay, C-I., 2000: 99), 1919'da gerçekleştirilen Üçüncü Enternasyonal'in ilk kongresine Türk delegesi olarak katılmıştır. Daha sonraki süreçte Kırım'a giderek orada faaliyet göstermiş, Yeni Dünya adında bir dergi çıkarmıştır. Hem bu dergiyi hem de diğer broşür ve bildirilerin Anadolu'ya intikalini gerçekleştirmiştir. Ayrıca Türkistan, Odessa, Taşkent gibi yerlerde de faaliyet göstermiştir (Aslan, 1997: 73-76).

Mustafa Suphi 1920 yılında Bakü'ye dönmüş ve 10 Eylül 1920'de komünistlerin ilk ve asıl saydıkları parti olan TKP'yi kurmuştur³ (Bora, 2017: 631). İstanbul, Zonguldak, Rize gibi yerlerde temsilcilikler açarak Anadolu ile irtibat sağlamıştır. Dahası esir Türk askerlerini örgütleyerek Türk Kızıl Ordusu'nu oluşturmuştur. Böylece Ankara Hükümetine Milli Mücadele'de yardımcı olmayı düşünmüştür. Hatta bu konuda Mustafa Kemal Paşa'ya bir mektup yollayarak bazı tekliflerde bulunmuştur (Darendelioğlu, 1979: 88-90). Mustafa Kemal Paşa ise bu yardımların ve desteğin memnuniyet verici olduğunu, fakat Ankara Hükümeti'yle irtibatın kurulması gerektiğini belirten bir mektupla cevap vermiştir⁴ (Aslan, 1997: 279-280).

TKP, 1919'da Komintern'in İkinci Kongresine iki delegeyle, 1920'de gerçekleşen Şark Milliyetleri Kurultayı'na 235 delegeyle katılmıştır (Tunçay, C-I., 2000: 101). Türkiye'de önemli komünist faaliyetler gösteren Süleyman Nuri, İsmail Hakkı, Bahaeddin Şakir, Ethem Nejat, Süleyman Sami, Salih Zeki gibi isimler kongreye katılmıştır. Ayrıca kongreye katılanlar arasında Enver Paşa (Tunçay, C-I., 2000: 101) ve Şevket Süreyya Aydemir de vardır. Hatta

³ TKP kurulmadan önce Moskova'da Türkiye Komünist Fırkası adında bir parti vardır. Fakat Mustafa Suphi partinin gerçek sosyalistlerden oluşmadığı, komünistlikle alakası olmadığı, yetersiz kaldığı gibi düşüncelerle parti içinde tasfiyeye gitmiş ve TKP'yi kurmuştur (Aslan, 1997: 86).

⁴ Mektubun tamamı için bkz. (Aslan, 1997: 279-280). Ayrıca Mustafa Kemal Paşa bazı açıklamalarında bu partiden olumsuz şekilde bahsetmiştir (Öztürk, 1992: 448-449). Dolayısıyla Mustafa Kemal'in buradaki tutumunu, Suphi'yi oyalamak ve Milli Mücadele sürecinde düşman komuna getirmemek olarak yorumlanabilir.

Aydemir bu kongreyi *Şarkın uykusundan uyanması* olarak nitelemiştir (Aydemir, 1993: 187). Şunu da belirtmekte fayda vardır ki, BMM Hükümeti de Dr. İbrahim Tali'yi gözlemci olarak kongreye göndermiştir (Armaoğlu, 1993: 315).

Bu kongreden 10 gün sonra TKP Birinci Kongresini gerçekleştirmiştir. Kongreye katılan Aydemir buraya katılan pek çok kişinin parti mensubu değil de savaş esiri Türk askerleri olduğunu söylemiştir (Aydemir, 1993: 197). Mustafa Suphi bu kongrede partinin resmi başkanı olmuştur. Kongrede bazı kararlar alınmış, en dikkat çeken kararlardan biri faaliyet merkezinin Anadolu'ya taşınması olmuştur. Bu sırada, daha önce Mustafa Kemal Paşa ile mektuplaşan Mustafa Suphi, Ankara Hükümeti'yle görüşmek için bazı arkadaşlarıyla Anadolu'ya geçmiştir. 28 Aralık 1920'de Kars'a ulaşan grup, burada Moskova Büyükelçisi Ali Fuat Paşa'yla görüşmüştür. Daha sonrasında Erzurum'a ulaşmışlar fakat burada Türk halkının tepkisiyle karşılaşan grup şehre sokulmamıştır. Bir sonraki durak olan Trabzon'da da aynı tepkiyle ve protestolarla karşılaşan Mustafa Suphi ve arkadaşları Bakü'ye dönmeye karar vermişlerdir. Bunun için kendilerini öncelikle Batum'a götürecek bir tekneye binmişler fakat bu teknede öldürülmüşlerdir (Tunçay, C-I., 2000: 101-102).

Mustafa Suphi'ye dair gerekli olan bilgileri verdikten sonra üzerinde durulması gereken bazı noktalar vardır. Mustafa Suphi, Yeşil Ordu ve Halk Zümresi⁵ gibi komünist nitelikli yapılanmaları birleştirerek örgütlü bir komünist hareket oluşturmayı amaçlamış, TKP'yi kurduktan kısa bir süre sonra Anadolu'da Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası adıyla partiyi yasal hale getirmiştir. Yaklaşık iki yıl faaliyet gösteren THİF kapatıldıktan sonra Şefik Hüsnü'nün 1919'da kurduğu Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi, 1923 yılında TKP'nin yasal kolu olarak çalışmaya devam etmiştir. Aynı yıl gerçekleşen tevkiflerde⁶ partililer tutuklansalar da beraat etmişlerdir. Fakat TİÇSP 1924 yılında feshedilmiştir (Salihoğlu, 2003a).

1925'te Şeyh Sait İsyanı'ndan sonra çıkarılan Takrir-i Sükûn kanunu çerçevesinde yayın organları Aydınlık, Orak-Çekiç, Yoldaş gibi dergiler kapatılmış, yapılan tutuklamalarda pek çok partili mahkûm edilmiştir. Fakat Şefik Hüsnü, Nazım Hikmet, Hasan Ali Ediz gibi bazı isimler firar etmiştir. İki yıl sonra Şefik Hüsnü yakalanmıştır. TKP'ye yönelik tevkifler diğer yıllarda da devam etmiştir. Ayrıca partide bölünmeler de söz konusu olmuştur. Nazım Hikmet

⁵ Halk Zümresi: 1920 yılında kurulan, Yeşil Ordu grubuna bağlı, İttihatçı bir örgüttür (bkz. Tunçay, C-I., 2000: 90).

⁶ Tevkif: durdurma, tutuklama anlamlarına gelmektedir.

Şevket Süreyya Aydemir, Vedat Nedim gibi isimler partiden çıkarılmıştır (Tunçay, C-II., 1992: 76).

TKP, 1936 yılında Komintern'in bünyesinden ayrılmıştır. Yeni bir politika izlemeye başlayan parti, hem İsmet İnönü Hükümetini desteklemeye karar vermiş hem de gizli teşkilatlanmalarını kapatarak bunları yasal hale getirmeyi önemsemiştir. Baskıların devam etmesine rağmen bu atılım partiyi oldukça güçlendirmiştir (Tunçay, C-II., 1992:126). Nitekim çok partili hayat geçişle birlikte TKP, içerisindeki bölünmelere bağlı olarak Türkiye Sosyalist Partisi ve Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi olarak iki parti halinde siyaset sahnesine atılsalar da, 1946'da tekrar kapatılmıştır. 1951 yılında hem Kore Savaşı'na hem de NATO'ya katılmaya tepki gösteren TKP mensupları yakalanarak mahkûm edilmiştir. 1954'de Vatan Partisi kurulana kadar faaliyetlerini gizli olarak sürdürmüştür

1960 Darbesi'nden sonra TKP kendini yenilemek yerine Türkiye İşçi Partisi'ni desteklemeye karar vermiştir. TKP'nin eski yöneticilerinden Mihri Belli 1967 yılında Milli Demokratik Devrim hareketini, Hikmet Kıvılcımlı Sosyalist Dergisi vasıtasıyla faaliyetlerini yürütmüş, 1970lerde Mahir Çayan önderliğinde Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C), Deniz Gezmiş önderliğinde Türkiye Halk Kurtuluş Ordusunu (THKO), Doğu Perinçek önderliğinde Türkiye İşçi Köylü Partisi (TİKP), 1980lerde ise Sosyalist Partisi ve İşçi Partisi, Türkiye İhtilaleci İşçi Köylü Partisini (TİİKP) kurulmuştur (Salihoglu, 2003b).

1980 Darbesinden sonra askeri cunta TKP'de dâhil sosyalist partilere, işçi derneklerine ve teşkilatlanmalarına yönelik tasfiyeye başlamıştır. Nitekim bu süreç içerisinde pek çok partili ve sendikalı tutuklanmış, bazıları ise idam edilmiştir. Parti içerisinde askeri cuntaya yakınlık gösteren ve bu anlamda sosyalist kimliğini yitiren yöneticiler olmasına rağmen, "Sol Birlik" adında bir teşkilatlanma kurmaya çalışılmış, *Anayasaya Hayır* kampanyası yürütülmüş, partide bir nebze olsun canlanma başlamıştır. Fakat TKP'nin, Gorbaçov'un SSCB'nin başına geçip uygulamaya başladığı Glastnost ve Perestroika⁷ politikasının benimsenmesi, komünizm anlayışına uymadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir.

Bu dönemde ayrıca TİP ile birleşme sağlanmış ve Türkiye Birleşik Komünist Partisi (1988) ilan edilmiştir. Bir yıl sonra faaliyetini sonlandıran TBKP, 1990'da tekrar kurulsada da 1991'de kapatılmıştır. Bunlara rağmen TKP 1990larda Türkiye'deki komünistler faaliyetlerini

⁷ Glastnost, Gorbaçov'un benimsediği açıklık politikası; Perestroika ise yeniden yapılanma politikasıdır (Sander, 2013: 492).

sürdürmeye devam etmiş, 10 Eylül (1989) ve Ürün (1997) adında dergiler çıkarmış, toplantılar düzenlemiştir (Salihoğlu, 2003b).

Sosyalist Türkiye Partisi ve Sosyalist İktidar Partisi aracılığıyla varlığını sürdüren TKP, 2001’de tekrar kendi adını alarak faaliyet sürdürmeye devam etmektedir (TK, 2014). Türkiye için bugüne kadar en ciddi komünist faaliyetlerin başını çeken TKP’nin genel tarihçesi budur.

Türkiye Halk İştirâkiyun Fırkası; 7 Aralık 1920’de kurulan Türkiye Halk İştirâkiyun Fırkası, Mustafa Suphi’nin Bakü’de kurduğu Türkiye Komünist Partisi’nin Anadolu’daki teşkilatlanması olarak düşünülen ve Sovyet temsilcisi Şerif Manatov’un öncülüğünde gizli olarak kurulan Türkiye Gizli Komünist Fırkası (1920)’nin yasal zemine kavuşmuş halidir (Tunçay, C.I., 2000: 94-97; Salihoğlu, 2003). İki partinin kurucuları arasında Ziyetullah Nurişevan, Affan Hikmet, Arif Oruç, Salih Zeki gibi isimler vardır. Daha sonraki süreçte ise Yeşil Ordu üyeleri ile ortak hareket edilmiştir. (Tunaya, 1995: 532; Darendelioğlu, 1979: 73-76). Türkiye Halk İştirâkiyun Fırkası’nın yayın organı Yeni Hayat dergisidir. Bu dergide açık bir şekilde komünizm propagandası yapılmıştır (Darendelioğlu, 1979: 83). Ayrıca Ankara, Kayser, Konya, Samsun dâhil 12 şehirde varlık göstermişlerdir. İki ay kadar varlığını koruyan parti, Çerkez Ethem Ayaklanması sonunda başlayan solu bastırma girişimlerinde kapatılmıştır. (Tunçay, C-I., 2000: 97-98). Parti mensuplarından pek çoğu, İstiklal Mahkemesine sevk edilerek mahkûm edilmiştir. Fakat 1921’de çıkarılan bir kanunla serbest bırakılan partililer, fırkayı tekrar canlandırmaya başlamıştır. Yaklaşık bir yıl daha faaliyet sergileyen fırka, TKP’nin ikinci, THİF’nin ilk kongresini toplamaya hazırlanırken, hükümet tarafından verilen izin iptal edilmiştir. Fakat partililer bu kongreyi gizli olarak bu gerçekleştirmişlerdir. Aynı yıl içerisinde hem parti hem de yayın organı hükümet tarafından kapatılmış, partililer yargılanarak, mahkûm edilmiştir. (Tunçay, C-I., 2000: 107-108).

(Resmi) Türkiye Komünist Fırkası: 18 Ekim 1920’de Mustafa Kemal Paşa tarafından bizzat kurulmuştur. Bunun sebebi hem komünist faaliyetlerini kontrol altına almak ve önlemek (Uca, 2000: 337; İleri, 1994: 24-25) hem de yardımlarda bulunan Sovyet Rusya’yı oyalamaktır. Partinin Genel Sekreterliği’ne Hakkı Behiç Bey getirilmiş, Fevzi Çakmak, Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele, Kazım Özalp ve İsmet İnönü gibi isimler üye olmuşlardır⁸ (Darendelioğlu, 1979: 91-94). Fakat Hakkı Behiç Bey, Tevfik Rüştü Aras gibi isimler daha sonra gerçek birer

⁸ Bu partinin kurucuları arasında Celal Bayar’da sayılmış (Darendelioğlu, 1979: 94), fakat Tevetoğlu bunun yanlış bir bilgi olduğunu söylemiştir (Tevetoğlu, 1967: 313).

komünist taraftarı olmuşlardır (Tevetoğlu, 1967: 320-321). Parti ve üyeler ile ilgili Mustafa Kemal Paşa şöyle demiştir:

“ *Maksatlarını tamamiyle menafi-i âliyye vataniye ile hali müstabakatta olduğuna ve şahıslarının en kıymetli, en namuslu ve en vatanperver arkadaşlarımızdan bulunduğu tamamen imanım vardır*” (Söylev ve Demeç, 1989; 136)

Bu partinin resmi yayın organı Yenigün Gazetesidir. Fakat hükümetin resmi gazetesi olan Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi de bu partiyi desteklemiştir. Parti mensupları dünya ihtilali anlayışının Türk toplumu için uygun olmadığını fakat İslamiyet’in sosyalizme uygun olduğunu ve buna bağlı olarak Anadolu’da uygulanacak sosyalist bir programın oluşturulmasından söz etmişlerdir. Üç ay varlık gösteren parti, zaman zaman Mustafa Kemal Paşa’nın direktiflerinden farklı hareket etmiş, Çerkez Ethem Ayaklanması sonunda başlayan solu bastırma girişimlerinde kapatılmıştır (Tunçay, C.I., 2000: 92-94).

Sosyal Adalet Partisi; 28 Şubat 1946’da İstanbul’da kurulmuştur. Kurucu arasında İhsan Temelveren, Ziyneti Temelveren, Zeki Korgunal gibi isimler vardır. Partinin kendine ait yayın organı olmamış fakat Doğuş adında bir dergilerinin olduğu söylenmiştir. Türkiye Ticaret Postası, Gerçek gibi gazetelerden faydalanmışlardır. (Tevetoğlu, 1967: 532-534).

Türkiye Sosyalist Partisi; çok partili hayata geçişten sonra Türkiye’de kurulan ilk sosyalist partisidir. İstanbul’da 14 Mayıs 1946’da Esad Adil Müstecaplıoğlu, Macit Güçlü, İhsan Kabaloğlu ve Aziz Uçtay tarafından kurulmuştur (Tunaya, 1995: 696). TKP’nin içinde yaşadığı bölünmeden sonra ortaya çıkan bu parti (Salihoğlu, 2003a), Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi mensuplarıyla birlikte mahkemeye sevk edilmiş fakat delil yetersizliği yüzünden beraat etmişlerdir. Hiçbir şubesi açılmayan partinin yayın organı Gerçek dergisi olup, parti bünyesinde çeşitli konferanslar, seminerler düzenlenmiş, broşürler yayınlanmıştır. 1946 seçimlerine katılsa da başarı elde edememiştir (Koca, 2017: 80) .

Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi; 17 Haziran 1946’da İstanbul’da kurulmuştur. Kurucuları arasında Ethem Nuri Balkan, Salahattin Yorulmazoğlu, Mehmet Şükrü Tokay gibi isimler bulunan parti (Koca, 2017: 76) on yedi şube açmıştır. Fakat herhangi bir yayın organı olmamıştır. 1946 ve 1950 seçimlerine katılsalar da başarılı olamamışlardır. Parti Başkanı Ethem Bey vefat edince parti zayıflamış daha sonrasında ise varlığını yitirmiştir (Tevetoğlu, 1967: 542-546).

Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi; 20 Haziran 1946’da Şefik Hüsnü tarafından kurulmuştur. Kurucuları arasında Ragıp Vardar, Fuat Bilege, İstefo Papadopoulos gibi isimler

de vardır. Yayın organı Sendika isimli bir gazetedir (Tunaya, 1995: 704). TKP'nin yaşadığı bölünmeden sonra ortaya çıkan iki partiden birisidir (Salihoğlu, 2003a). Bu açıdan Türkiye Sosyalist Partisi ile aynı gayeleri taşımakta olsalar da çalışma usullerindeki anlaşmazlıktan dolayı ayrı faaliyet göstermişlerdir (Tevetoğlu, 1967:554). Altı ay faaliyet yaptıktan sonra parti kapatılmıştır. Parti Adana, Ankara, Eskişehir, İstanbul ve İzmir'de birçok sendikanın açılmasında etkili olmuştur (Koca, 2017: 82).

Vatan Partisi; Hikmet Kıvılcımlı, Ahmet Cansızoğlu, Hamdi Çapan ve Osman Kuzeyli tarafından 1954'te kurulmuştur. İzmir'de ve İstanbul'un iki semtinde şube açmışlardır. TKP'nin devamı niteliğindeki parti mahkemeye sevk edilmiştir (Sayılğan, 2009: 301). 1960 darbesinden sonra sonuçlanan davada parti mensupları beraat etmiş, parti ise kapatılmıştır (Darendelioğlu, 1979: 484).

Türkiye İşçi Partisi; 10 Ocak 1961'de Atif Akgüç, Şemsettin Diler, Ahmet Naim Toksöz, İhsan Üngör gibi isimler tarafından kurulmuştur (Sayılğan, 2009: 302). Bu kişiler, partiyle bağlarını kesmiş eski TKP yöneticileridir (Salihoğlu, 2003b). Partide bazı komünist karşıtı sendikacıların bulunması bu partiye olumlu bakılmasını sağlasa da önemli başarılar elde edememiştir. 1962'de partinin başkanlığına Mehmet Ali Aybar getirilerek tekrar bir hareketlenme yaşanmıştır. Fakat bu defa parti komünizm propagandası yapar hale gelmiştir. Hatta bu durum parti kurucularından bazılarının eleştirisine neden olmuş ve bu kişiler istifa etmişlerdir. Parti 1965 seçimlerinde 15 milletvekilini meclise sokabilmiştir. Seçilenler arasında Mehmet Ali Aybar, Behice Boran, Çetin Altan gibi isimler vardır. Yaşar Kemal, Rasih Nuri İleri gibi isimler ise seçilemeyenler arasındadır. Parti meclis içerisinde komünistlerin mahkûm edilmesine sağlayan maddenin değiştirilmesini dillendirmiş ve buna yönelik kampanya başlatmıştır. (Darendelioğlu, 1979: 488-494). Türkiye İşçi Partisi anayasaya ve partiler kanununa aykırı davranmaktan 1971'de kapatılmış, mensuplarının çoğu cezalandırılmıştır (Darendelioğlu, 1979: 499-502).

Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi; 1970lerin sonlarına doğru Doğu Perinçek ve arkadaşları tarafından kurulmuştur. Parti mensupları Proleter Devrimci Aydınlikçılar adında bir dergi etrafına toplanmış, hedefleri, komünizmin gerçekleştirilmesi ve devrimci mücadelede liderlik yapmak olmuştur. Ayrıca Doğu Perinçek partinin 1919'da Şefik Hüsnü'nün kurduğu Türkiye İşçi Köylü Sosyalist Fırkası'nın devamı olduğunu söylemiştir (Darendelioğlu, 1979: 555-557). Yurtdışından komünist partilerle görüşmeler yapmışlardır. Yayın organları, İşçi Köylü Gazetesi ve Aydınlik Dergisi'dir. Parti kurucuları ve üyeleri mahkemeye çıkarılmışlar ve hapse mahkûm

edilmişlerdir. 1974 yılındaki af kanunu ile serbest kalan Doğu Perinçek ve arkadaşları 1978’de Türkiye İşçi Köylü Partisi’ni kurmuşlardır (Darendelioğlu, 1979: 560-564).

Kurulan diğer sosyalist partilerden bazıları şunlardır; *Amele Fırkası* (11 Ağustos 1920), *Müstakil Sosyalist Fırkası* (12 Haziran 1922), *Liberal Demokrat Partisi* (11 Mart 1946), *Çiftçi ve Köylü Partisi* (24 Nisan 1946), *Türk Sosyal Demokrat Partisi* (26 Nisan 1946), *Türkiye Sosyalist İşçi Partisi* (24 Mayıs 1946), *Ergenekon Köylü ve İşçi Partisi* (21 Haziran 1946), *Müstakil Türk Sosyalist Partisi* (19 Eylül 1948), *Demokrat İşçi Partisi* (1950), *Sosyalist Partisi* (19 Ocak 1960) Bu fırkalar önemli faaliyetler sergileyememişler ve siyaset tarihinden silinmişlerdir (bkz.: Tunaya, 1995; Darendelioğlu, 1979; Tevetoğlu, 1967; Koca, 2017).

Sosyalist partilerin bünyelerinde kurulmuş olan sendika, dernek ve teşekküllerden de kısaca bahsetmek gerekir. Partiler, komünist propagandalarını gerçekleştirirken bu yapılardan oldukça yararlanmışlardır. Bunlardan bazıları şöyledir; *SETA*; Şefik Hüsnü tarafından kurulan örgüt, komünistlerin yürüttüğü faaliyetler için danışma yeri niteliğinde olmuş, başına Reşat Fuat Baraner getirilmiştir (Darendelioğlu, 1979: 252). *İleri Gençler Birliği*; Şefik Hüsnü tarafından kurulmuş, başına asistan olan Mihri Belli getirilmiştir. Üniversite öğrencileri arasında komünizmi yaymak için oluşturulmuştur (Darendelioğlu, 1979: 257-258). *İleri Demokrat Cephe*; Şefik Hüsnü’nün aracılığıyla kurulmuştur. SSCB ile kurulan ilişkilerin ve işbirliğinin devamını sağlamayı hedeflemiştir (Darendelioğlu, 1979: 261-262). *Türkiye Gençler Derneği*; 1946 yılında Ankara’da kurulmuş bir dernektir. Milliyetçi ve Türkçüler dışında kalan gençlerin bir çatı altında toplayıp, komünistleştirmek amacıyla kurulan bir dernektir (Sayılğan, 2009: 224-225). *İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği*; İleri Gençler Birliği’nin 1946 yılında yasallaşmış halidir. İstanbul’da öğrenciler tarafından kurulmuştur. TKP’nin üniversitelere sızmasının sonucu ortaya çıkmıştır. Hür Gençlik adındaki dernek dergisinde açık bir şekilde komünizm propagandası yapılmıştır (Sayılğan, 2009: 226-227). *Barışseverler Cemiyeti*; Sadece Türkiye’de değil birçok ülkede bu isimle cemiyetler kurulmuştur. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Kominform’da kararlaştırılmış olan bu cemiyet geniş bir alana yayılmıştır. Türkiye’de 21 Mayıs 1950’de kurulmuştur. Kurucuları arasında Behice Boran, Adnan Cemgil gibi isimler vardır. Cemiyet, Kore Savaşı’na birlik gönderilmesini protesto etmiş, halkı kıskırtmak için bildiriler dağıtmıştır (Tevetoğlu, 1979: 624-626). Bunun dışında *İşçi Kulüpleri* (1946) (Koca, 2017: 83), *Sosyalist Kültür Derneği* (1962) (Darendelioğlu, 1979: 507), *Demokratik Devrim Derneği* (1968) (Darendelioğlu, 1979: 546) gibi dernekler ve kuruluşlarda var olmuştur. Ağırlıklı olarak komünizmin ülke içine yayılmasını amaçlayan bu oluşumlar mahkemelerce kapatılmış, mensuplarının çoğu cezalandırılmıştır.

Şunu belirtmekte fayda vardır ki, Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar komünist faaliyetlere nispeten müsamaha gösterilmiş, bu dönemde “Sosyalist” ve “Komünist” ifadeleri parti isimlerinde dahi kullanmıştır. Dahası Mustafa Kemal Paşa öncülüğünde, komünist faaliyetleri kontrol etmek ve Rusları oyalamak amacı taşısa da komünist bir parti kurulmuştur. 1920 yılında yaşanan Çerkez Ethem Ayaklanmasından sonra BMM bu ayaklanmayı bastırmak ve bu tür olayların yayılmasını engellemek için sosyalist-komünist partileri kapatmıştır. Fakat 1921 yılından sonra komünist partiler ve yapılanmalar tekrar ortaya çıkmış, daha önce tutuklanan komünistler serbest bırakılmıştır. Böylece komünist faaliyetlerde tekrar bir canlanma görülmüştür.

1925 Şeyh Sait Ayaklanması'na kadar ülkede zaman zaman parti kapatma ve tevkifler görülse de bu olaydan sonra çıkarılan Takrir-i Sükûn kanunuyla komünist partilere ve kişilere karşı ciddi bir bastırma sürecine gidilmiştir. Nitekim 1946 yılına kadar açıktan siyasi faaliyet sergilenmemiş, ya gizli olarak ya da edebiyat ve sanat alanlarından yürütülmüştür. 1946'da çok partili hayat geçişle farklı seslerin ortaya çıkışından faydalanan komünist partiler tekrar gün yüzüne çıkmıştır. Hatta bu süreçte komünistlerin tevkifine neden olan TCK'nın 141. ve 142. Maddelerinin değiştirilmesi tartışılmaya açılmıştır. Darbeden sonra kabul edilen 1961 Anayasasıyla siyasi haklar ve özgürlüklerin genişletilmesi, sendikaların, toplu sözleşmelerin, grev hakkının tanınması komünist partileri daha rahat bir ortama kavuşmuştur. 1980 Anayasasında da bu kanun aynen kabul edilerek komünist partiler yasal olarak faaliyet sürdürmeye devam etmişlerdir. Bugüne kadar komünist siyasi partilerin hikâyesi genel olarak böyleyken, zaman zaman bu partilere yönelik soruşturmalar ve davalar açılmış, tutuklamalar yaşanmıştır (Salihoğlu, 2003b; Tevetoğlu, 1967; Tunçay, 2000; Bora, 2017; Akgün, 2009: 444-446).

1.3.2. Köy Enstitüleri

Hem 1919'da başlayan Milli Mücadele sürecinde hem de Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra Mustafa Kemal Paşa'nın üzerinde durduğu en önemli konulardan biri eğitim olmuştur. Nitekim TBMM'nin açılmasından sonra, 9 Mayıs 1920'de sunulan hükümet programında eğitime ayrı yer verilmiştir. Burada Türk eğitim sistemine yönelik ileride değişikliğe gidileceği belirtilmiş fakat kurtuluş mücadelesi sebebiyle belli bir süre daha mevcut eğitim sistemine devam edileceği söylenmiştir (Aysal, 2005: 268). 16 Temmuz 1921'de Ankara'da gerçekleştirilen Maarif Kongresi'nde ise Atatürk milli eğitimin niteliğini açıklayarak, yeni bir eğitim sisteminin kurulmasını istemiştir:

“Şimdiye kadar takip olunan tahsil ve terbiye usullerinin milletimizin tarihi tedenniyatında en mühim bir âmil olduğu kanaatındayım. Onun için bir millî terbiye programından bahsederken, eski devrin hurafatından ve evsafi fitriyemizle hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, şarktan ve garptan gelebilen bilcümle tesirlerden tamamen uzak, seciyei milliye ve tarihiyemizle mütenasip bir kültür kasedediyorum.” (ASD. C. II.: 1989: 19-20)

Yine 1 Mart 1922’de TBMM’nin açılış konuşmasında eğitim işlerinin çok önemli olduğunu, yeni kurulacak olan eğitim sisteminin toplumsal yaşamın ihtiyaçlarına, toplumsal şartlara, dönemin gereklerine uyumlu bir şekilde cevap vermesi gerektiğini söylemiştir. Bunun için tatbiki mümkün olmayan fikirlerden uzaklaşarak öncelikle var olan cehaletin ortadan kaldırılmasını vurgulamıştır (ASD. C.I., 1989: 245-246) 27 Ekim 1922’de öğretmenlere yönelik yaptığı konuşmada, yeni eğitim sisteminin esas noktalarını *“Hayatı içtimaiyemizin ihtiyaca tetabuk etmesi”* ve *“icabatı asriyeye tevafuk etmesi”* olarak açıklamıştır (ASD. C.II., 1989: 48).

Cumhuriyet’in ilanından sonra eğitime daha çok önem verilmiş, bu konuda ciddi çalışmalar yapılmıştır. Türk milletinin hem toplumsal hem de ekonomik kalkınması, bunun yanı sıra nüfusun çoğunluğunun köylerde yaşaması ve okuma-yazma oranının çok düşük olması yeni eğitim programının temelini oluşturmuştur (Kaplukan, 2012: 179). Böylesi bir eğitim sisteminin oluşturulması için Türkiye’ye Berkly Parker, E. Walter Kemerrer, John Dewey gibi yabancı uzmanlar davet edilmiş, burada incelemeler yapıp rapor sunmaları istenmiştir (Çakmak, 2007: 223). Türk eğitimcilerle beraber yabancı eğitimcilerin, özellikle John Dewey’in, üzerinde durduğu en önemli nokta, eğitimin köylerden başlaması olmuştur. Köylerde sadece okuma yazma öğretilmesi değil, aynı zamanda öğretmen yetiştirilmesi, köyün kalkındırılması, halkın bilinçlendirilmesi ve sosyo-kültürel olarak geliştirilmesi amacıyla Köy Enstitülerinin temeli atılmıştır (Yıldız ve Akandere, 2017: 277-278).

Köy Enstitülerinin hazırlıklarına 1935’te başlanmıştır. Nüfusun yaklaşık %80’nin köylerde olması buna karşılık okulların sayıca çok az olması, köylerde bulunan öğretmenlerin buralarda tutunamayıp başarısız olması, yurttaşlık bilincinin tam anlamıyla sağlanamaması, köylerdeki hizmetlerin yetersiz olması gibi nedenlerle, İsmail Hakkı Tonguç köyleri ve dolayısıyla ülkeyi kalkındırarak kişilerin, bizzat bu köylerden çıkması gerektiği fikrine ulaşarak köy enstitülerinin hikâyesini başlatmıştır. Böylece Köy Enstitülerinin kurucusu ve fikir babası sayılan İsmail Hakkı Tonguç, yirmi yıllık bir eğitim taslağı hazırlamıştır Burada Mustafa Kemal Paşa’nın *“Köylü milletin efendisidir”* (ASD-I, 1989:240) sözünün de etkili olduğunu söylemekte fayda vardır.

Hazırlanan taslağa göre bu süreç sonunda öğretmeni, sağlık personeli, güvenlik güçleri, ziraatçısı olmayan köy kalmayacaktır. Fakat gerçekleştirilmesi oldukça zor olan bu taslağın hayata geçirilmesinde en büyük problem köy enstitülerine gidecek olan okuma yazma bilen gençlerin azlığıdır. Bunun için Tonguç 1936'da okuma-yazma bilen ve askerliğini yapmış bir grup genci seçerek, bu gençlere Eskişehir Çifteler köyünde dört aylık bir eğitim verilmiştir. Buradaki eğitimini tamamlayan gençler “geçici öğretmen” olarak köylerinde görevlendirilmişlerdir. Bu uygulamanın başarılı olmasından sonra ülkenin çeşitli yerlerinde de bu eğitimler vermeye başlanmış, 11 Haziran 1937'de “Köy Öğretmenleri Kanunu” ile bu durum yasal hale getirilmiştir. Fakat sonraki süreçte daha kalıcı ve verimli bir eğitimin oluşturulabilmesi için bu öğretmen kursları Köy Öğretmen Okullarına dönüştürülmüştür (Kaplukan, 2012: 182-184).

Mustafa Kemal Paşa'nın ölümünden sonra İsmet İnönü Cumhurbaşkanı olmuş, Milli Eğitim Bakanlığı'na Hasan Ali Yücel, İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne İsmail Hakkı Tonguç getirilmiştir. Tonguç, Köy Öğretmen Okullarının hala yetersiz kaldığını, beklenen başarıyı gerçekleştirmediği düşünmüş ve 17 Nisan 1940'ta 3803 sayılı kanunla daha kapsamlı ilkelere ve eğitim niteliğine sahip Köy Enstitülerini açmıştır. Nitekim bu ilkeler ve nitelikler şöyle sıralanmıştır; şehirlerin dışında tarıma elverişli alanlarda kurulacak, köy koşullarına uyum sağlayabilecek bireyler yetiştirilecek, yaparak ve yaşayarak öğrenme gerçekleştirilecek, demokratik bir eğitim verilecek, alınan eğitim tekrar köylerde sergilenecek, imece usulü kullanılacak (Yıldız ve Akandere, 2017: 282). Amaçlarından bazıları ise şöyledir; sadece öğretmen değil köy yaşamında ihtiyaç duyulan meslekleri bilen kişiler yetiştirmek, sadece okuma-yazma değil bilinçli yurttaşlar yetiştirmek, tarımsal ekonomiyi güçlendirmek, bu kişilerin köylerde önder kişiler olmasını sağlamak vb. (Gürsel vd., ty, 122).

Türkiye'nin ilk Köy Enstitüleri, daha önce açılan Eskişehir Çifteler, İzmir Kızılçullu ve Kastamonu Gököy Öğretmen Okullarının 1940'ta Köy Enstitülerine dönüştürülmesiyle olmuştur. Aynı yıl Lüleburgaz Kepirtepe'de, Malatya Akçadağ'da, Samsun Akpınar'da, Antalya Aksu'da, Adapazarı Arifiye'de, Trabzon Beşikdüzü'nde, Kars Cilavuz'da, Adana Düziçi'nde, Isparta Gönen'de, Balıkesir Savaştepe'de, Kayseri Pazarören'de; 1941 yılında Ankara Hasanoğlan'da, Konya İvriz'de; 1942'de Sivas Pamukpınar'da, Erzurum Pulur'da; 1944 yılında Diyarbakır Ergani'de, Aydın Ortaklar'da; 1948 yılında Van Erciş'te Köy Enstitüleri kurulmuştur (Yıldız, Akandere, 2017:283-284). İlk planda 40 Köy Enstitüsünün açılması düşünülse de görüldüğü üzere toplam 21 Köy Enstitüsü açılabilmiştir. Türkiye'nin çeşitli yerlerinde kurulan bu köy enstitüleri, birer kalkınma ocağı olarak görülmüş, işbirliğinin,

dayanışmanın ve yardımlaşmanın örneklerini vermiştir. Zira hem köylü hem öğrenci ve hem de öğretmenler birlikte üretim yapmış, okul binalarının yapımında ortak çalışmış, bireyler arası ilişkiler güçlendirilmiş, ekonomik anlamda tasarruf sağlanmıştır. (Kapluhan, 2012: 184-185).

Enstitülerde Türkçe, tarih, coğrafya, matematik, fizik, kimya gibi derslerin yanı sıra sağlık bilgisi, ziraat, resim-iş, el sanatları, halk oyunları, beden eğitimi, makine motor kullanımı, zootekni, arıcılık, ipek böcekçiliği, balıkçılık vb. dersler de verilmiştir (Gürsel vd., ty., 123).

1930larda temeli atılıp 1954'te sonlandırılan Köy Enstitüleri hakkında pek çok eleştiri yöneltilmiştir. Bazen bu eleştiriler üstü kapalı ifade edilmiş bazen de açık ve sert bir dille yapılmıştır.

Köy Enstitülerine yönelik daha kanun çıkmadan yapılan eleştiriler yapılmıştır. Bu eleştirilerden biri buraların ismi konusunda olmuştur. “Enstitü” kelimesinin yerine başka bir ismin bulunması noktasında itiraz edilmiştir. Kazım Karabekir, “*hayat mektebi*” veya “*hayat kaynağı*” önerilerinde bulunmuştur. Bazı kişiler ise enstitü kelimesinin okunduğu gibi yazılmasını “enistitü” şeklinde yer alması gerektiğini söylemiştir (Çakmak, 2007: 225). Fakat buralarda kişilerin her bakımından eğitilip çok yönlü bireyler geliştirileceğinden “enstitü” konulmasına kara verilmiştir (Aysal, 2005: 273).

Köy enstitülerine yönelik ciddi eleştirilerden biri, bu uygulamayla köylü-kentli ayrımının ortaya çıkması olmuştur. Köy Enstitüsü programlarına sadece köylü çocuklarının alınıp şehirdeki ve kasabadaki çocukların alınmaması, bu eğitimden yoksun bırakılmaları (Aysal, 2005: 274), köylülerin, öğrencilerin ve öğretmenlerin okul binalarının yapımını sağlarken şehirdeki okullarda böyle bir şeyin olmadığı, bunların devlet tarafından sağlandığı, şehirdeki çocuklarının tek sorumluluğunun öğrenmekken buralardaki çocukların öğrenmek dışında üretim adı altında pek çok sorumluluğun yüklendiği söylenmiştir (Yıldız ve Akandere, 2017: 292). Bu bakımdan köydeki öğrencilerin bir anlamda sömürüldüğü, hürriyet, sosyal adalet, özgürlük gibi insan haklarına uymayan davranışların beklendiği ifade edilmiştir (Okurer, 1966: 120). Bunların yanı sıra burada okuyan öğrencilerin köy şartlarında, az bir maaş karşılığı, uzun yıllar çalışmasının mecbur tutulması da eleştiri konusu olmuş, bu etkenlerin Türk toplumunu sınıflandırdığı ve bu iki sınıf arasındaki makas daha da açıldığı belirtilmiştir (Yıldız ve Akandere, 2017: 292).

Sancar'ın ifadesiyle burada yetişen öğretmenler, öğretmenlikten ziyade marangozluk, nalbantlık, bahçıvanlık, hekimlik gibi yani öğretmenlikle alakası olmayan pek çok işle meşgul

olmuştur (Sançar, 1966b: 56-57). Bu işlerin köy yaşamı için oldukça önemli olduğu ama tüm bunların bir tek öğretmenden bekletilmesinin “gülünç” olduğu vurgulanmıştır (Sançar, 1966c: 178). Dolayısıyla Köy Enstitülerinin ortaya koymaya çalıştığı “on parmağında on marifet” anlayışının tam olarak gerçekleşmesinin imkânsız olduğunu söylemiştir (Sançar, 1966a: 193). Turhan ise Türkiye’nin kalkınması için bunlar yerine toprağın nasıl işleneceğinin, tohumun ve gübrenin nasıl kullanılacağıının öğretilmesinin daha etkili olacağını, bunlar olmadan herhangi bir kalkınmadan söz edilemeyeceğini belirtmiştir (Turhan, 1966: 181-182).

Köy Enstitülerinde dine karşı olumsuz bir algının ve düşmanlığın yaratıldığı, çocukların dinden uzaklaştırıldığı eleştirilerin diğer bir odak noktası olmuştur. “Allah” yerine “Tanrı” ifadesinin kullanılması (Meşe, 2017: 92), “*Allah ile devlet olmasa beşeriyet saadete kavuşur*” şeklindeki açıklamaların yapılması, müfredatta din derslerine yer verilmemesi eleştirilere yol açmıştır. Ayrıca buralarda karma eğitimin verilmesi de mevcut değerleri yıktığı, Türk aile ve ahlak yapısına uymadığı, bunun sebebiyet verdiği bazı menfi olayların vukuu bulması eleştirileri daha da artırmıştır. Zira bundan dolayı belli bir süre sonra karma eğitime son verilmiş, kız öğrenciler bazı enstitülerde toplanmışlardır (Aysal, 2005: 277-278).

Köy enstitülerine yönelik en ciddi, hatta bunların kapanmasına neden olan eleştiri; buralarda komünizm propagandasının yapılmış olduğudur. Aclan Sayılğan komünist propagandanın yuvalandığı en önemli yerlerden biri olarak buralara işaret etmiştir. Nitekim burada uygulanan programın Sovyet Rusya’nın eğitim programıyla (bkz. Özdemir, 2018) benzer olduğunu, hatta Köy Enstitülerinin komünistlerin önde gelenlerinden biri olan Ethem Nejat’ın vasiyeti olduğunu gibi bir iddia da ileri sürmüştür (Sayılğan, 1966: 112-113). Köy Enstitüleri bir nevi truva atına benzetilmiş, “*dış kaynaklı komünist bir komplo*” olarak algılanmıştır (Meşe, 2017: 88-90). Aslında Türk milliyetçileri Köy Enstitülerinin kurulduğu andan beri bu propagandayı sürdürdüğünü söylememiş, Hasanoğlu Köy Enstitüsü ile bu propagandanın etkili bir hale geldiğini ifade etmişlerdir (Darendelioğlu, 1979: 314).

Sançar buralardaki komünist propagandasının, komünizme karşı olabilecek temel argümanların yok edilmesiyle başladığını söylemiştir. Türk milletinin sahip olduğu milliyetçilik, vatanseverlik, din, ahlak gibi vasıfların yok edilmeye çalışıldığını belirtmiştir (Sançar, 1966c: 167). Gençler özellikle savaştan ve askerlikten soğutulmaya gayret edilmiş, vatan mücadelesinden vazgeçme gibi düşünceler oluşturulmuştur. Sançar’a göre böyle bir propagandanın yapılmasının amacı, “barış” telkinleri altında Türk milletini pasifleştirerek planladıkları kızıl devrim için bir ortam hazırlamaktır (Sançar, 1966b: 73).

Köy Enstitülerinde komünist propagandanın yapılmasını sağlayan en önemli araçlar, tiyatro, şiir, yazı gibi edebiyat ve sanat dalları olmuştur. Okullarda okuma saati uygulaması yapılmış, buralarda komünist fikirler aşıl原因 kitapların, dergilerin vb. okutulmuş, bunların anlatıldığı ve değerlendirildiği iddia edilmiştir. Eleştiri olan konulardan biri burada okutulan kitapların yabancı ve özellikle Rus yazarların çevirileri ve komünist ideoloji barındıran yazıların, tiyatroların ve piyeslerin oluşudur (Yıldız ve Akandere, 2017: 296-297). Tevetoğlu, bu tür kitapların okutulurken kendilerini Atatürkçü sayan bu kişilerin (Yıldız ve Akandere, 2017: 311) Atatürk'ün adını dahi zikretmediklerini ileri sürmüştür (Tevetoğlu, 1967: 591).

Bunların yanı sıra enstitüler, her ay, öğrencilerin ve öğretmenlerin yazdıkları yazıların derlendiği, üç ayda bir de tüm enstitüler tarafından derlenen ortak bir dergi çıkarmıştır. Bu dergilerde ayrıca kitap tanıtımlarına da yer verilmiştir. Fakat daha sonraki süreçte pek çok kütüphane kapatılmış, pek çok kitap yasaklanmıştır (Yıldız ve Akandere, 2017: 299-301).

Köy Enstitülerine yönelik eleştiriler genel hatlarıyla verilmeye çalışılmıştır. Dikkat çekilmesi gereken bir nokta, enstitülere yönelik eleştiriler çoğunlukla Türk sağından gelse de Türk solu da eleştiriler yöneltmiştir. Köy enstitülerinin toplumsal sınıf yarattığı, buralardaki kişilere çok fazla sorumluluk verilerek bu insanların sömürüldüğü, buradaki çocukların sağlıksız ve bağımsız olduğu, az parayla uzun süren görev mecburiyetine tabi tutulduğu gibi eleştiriler ortak eleştiriler olarak karşımıza çıkmaktadır (Yıldız ve Akandere, 2017: 285). Nitekim Türk solunun önde gelen isimlerinden Kemal Tahir bunları, eleştirel bir dille kitaplarında konu edinmiştir (Yıldız ve Akandere, 2017: 292-293).

Yapılan bu eleştirilere karşı İsmet İnönü, uzun süre İsmail Hakkı Tonguç'un yanında yer almış ve onu desteklemiştir. Fakat çok partili hayata geçiş sürecinde, farklı fikirlerin ortaya çıkmasına zemin bulunmuş ve şimdiye kadar daha az ve üstü kapalı yapılan eleştiriler açıkça ve sert bir dille ifade edilmeye başlanmıştır. İnönü ise böyle bir siyasi süreçte toplumdan tepki almama kaygısıyla Tonguç'a yönelik desteğini geri çekmiş ve köy enstitülerini savunmasız halde bırakmıştır. Nitekim 7 Ağustos 1946'da Recep Peker Hükümeti kurulmuş ve İsmail Hakkı Tonguç görevinden uzaklaştırılarak enstitülere pek çok eleştiri yönelten Reşat Şemsettin Sirer MEB Bakanı olmuştur. Ayrıca bu dönemde hem enstitülere hem de buralardaki öğrenci ve öğretmenlere yönelik soruşturmalar açılmıştır (Aysal, 2005: 277-279).

Çok partili hayata geçişte birlikte Demokrat Parti bu süreci iyi bir şekilde kullanmıştır. Zira DP'nin yaptığı baskılar ve eleştirilerin daha da ağırlaşmasıyla yıldan yıla yasalarda değişikliklere gidilmiş, Köy Enstitüleri bir anlamda pasif hale getirilmiş, kuruluş amaçlarından

uzaklaştırılmıştır (Çakmak, 2007: 231-234). 1954'te ise “mikrop yuvası”, “israf yuvaları” ile nitelenen Köy Enstitüleri harap hale gelmiş ve beklenilene veremediği gerekçeleriyle kapatılmıştır (Çakmak, 2007: 241-245).

Safa'nın ifadesiyle Köy Enstitüleri, kara kuvvetlerin⁹ bir zaferi olarak (Safa, 1966: 163) 1954 yılında kapatılsa da Türkiye'ye özgü bir eğitim modeli olmasından dolayı oldukça önemlidir (Yıldız ve Akandere, 2017: 289). Buraların amaçları doğrultusunda hareket ederek bireylerin kişiliklerinin çok yönlü gelişimi, karşılaşabilecek güçlüklerle baş edebilme becerisi, yoksul çocukların eğitimi alması, yaparak-yaşayarak öğrenmenin sağlanması, sorumluluk alma becerisinin kazanması bakımından başarılı olduğu görülmektedir (Aysal, 2005: 276). Dahası bu başarıyı, eleştirilerin en yoğun geldiği Türk sağından pek çok isim de kabul etmiştir. Vatansever, milli değerlere sahip pek çok öğretmenin yetiştiğini söylemişlerdir (Darendelioğlu, 1979: 313; Okurer, 1966: 123; Sancar, 1966c: 179...). Hatta Remzi Oğuz enstitülerinin tamamen kapatılmasının yanlış olduğunu açıkça ifade etmiştir (Çakmak, 2007: 241-145).

Köy Enstitülerinin üzerinden yaklaşık yetmiş yıl geçse de bugün hala tartışma konusu olmaya devam etmektedir.

1.3.3. Üniversite Olayları ve Gençlik Hareketleri

Türkiye'de siyasi düşüncenin kaynaklarından biri, üniversiteler olmuştur. Türk-siyasi düşüncesinin oluşumunda üniversiteler etkiliyken, aynı zamanda siyasi atmosferden de etkilenmiştir (Örnek, 2015: 194). Dolayısıyla üniversiteler ve siyaset arasında çift yönlü bir ilişki söz konusudur.

Cumhuriyetin ilanından sonra 1940lı yıllara kadar genel olarak öğrenci hareketleri çok sınırlı kalmıştır. Bu dönemde gözlenen bazı öğrenci hareketleri şunlardır; 15 Kasım 1924 İstanbul Tramvay Mitingi, 2 Mart 1929 Rum Hronika Gazetesi'nin basılması, 7 Temmuz 1926 Nazım Hikmet'in *Putları Yıkıyoruz* isimli yazısının protesto edilip Resimli Ay dergisi matbaasının basılması, 25 Şubat 1933 Vagon-Lİ Mitingi vb. Bu sınırlı sayıdaki öğrenci hareketlerinden komünist nitelikli olanlar ise daha da az olup saydıklarımızdan sadece İstanbul Tramvay Mitingi'nin bu nitelikte olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim bu dönemde öğrenci olaylarının genelde MTTB tarafından gerçekleştirildiği göz önüne alınırsa durum daha net bir şekilde ortaya çıkacaktır (Şensoy, 1998).

⁹ Safa, komünistlerin “Ya kızıl ordu vardır ya da kara.” anlayışına atıf yapmak için bu ibareyi kullanmıştır.

1940lı yıllardan itibaren öğrenci hareketleri gittikçe artış göstermiştir. Özellikle bu dönemde II. Dünya Savaşı büyük yankı uyandırmıştır. Her ne kadar Türkiye, II. Dünya Savaşı'nın dışında kalsa da savaşın seyri Türkiye'yi etkilemiş ve Türkiye buna göre politikalar üretmiştir. Savaş sırasında Almanların üstün duruma geçmeleriyle Avrupa'da yayılan milliyetçi söylem 1930lu yıllarda Türkiye'de de kendini göstermiştir. Nitekim bu dönemde antikomünist bir cephe oluşmuş ve hükümet bu söylemleri ya desteklemiş ya da görmezden gelir bir tavır sergilemiştir. Fakat savaşın ilerleyen safhalarında Sovyet Rusya'nın üstünlüğü ele alması Türkiye politikasını da değiştirmiş bu defa milliyetçi kesim aşağı edilmeye çalışılmıştır (Dölen, 2010: 119-120). İnönü "*Türk milliyetçisiyiz, fakat memleketimiz de ırkçılık prensibinin düşmanıdır*" şeklinde açıklama yapmış, diğer kesimlerden de milliyetçilik aleyhine söylemlerde bulunulmuştur (Dölen, 2010: 135-136). Bu değişken tutum üniversitelere de açık bir şekilde yansımıştır.

Üniversitelerde görülen tartışmaların başlangıcını Sabahattin Ali-Nihal Atsız davası ve Irkçılık-Turancılık davası oluşturmuştur. Bu davalar sürecinde yaşanan tartışmalar, olayları ciddi boyutlara taşımıştır (Dölen, 2010: 121). Şöyle ki; Milliyetçi cenahın önemli isimlerinden Nihal Atsız, Orhun Dergisinin 15. (Mart/1944) ve 16. (Nisan1944) sayısında, Başbakan Şükrü Saraçoğlu'na hitaben iki açık mektup yazmıştır. Özellikle ikinci dergide Atsız; Atatürk ilkelerinden ve CHP'nin altı okundan biri olan halkçılık ilkesinin komünistler tarafından kullanıldığını, bu ilkenin arkasına saklanan komünistlerin kendilerini vatansever olarak gösterdiklerini ve böyle yaparak önemli vazifelere geldiklerini, özellikle Maarif Vekâleti'nde teşkilatlandıklarını ve Maarif Vekâleti'nin bunlara karşı kayıtsız kaldığını iddia etmiştir (İpek, 2016: 276-277; Atsız; 1951a). Dahası bu komünistlerin isimlerini de yazısında açıklamış, Sabahattin Ali'yi, Pertev Naili Boratav'ı, Sadrettin Celal Antel'i, Ahmet Cevat Emre'yi komünistlikle ve vatan hainliğiyle suçlamıştır. Hasan Ali Yücel'e de bu kişilerin işlerine son vermesinin bir gereklilik olduğunu bildirmiştir (Atsız, 1951b; Turan, 2013: 12).

İşte bu yazı Türkiye'de ciddi problemlerin ilk adımını oluşturmuştur. Nitekim bu yazı üzerine Sabahattin Ali, kendisini vatan haini olarak suçlayan Atsız'a dava açmıştır. 9 Mayıs 1944 yılında sonuçlanan davada Atsız, dört ay hapis cezası almış fakat cezası ertelenmiştir (Öztekin, 2018: 221) Ayrıca 7 Nisan 1944'te Hasan Ali Yücel'in talimatıyla o dönemde sürdürdüğü öğretmenlik görevinden alınmış, 6 Mayıs 1944'te de Orhun dergisi İcra Vekilleri Heyeti kararıyla kapatılmıştır. Dava sırasında Atsız'ı desteklemek için gelen ve gösteri yapan öğrenciler de okullarından birer yıl uzaklaştırılmıştır.

Her ne kadar Atsız bu yazılardan dolayı ceza olsa da, Hasan Ali Yücel kendisinin komünistleri korumadığını ispatlama yoluna gitmiştir. Nitekim komünistlikle suçlanan İstanbul Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan Sadrettin Celal Antel görevinden alınmış, Pertev Naili Boratav, Muzaffer Şerif Başoğlu, Behice Boran ve Niyazi Berkes'in çıkardığı Yurt ve Dünya ile Adımlar dergisi Hasan Ali Yücel'in uyarısıyla yayınları durdurulmuş, sonrasında temelli kapatılmıştır (Dölen, 2010: 132). Burada ismi geçen Murat Şerif Başoğlu ve Pertev Naili Boratav, Darülfünun'da Edebiyat Bölümü bitirmişler, sonrasında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine öğretim üyesi olmuşlardır (Dölen, 2010: 124-126). Behice Boran ve Niyazi Berkes ise aslında Amerika'da Sosyoloji eğitim almış, sosyal bilimler adına yeni metodları –saha araştırması gibi- Türkiye'ye getiren kişiler olmuştur. Fakat Amerika'da baskın olan liberal anlayıştan ziyade Marksizmin çatışmacı ve kolektivizm anlayışını benimsemişlerdir (Örnek, 2015: 197-200).

Yukarı da belirttiğimiz gibi II. Dünya Savaşı'nda değişen durum Türk politikasını da değiştirmiştir. Sovyet Rusya'nın üstünlüğü ele almasıyla birlikte diğer alanlar da olduğu gibi üniversitelerde de farklı bir tutuma geçiş yapılmıştır. Zira daha önce görevinden alınan Sadrettin Celal Antel görevine iade edilmiş, hatta öğrencileriyle kurduğu yakın ilişkileri ve yaptığı çalışmaları nedeniyle terfi edilmiştir (Dölen, 2010: 136). Ayrıca milliyetçi kesim hakkında Cumhuriyet ve TBMM aleyhine faaliyette buldukları, gizli faaliyet sürdürdükleri, yasaları çiğnedikleri gerekçeleriyle 1944 Irkçılık-Turancılık Davası açılmıştır. Nitekim bu davalarda Prof. Dr. Zeki Velidi Togan, Nihal Atsız, Alparslan Türkeş, Reha Oğuz Türkkan gibi pek çok üniversite hocası, öğretmen, asker, gazeteci vb. 49 kişi sorgulanmış, 33 kişi tutuklanmıştır. 29 Mart 1945 tarihinde verilen mahkeme kararıyla Togan 10 yıl, Atsız 5 yıl, diğer tutuklular ise çeşitli hapis cezaları almış, fakat sonrasında bu karar bozulmuş ve tüm sanıklar salıverilmiştir (Mumcu, 2010: 75-87; Öztekin, 2018: 228-229).

Çok partili hayat geçişle birlikte CHP içerisinde çıkan Demokrat Parti'nin kurucuları Celal Bayar ve Adnan Menderes partilerini savunacak bir derginin oluşturulmasını istemiştir. Bunun için o günlerde Tan gazetesini çıkaran Zekeriya Sertel'le bir görüşme yapılmıştır. Bu görüşmeden sonra Zekeriya Sertel ve Sabiha Sertel tarafından *Görüşler* adında bir derginin çıkarılmasına, Behice Boran, Pertev Naili Boratav, Niyazi Berkes, Halide Edip Adıvar gibi isimlerin burada yazılar yazmasına karar verilmiştir (Turan, 2013: 13). Dergi, Aralık 1945'te ilk sayısını yayınladıktan sonra, komünistlerle el ele verdikleri, Atatürk'ü istismar ettikleri gerekçeleriyle DP kurucuları suçlanmış, çeşitli yazılarla kışkırtmalar yapılmıştır (Dölen, 2010: 137-138). Bu kışkırtmalar ve suçlamalar sonrasında CHP'nin Gençlik Kolları, İÜ bahçesinde

bir araya gelerek önce Tan matbaasına, oradan Sabahattin Ali ve Cami Baykurt'un çıkardığı *La Turquie* gazetesine ve Esat Adil Müstecaboğlu'nun çıkardığı *Yeni Dünya* dergisinin matbaalarına hareket etmiş, buraları tahrip edip yakıp yıkmışlardır (Armaoğlu, 1993: 427). Hatta buradan Sertellerin evine gitmek için vapura binen gençler, olayların daha da büyüyeceği düşüncesiyle Vali tarafından vapurun rotası değiştirilerek durdurulmuştur. Burada dikkat çeken bir nokta bu olaylar ve baskınlar olurken hiç bir güvenlik gücünün olaya müdahale etmemesi, bu olaylara izin verilir bir tavrın sergilenmesi olmuştur.

CHPli gençler tarafından Tan gazetesinin basılması, matbaasının harap hale getirilmesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nden bazı öğrenciler tarafından protesto edilmek istenmiştir. Fakat bu durum daha hazırlık aşamasındayken üniversite bünyesindeki bazı kişiler tarafından ihbar edilmiş ve soruşturma açılmıştır. Soruşturmada, öğrencilerin Behice Boran, Pertev Naili Boratav gibi isimler tarafından kışkırtılması, Behice Boran'ın Görüşler dergisindeki yazısı, Pertev Naili Boratav ve Niyazi Berkes'in dergide yazacağına vaad edilmesi konu olmuştur. Nitekim soruşturma sonunda Maarif Vekâletinin aldığı kararla bu isimlerle bir asistan 17 Aralık 1945'te vekâlet emrine alınmış, 15 Ocak 1946'da da üniversite ile ilişkileri kesilmiştir. Fakat Danıştay 26 Mart 1946'da bu kararı iptal etmiştir (Dölen, 2010: 138-140).

İçişleri Bakanı Şükrü Sökmensüer 29 Ocak 1947'de yaptığı bir konuşmada komünistlerin faaliyetlerinden bahsetmiş, TKP'nin DP'yi desteklediğini söylemiş, bu konuda Tan gazetesindeki, Yurt ve Dünya ile Adımlar dergilerindeki yazıları ileri sürmüştü, Görüşler dergisinin bu doğrultuda ortaya çıktığını belirtmiştir. Bu konuşmadan sonra 67 öğrenci Boratav ve Boran'ın üniversiteden ihraç edilmesine dair bir dilekçe yazmıştır. Ayrıca bu öğrenciler ile MEB Bakanı Reşat Şemsettin Sırer Ankara Palas'ta görüşmüşlerdir (Mumcu: 101-102). Burada da taleplerini ileten milliyetçi öğrenciler, Boratav, Boran ve Berkes hakkındaki taleplerinin yanı sıra Hasan Ali Yücel, Necmettin Halil Oran ve AÜ Rektörü Şevket Aziz Kansu'yu da hedefe almışlardır. Yapılan görüşmeler fayda verecek ki, 5 Mart 1947'de Boratav'ın konferansı engellenmiş, salonu milliyetçi gençler basmıştır. Hatta Talebe Birliği Başkanı ile birkaç öğrenci Rektör Kansu'nun yanına çıkarak istifa etmeye zorlamışlardır (Dölen, 2010: 142).

Olaylardan bir gün sonra AÜ Senatosu da hedef seçilen öğretim üyeleri hakkında soruşturma açılmasına karar vermiştir. Yapılan soruşturmalarda (11 Mart 1947) bu öğretim üyeleri, komünist kişilerle ilişkiler kurdukları, milliyetçi öğrencileri sınıfta bıraktıkları, Marksist söylemlerde bulunup yazılar yazdıkları gerekçeleriyle suçlanmış, fakat haklarında yeterli delil olmadığı yönünde fezleke hazırlanmıştır. Senato ise disiplin soruşturması (29

Temmuz 1947) açmaya karar vermiştir. Soruşturmada yine yeterli delilin olmadığına karar verilse de Senato, yaptığı oylamayla bu üç öğretim üyesi hakkında ihraç kararı vermiştir (Dölen, 2010: 143-145).

27 Aralık 1947’de CHPlı öğrenciler “komünizme karşı yürüyüş” adıyla bir nümayiş gerçekleştirmişlerdir. Ulus Meydanı’nda toplanan ve ellerinde Atatürk’ün ve İnönü’nün resimleri bulunan grup, komünizm aleyhine pankartlarla yürüyüşe geçmiş, Atsız’ın davasının görüldüğü adliyenin önünde Sabahattin Ali’yi protesto etmiş, oradan da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine hareket etmişlerdir. Burada Rektör Şevket Aziz Kansu linç edilmeye çalışılmış ve bir polis memurunun yardımıyla o ortamdaki çıkabilmiştir. Daha sonrasında göstericiler Türkiye Gençler Derneği’ne giderek orada da saldırı gerçekleştirmişlerdir (Keskin, 2019: 13; Dölen, 2010: 146). Bu olaylardan sonra AÜ Senatosu 10 Ocak 1948’de Boratav, Boran ve Berkes’i oybirliğiyle Üniversiteler Kanunu (46/d) gereğince meslekten ihraç etmiştir. Fakat Üniversitelerarası Kurul’a yapılan itirazda bu karardan dönülmüş, bu seferde üç öğretim üyesinin dersleri tatil edilmiştir (Mumcu, 107).

Bu süreç içerisinde 9 Aralık 1947’de MEB Bakanı ve Başbakan Hasan Saka’nın da araya girmesiyle Behice Boran, Pertev Naili Boratav ve Niyazi Berkes hakkında hazırlanan soruşturma dosyası ve fezleke Danıştay’a gönderilmiştir. Fakat 30 Ocak 1948 tarihinde verilen kararda yeterli kanıt bulunmadığı belirtilmiştir. Bunun üzerine MEB Bakanı Sırrı, 10 Mart 1948’de itiraz etmiştir. Danıştay kararı bozmuş ve sanıklar, bu defa “görevi kötüye kullanmak” suçlamasıyla yargılanmıştır. 10 Şubat 1950’de verilen kararda Boratav beraat edecek, Boran ve Berkes üç ay hapis cezasına, üç ay meslekten ihraç edilmesine karar verilecektir. Fakat Yargıtay’a yapılan itirazla 30 Haziran 1950’de Boran ve Berkes de beraat edecektir. Ayrıca bu üç öğretim görevlisi için Üniversiteler Kanununda değişikliğine de gidilmiştir. (Dölen, 2010: 147-150). 12 Temmuz 1948’de yürürlüğe giren kanunla ve Behice Boran, Pertev Naili Boratav, Niyazi Berkes ve Mediha Berkes açığa alınmışlardır.

Bu dönemde gerçekleştirilen bir diğer faaliyet Nazım Hikmet’in affı için bir beyannamenin hazırlanması ve pek çok ismin bunun altına imza atması olmuştur. Nazım Hikmet 1938-1939 yıllarında Deniz Harp okulunda, Yavuz Zırhlısında, Pınarhisar Su Gemisinde ve Reşit Paşa Gemisinde komünizm propagandası yaptığı ve bir ihtilal gerçekleştirmek için teşkilat kurduğu gerekçesiyle 30 yıl mahkûm edilmiştir. Bu arada 1950 seçimleri için CHP genel af vaadinde bulunmuş, pek çok kimse başta Nazım Hikmet olmak üzere pek çok komünistin dışarı çıkarılması noktasında umutlanmıştır. Fakat çıkarılacak olan

kanun 141. ve 142. Maddeyi kapsarken, Nazım Hikmet 94., 101. ve 102. Madde gereğince ceza almıştır. Bu durumdan yararlanamayacak olan Nazım Hikmet için pek çok öğretim üyesi, aydın ve yazar bir araya gelerek Hikmet'in de affedilmesi için bir beyanname düzenlemişlerdir. 6 Haziran 1950 tarihli beyannameye imza atan isimlerden bazıları şunlardır; Behice Boran, Hikmet Eraltan, A. Hamdi Tanpınar, A. Adnan Adıvar, H. Edip Adıvar, Ahmet Emin Yalman, Refik Halid Karay, Cahit Sıtkı Tarancı, Ali Fuat Başgil, H. Ziya Ülken, Falih Rıfkı Atay, Neyzen Tevfik, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Macit Gökberk...¹⁰ İktidara gelen DP genel af kanununu çıkarmış olsa da bu kanun Nazım Hikmet'in cezalarını kapsamamıştır. Buna rağmen Nazım Hikmet 15 Temmuz 1950'de gece yarısı tahliye edilmiştir (Tevetoğlu, 1967: 497-516).

Nazım Hikmet'in affi için öğrenciler de faaliyet göstermiştir. 8 Mayıs 1950'de İstanbul Yüksek Tahsil Gençliği Derneği, “*Nazım Hikmet'i Kurtarma Kampanyası*” düzenlemiş ve “*Nazım Hikmet'i Kurtarınız*” isimli bir bildiri yayınlarak bunu İstanbul'da dağıtmışlardır. 14 Mayıs 1950'de de öğrenciler Ankara Çiçek Palas'ta bir toplantı düzenlemişlerdir. Burada Nazım Hikmet'i övmüşler, verdiği mücadeleden bahsetmişler ve komünizm propagandası gerçekleştirmişlerdir. Fakat toplantıyı basan milliyetçi gençler toplantıyı sık ışık sloganlarla kesmişlerdir (Tevetoğlu, 1967: 524-525).

DP iktidarında ise üniversitelerle ilişkiler kısa bir süre iyi gitse de zamanla hükümetin ve basının baskısıyla bozulmuştur. Nitekim kanunlarda bazı değişikliklere gidilmiş, siyasi kuruluşlara katılmak meslekten çıkarma cezasının gerekçelerinden biri olmuş, çalışma süresi 25 yılı bulan kişilerin re'sen emekliye sevk edilmelerinin önü açılmış, teşkilat emrine alınmak suretiyle görevden uzaklaştırmalar söz konusu olmuş, bunlara itirazların önü de kapatılmıştır. Ayrıca üniversite kadro atamalarında MEB'e çeşitli yetkiler verilmiştir. Bu durum üniversitelerin özerkliğine ket vurulduğu ve öğretim üyelerinin sahip olduğu güvencenin kaldırıldığı gibi yorumlara neden olmuştur. Bu kanunların değiştirilmesine dair girişimlerde de bulunulmuştur. TBMM'de bu konu görüşülmüş ve Ankara Üniversite Senatosu tarafından bir bildiri yayınlanmıştır. Bildiride üniversitelerin bağımsızlıklarına engel olunduğu, “Üniversiteler Kanunu” nun çıkarılma amacına uymadığı belirtilmiştir. Fakat bildiriye kaleme alan Turhan Feyzioğlu vekâlet emrine alınmıştır. Dahası Ocak 1956'da gerçekleştirilen İçişleri Komisyonu'nda DPl'i iki milletvekilinin üniversitedeki hocaların komünist olduğuna dair cümleler sarf etmesi ve sonrasında, başta Adnan Menderes olmak üzere pek çok kişinin

¹⁰ Burada adı geçen pek çok ismin genel tutumları dikkate alınacak olursa, bu isimlerin, beyannamenin altına imza atmalarının nedeni, komünizmi tasvip etmelerinden kaynaklanmayıp ülkede bu tür olayların yaşanmasını istememeleri ve böylece demokratik bir tutum sergiledikleri yorumu yapılabilir.

kışkırtıcı konuşmalar yapması, hükümet ve üniversiteler arasındaki kopmayı meydana getirmiştir (Dölen, 2010: 183-188).

27 Mayıs 1960 Darbesi'nden sonra üniversitelerle yakın bir işbirliğine girilmiştir. Nitekim 27 Ekim 1960 tarihinde 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu'nun kırk maddesinde değişiklik yapılmıştır. 115 sayılı kanunla gerçekleştirilen bu değişikliklerle üniversitelerin özerkliği tekrar sağlanmaya, daha demokratik bir hale getirilmeye çalışılmış, üniversitelere dair hükümetin denetimleri azaltılmıştır. Fakat bu değişikliklerden sonra bir çelişki olarak 115 sayılı kanunla aynı gün çıkarılan 114 sayılı kanun, bazı öğretim üyelerin “vazifelerinden affına” ve bazılarının başka fakülte ve üniversitelere gönderilmesine neden olmuş ve böylece üniversitelerde tasfiyelere gidilmiştir. 28 ordinaryüs, 57 profesör, 41 kadrolu, 3 eylemsiz doçent ve asistan ve öğretim görevlilerinden olan 147 kişi üniversitelerden tasfiye edilmiş, dört kişinin yeri değiştirilmiştir. Bu isimlerin nasıl belirlendiği, hangi suçlarla tasfiye edildikleri tartışma konusu olmuştur. Fakat daha sonraki süreçte 114 sayılı kanunda sınırlı değişiklikler yapılmış pek çok isim görevlerine dönüş yapabilmıştır (Akgün, 2009: 433-434; Dölen, 2010: 189-194).

Türkiye'de üniversiteler böyle bir süreç yaşarken, buralardaki komünist faaliyetler çok büyük önem taşımıştır. Bu döneme kadar komünist nitelikli öğrenci faaliyetleri, TKP'nin kurduğu İleri Gençlik Birliği Teşkilatı, İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği, Türkiye Gençler Derneği vb. öğrenci dernekleriyle gerçekleştirilmiştir (Uca, 1999: 115).

1960 Darbesinden sonra özellikle de 1968 yılından itibaren Türkiye'de öğrenci hareketlerinde hızlı bir artış gözlenmiştir. Ciddi boyutlara ulaşan bu olaylarda ölümler, yaralanmalar, gözaltılar, tutuklanmalar yaşanmıştır (Sayılğan, 2009: 351). Şunu belirtmek gerekir ki, yüzyılın ikinci yarısında yaşanan bu olaylar “komünizm” adıyla değil, daha çok “sol” adıyla gerçekleşmiştir. “Komünizm” ya da “anti-komünizm” söylemi değil “sağ” ya da “sol” söylemi ön plana çıkmıştır. Nitekim bu dönemde dikkati çeken söylem “antiemperyalizm”, “antiamerikanizm” ve “Bağımsız Türkiye” olmuştur. Fakat “sol” söylem içerisinde komünizm devam etmiştir. Türkiye'de büyük gerilimler yaratan sol faaliyetlerden bazıları ise şöyledir: Üniversitelerin işgal edilmesi (Ekim/1968), 6. Filo protestoları ve Kanlı Pazar (10-16 Şubat 1969), ODTÜ'nin işgali (8 Nisan 1969), ABD Büyükelçisi Robert W. Commer'in aracının yakılması (6 Ocak 1969), ABDli dört askerin kaçırılması (4 Mart 1971)... (bkz. Yurtsever, 2016; Bora, 2017; Keskin, 2019).

Belirtildiği gibi üniversiteler ile siyaset birbirinden etkilenen iki kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Dönemin siyasi olayları üniversiteleri, üniversitede gerçekleşen faaliyetler siyaseti

etkilemiştir. Zira suçlanan, gözaltına alınan, soruşturma geçiren öğretim üyeleri daha sonrasında methedilmiş, zirveye çıkarılmıştır. 1960lı yıllara kadar böylesi değişken bir süreç yaşanmıştır. Bu yıllardan itibaren ise sağ-sol mücadeleleriyle ülke ciddi problemlerle karşılaşmıştır.

1.3.4. Yayın ve Basın Faaliyetleri

18. yüzyıldan bu yana hem iktidar hem de muhalefet, güçlü bir araç olarak basın kullanmıştır. Taraflar kendi politikalarını, fikirlerini, faaliyetlerini kamuoyuna bildirme hususunda bunlardan faydalanmıştır. Fakat bu süreç içerisinde iktidarların siyasi yönelimleri bu faaliyetlerin yönünü tayin etmiş, muhalif basın ise sansüre, kontrole, yasal sınırlamalara, hatta kapatmalara uğramıştır (Torun, 2014: 238-239).

Türkiye’deki basın ve yayın faaliyetleri dönemden döneme farklılık göstermiştir. Milli Mücadele döneminden Cumhuriyet’in ilk iki yılına kadar basın ve yayın nispeten özgür bir ortama sahip olmuştur. Cumhuriyet’in ilanından sonra 1924 Teşkilat-ı Esasi Kanunu’na “*Matbuat kanun dairesinde serbesttir ve neşir edilmeden evvel teftiş ve muayeneye tâbi değildir*” hükmü getirilerek yasal zemine kavuşmuştur (Akarcalı, 1989: 273). Bunun yanı sıra bu dönemde genel olarak basın ve yayın, Milli Mücadele yolunda itici güç olarak kullanılmıştır. Buna rağmen muhalif basın da yok değildir. (Torun, 2014: 241-242).

1925 yılına kadar basın ve yayına dair genel bir özgürlük ortamından bahsederken bu süreç, Takrir-i Sükûn Kanununun çıkarılmasıyla kesintiye uğramıştır. Şeyh Sait İsyanından sonra çıkarılan kanunda

“İrtica, isyana ve memleketimizin nizam-ı içtimaîsini ve huzur ve sükûnu ve emniyet ve tahrikât ve teşrikat ve teşebbüsat neşriyatı hükümet Reis-i Cumhuriyet tasdiki ile re’sen ve idareten men’e mezundur.”

maddesine yer verilerek basın ve yayın özgürlüğü tamamen kaldırılmıştır. 1931 yılında çıkarılan Cumhuriyet’in ilk Matbuat Kanunu’nda da basın özgürlüğünün engellenmesi devam etmiş, 1938’de yapılan bazı değişikliklerle basın ve yayın üzerindeki baskı daha da artırılmıştır (A. Öztürk, 1994: 139-141; Yeşilçayır, 2011: 132). Böylesi bir süreçte sadece komünist olanlar değil pek çok gazete ve dergi kapatılmıştır; Cumhuriyet gazetesi (yaklaşık 5,5 ay), Tan gazetesi (yaklaşık 2,5 ay/1944’ten sonra süresiz), Vatan gazetesi (yaklaşık 8 ay/1944’ten sonra süresiz)... (Yeşilçayır, 2011: 134). Yalnızca, II. Dünya Savaşı nedeniyle kamuoyunu bilgilendirmek için Dışişleri Bakanlığı tarafından kısa ve resmi bilgileri içeren açıklamalar söz konusu olmuştur. Bu süreç savaşın bitmesine rağmen 1946 yılına kadar devam etmiştir (A. Öztürk, 1994: 142).

1946 yılına gelindiğinde ise, bu zamana kadar var olan yasaklardan sıyrılmaya başlanılmıştır. Her ne kadar basın ve yayını kısıtlayan yasalar varlığını korusalar da tek parti döneminin sonlarına doğru pratik hayatta geçerliliğini kaybetmiş, hatta tartışılmaya açılmıştır. Bu süreçte tekrar gündeme gelen demokratikleşme söylemleriyle basına yönelik tavır değişmeye başlamış, basının desteğini yanında görmek isteyen CHP ve DP iyi ilişkiler kurmaya gayret etmiştir (A. Öztürk, 1993: 122).

1950 seçimlerinden sonra ise iktidara gelen DP basın ve yayını kısıtlayan yasalara değişikliğe giderek önemli bir adım atmıştır. Liberal bir yapıya sahip 5680 Sayılı Basın Kanunuyla çoğulcu bir yaklaşım izlenilmeye başlanmıştır. Fakat bu iyimser süreç çok kısa sürmüş ve iktidara yönelen eleştiriler artmaya başlayınca tekrar kısıtlamalara gidilmiştir. 1953 yılından itibaren 5680 sayılı kanunda çeşitli değişiklikler yapılarak basın özgürlüğü tekrar sonlandırılmış, pek çok gazete ve dergi kapatılmıştır (A. Öztürk, 1993: 123-125; Yılmaz ve Doğaner, 2006).

27 Mayıs darbesinden sonra kabul edilen 1961 yasasında “*basın yoluyla düşüncüyü açıklama hürriyeti*” kapsamında çalışmalar yapılmıştır. Nitekim 1961 yasasının önemli özelliklerinden olan liberal anlayış, basın ve yayın alanında da geçerli olmuştur. Fakat her dönemde olduğu gibi bu dönemde kesintiye uğramış ve 12 Mart 1971 darbesi gerçekleşmiştir. Zira basın ve yayın hürriyetine dair sınırlamalar getirilmiş ve bu sınırlamalar noktasında siyasi iktidara yetkiler tanınmıştır. Basın ve yayın haklarına dair en geniş ve en özgürlükçü yasalar ise 1982 Anayasasıyla oluşturulmuştur (Akarcılı, 1989: 276-277).

Türkiye'nin basın ve yayın hayatına dair genel seyri böyleyken, komünist basın ve yayın için de bu durum paralellik arz etmiştir. Dönem dönem bu yayınlar, komünizm propagandası gerekçesiyle kapatılmış, mahkemelere sevk edilmiş, dönem dönem bu tür yayınlara “fikir özgürlüğü” kapsamında izin verilmiştir. Ama şunu belirtmekte fayda vardır ki, basın ve yayın yasaklarının uygulandığı dönemlerde de bu propagandalar gizli ve yer altı faaliyetler şeklinde devam etmiştir. Ayrıca bu yayınların çoğunluğunu, komünist partilerin yayın organları teşkil etmiştir. Bir parti bünyesinden ayrı olan ya da bireysel nitelikli faaliyetler ise genellikle Nazım Hikmet, Sabahattin Ali, Şevket Süreyya, Kerim Sadi, Sadrettin Celal gibi daha çok edebiyatçılar tarafından gerçekleştirilmiştir.

1925 yılına kadar basın ve yayın kapsamında genellikle siyasi partilerin yayın organları göz önünde olmuştur. 1925 Takrir-i Sükûn Kanunuyla belli bir dönem sessizlik hâkimken özellikle 1930'dan 1946 yılına kadar komünizm faaliyetlerinde edebiyat ve sanat “*maskesi*”

kullanılmıştır. Daha sonraki süreçte zaman zaman kesintiye uğrasa da komünist dergiler ve gazeteler tekrar çıkarılmaya başlanmıştır. Şimdi Türkiye’de komünist propaganda ve faaliyetler sergileyen önemli dergi ve gazetelere bir göz atalım.

İdrak; 28 Nisan 1919’da Türkiye Sosyalist Fırkasının yayın olarak çıkarılmaya başlanmıştır. Mustafa Fazıl Çun, Şevket Mehmet Ali Bilgişin, Hasan Sadi Birkök gibi isimler tarafından çıkarılmıştır. Gazetede sosyalizme, sosyalist partilere, Avrupa’da gerçekleşen olaylara, işçi hareketlerine ve işçi haklarına dair yazılar yayınlanmıştır. Ayrıca gazetenin künyesinde “*Ağniya servetinin kırkda biri fukaranın hakkıdır*” yazılmıştır. Gazete 32 sayı çıkardıktan sonra kapanmıştır (Torun, 2014: 246).

Seyyare-i Yeni Dünya; 30 Ağustos 1920’de Yeşil Ordu’da bulunan Arif Oruç tarafından çıkarılmıştır. Bir süre sonra Yeni Dünya ismiyle devam etmiştir. Gazete Hakkı Behiç’e devredildikten sonra künyesinde “*İslam Bolşevik Gazetesidir*” yazılmış, daha sonra “*Türkiye Komünist Gazetesidir*” şeklinde değiştirilmiştir. Mustafa Kemal Paşa’nın emriyle kapatılmıştır (Darendelioğlu, 1979: 105-108).

Yeni Hayat; THİF’nin resmi yayın organıdır. Dergide açık bir şekilde komünizm propagandası yapılmış, marksist eserlerin tercümelerine yer verilmiştir. 1922’de kapatılmıştır (Darendelioğlu, 1979: 108).

Kurtuluş; Berlin’de kurulan Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi’nin yayın organı olan Kurtuluş, 1 Mayıs 1919’da bir sayı çıkarıldıktan sonra yayın hayatına İstanbul’da devam etmiştir. Ethem Nejat, Vedat Nedim, Nurullah Esat gibi isimlerin yanı sıra teşkilata sonradan katılan Şefik Hüsnü tarafından çıkarılmıştır. Dergide, Marx, sosyalizm, sınıf mücadelesi, Avrupa’da sosyalist hareketler konu edinmiştir. Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası kurulduktan sonra Kurtuluş dergisi yerine *Aydınlık* dergisi çıkarılmaya başlanmıştır (Tunçay, 2000: 167-168).

Aydınlık; Komünist nitelikli en önemli yayın organlarından birisidir. Resmiyette TİÇSF’nin yayın organı, gayri resmi olarak gizli TKP’nin yayın organıdır. İlk sayısı 1 Haziran 1921’de basılan dergi 6 sayı çıkarıldıktan sonra altı ay basılmamıştır. Neşriyat müdürü Sadrettin Celal eğitim ve kültür konularında yazılar yazarken, dergide ağırlığı daha çok bulunan Şefik Hüsnü sosyolojik, politik ve ideolojik yazılar yazmıştır. “*Türkiye’de İçtimaî Sınıflar*”, “*Türkiye’de İnkılâbın Lüzumu*”, “*Türkiye’de İnkılâbın Şekli*” vb. başlıklı yazılar kaleme alan Şefik Hüsnü, Marx’ın ünlü eseri Komünist Manifesto’yu tercüme ederek burada yayınlamıştır. Bunların yanı sıra dergide, Şevket Süreyya Aydemir, Şevket Aziz Kansu, Nazım Hikmet, Mustafa Suphi, Kerim Sadi gibi pek çok isim yazı yazmış, Türkiye problemleri ve ekonomisi,

Marksist-Leninist teoriler, sınıf mücadelesi, işçi hareketleri konu edilmiştir. Ayrıca derginin daha fazla kitleye ulaşabilmesi için dergi kapağına “Okuduktan sonra, mecmûayı, mektep, kütüphane, park kanepeleri ve kahvehâne gibi umumî mâhallerde unutunuz” ibaresi eklenmiştir. Her ay çıkan dergi “Lenin”, “Bir Mayıs İşçi Bayramı” ve “Gençlik” ismiyle üç özel sayı çıkarmış, “Aydınlık Külliyyatı” adıyla da çeşitli kitaplar yayınlamıştır (Tunçay, 2000: 171-194; Darendelioğlu, 1979: 114-121).

Orak-Çekiç; 21 Ocak 1925 yılında “emekçi sınıfının gören gözü, işiten kulağı, bağıran ağzı” söylemiyle, “Siyasi Amele ve Köylü Gazetesi” künyesiyle yayın hayatına başlamıştır. Söylemden anlaşılacağı üzere dergide genellikle, işçiye, köylüye ve bu grubun sorunlarına, dernek ve sendika haberlerine, işçi hareketlerine, yasal düzenlemelere yer verilmiştir. Dergi 7 sayı çıktıktan sonra Takrir-i Sükûn Kanunuyla kapatılmıştır (Torun, 2014: 248-249).

Kadro; 1932 yılında çıkarılmaya başlayan dergi, Şevket Süreyya Aydemir, Vedat Nedim Tör, Yakup Kadri, Burhan Asaf, İsmail Hüsrev, Mehmet Şevki Yazman tarafından oluşturulmuştur. Diğer komünistlerden farklı olarak Şevket Süreyya ve Vedat Nedim, milliyetçilik fikri barındırdıklarından ve Komintern’e karşı gelebildiklerinden TKP’den ihraç edilmiş, sonrasında Kemalist bir tavra yaklaşmışlardır. Bunun yanı sıra Yakup Kadri dışında diğer Kadrocular da geçmişlerinde çeşitli Marksist teşekküllerde bulunmuşlardır. Dergide Şevket Süreyya’nın daha önce bir konferansında bahsettiği Türkiye’yi geliştirecek olan, halkçılık ve devletçilik ilkelerinden yola çıkan, milli bir kimlik taşıyan Türk Devrimi konu edilmiştir. Aydemir önderliğinde, Türk gelişmesi nasıl sağlanacak?, Ulusal anlamda uyum nasıl yakalanacak? sorularına cevaplar aranmıştır. Her ne kadar geçmişlerinde Marksizm bulunsa da Kadrocuların salt Marksizm’i savunmadıkları ortadadır. Dergi 1935 yılında kapatılsa da Türk fikriyatını oldukça etkilemiştir (Demirci, 2006).

Yurt ve Dünya; 1941 yılında Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinde öğretim üyelerinden olan Pertev Naili Boratav tarafından çıkarılmıştır. Yazar kadrosunda Adnan Cemgil, Niyazi Berkes, Mediha Berkes, Behice Boran, Rıfat Ilgaz, Sabahattin Ali, Orhan Kemal gibi isimler, yazarlar ve öğretim üyeleri bulunmuştur. Dergide Türkiye’nin ekonomisi ve eleştirisi, kapitalizmin ve faşizmin eleştirisi, köylünün ve işçinin durumu, eğitim, şehirleşme, tarih vb. konular işlenmiş, ideolojik yazıların yanı sıra sosyolojik tahlillere de yer verilmiştir. Dergi 42 sayı yayımlandıktan sonra 1944’te kapatılmıştır (Dinçer, 2008).

Adımlar; Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinde öğretim üyesi Behice Boran tarafından 1943 yılında çıkarılmıştır. Yurt ve Dünya dergisinin yazar kadrosunda bulunan kişiler Adımlar dergisinde de yazmıştır (Darendelioğlu, 1979: 326).

Marko Paşa; 1946'da Sabahattin Ali, Aziz Nesin, Rifat Ilgaz, Mustafa Uykusuz (Mim Uykusuz) gibi isimler tarafından çıkarılmıştır. Sosyalist bir mizah gazetesi olup Tek Parti yönetimine yönelik sert eleştirilerde bulunmuştur. Birkaç defa kapatılmış, kadrosu tutuklanmıştır. Fakat yayın hayatına farklı isimlerle (Malum Paşa, Bizim Marko Paşa...) devam etmiştir. Çok ses getiren gazete 1950 yılında kapanmıştır (Arık, 2012).

Baştan; Marko Paşa gazetesi kapatıldıktan sonra 1948 yılında Aziz Nesin ve birkaç arkadaşı tarafından çıkarılmıştır. Dergide Nazım Hikmet'in, Sabahattin Ali'nin şiirlerine ve yazılarına yer verilmiş, Kerim Sadi, Yusuf Ahıskalı, Abidin Nesimi yazılar yazmış, Mim Uykusuz karikatürler çizmiştir. Derginin bir yazısında marksizmin halk arasında yayılması amacıyla çıkarıldığı belirtilmiştir. Ayrıca hem Nazım Hikmet hem de Sabahattin Ali için özel sayı yayınlanmıştır. Dergi, Marx'ın bir yazısının yayınlanması sebebiyle kapatılmıştır (Darendelioğlu, 1979: 339).

Barış; 15 Nisan 1950'de çıkarılmaya başlayan dergi, Barışseverler Cemiyeti'nin yayın organıdır (Darendelioğlu, 1979: 588).

Yön; 20 Aralık 1961 tarihinde yayınlanmaya başlayan dergi, *Kadro* hareketinin devamı niteliğinde kabul görmüştür. Zira bir yandan sosyalist bir bakış açısına sahipken diğer yandan Kemalist bir anlayışa sahip olmuştur. Doğan Avcıoğlu tarafından çıkarılan derginin yayın kadrosunda Mümtaz Soysal, İlhan Selçuk, Niyazi Berkes, Şevket Süreyya Aydemir, Atilla İlhan, Çetin Altan, Muzaffer Erdost, Aziz Nesin, Fakir Baykurt, Yaşar Kemal gibi güçlü isimler yer almıştır. Dergide Türk kalkınmasının yanı sıra modernleşme, sosyal adalet, demokrasinin kökleştirilmesi gibi konulara yer verilmiştir (Altun, 2004).

Aydınlık; 1968 yılında Dev-Genç Federasyonu'nun yöneticilerinden Münir Aktolga ve Vahap Erdoğan tarafından çıkarılmıştır. Künyesinde Sosyalist Dergi ifadesi bulunan dergide Mihri Belli, Doğu Perinçek, Muzaffer Erdost, Şahin Alpay, Hikmet Kıvılcımlı gibi isimler yazılar yazmış, Nazım Hikmet'in yazıları yayınlanmıştır. Ayrıca ilk sayısında Lenin'in bir yazısına yer verilmiştir (Darendelioğlu, 1979: 589).

Bunların dışında yayınlanan bazı gazete ve dergiler ise şöyledir; *Yoldaş*, *Projektör*, *Küllük*, *Ses*, *Yeni Edebiyat*, *Yürüyüş*, *Gün*, *Yığın*, *Hür Gençlik*, *Söz*, *Zincirli Hürriyet*, *Sendika*,

Resimli Ay, Sosyal Adalet, Eylem, Ant, Dönüşüm, Emek, Proleter Devrimci Aydınlik...
(Darendelioğlu, 1979; Tunçay, 2000; Sayılğan, 2009)

Kamuoyu adına siyasal iktidarın denetlenmesini mümkün kılan basın; yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü kuvvet olarak nitelendirilmiştir (A. Öztürk, 1993: 115). Böylesi büyük bir işleve sahip basın komünistlerin de en büyük propaganda aracı olmuştur. Çıkardıkları dergi, gazete, makale, bildiri, broşür, tiyatro, piyes, kitap vb. ile bu faaliyetleri halk arasında duyurabilmişler, kendilerine taraftar bulabilmişlerdir. Dolayısıyla bu yayınlar pek çok kez baskıya uğramış, zaman zaman kapatılmış, muharrirleri tutuklanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KOMÜNİZLE MÜCADELE DERNEKLERİ

Türk sağına göre Türkiye’nin karşılaştığı en büyük tehlikelerden biri komünizmdir. Onlara göre bu ideoloji, Türkiye’nin gelişmesine, ekonomik ve sosyal açıdan kuvvetlenmesine engel olmaktadır. Türk toplumunun dini, ahlaki ve milli değerlerini yok etmektedir. Toplumu kandırmakta, halkın zaafalarını kullanmakta, özgürlük, adalet gibi söylemlerle özellikle gençleri etkilemektedir. Bundan dolayı komünizme karşı hassas olmak ve komünizmin yok edilmesi için çalışmak, Türk halkının en önemli görevi olarak görülmüştür.

Komünizm, Türk sağına göre mücadele edilecek bir rakip ya da geriletilecek bir hasımdan öte yok edilmesi gereken bir *bela*, kökünden kazınması gereken bir *fesattır* (Bora, 2014: 14). Komünist, kimliğini gizleme ve kılık değiştirme hususunda özel bir yeteneğe sahip olup Özcan ve Yakın’ın ifadesiyle “renksiz, uçucu, her yere dağılabilen *eter*” gibi görülmüştür. Hatta onlar antikomünist söylemle dahi hareket etmişlerdir. Bu açıdan onlar *hayalet* gibi algılanmıştır. Zira komünistler açığa çıkarılsa da tehlikeleri sona ermiş değildir. Çünkü onlar, karanlıkta pusu kurmuş (Özcan ve Yakın, 2014: 108-110) ve vakti gelince açığa çıkmayı beklemektedirler. Dolayısıyla komünistlere karşı her daim mücadele etmek gerekmektedir. Bir an olsun bu mücadeleyi bırakmak, Türkiye’yi bu *yıkıcı* faaliyetlere teslim etmek demektir.

Edibali’ye göre komünizmi bertaraf etme noktasında öncelikli olarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin görevleri bulunmaktadır. Devlet alacağı önlemlerle, atacağı adımlarla komünizmin tasfiyesinde en büyük güvencedir (Edibali, 1972: 13-14). Bu önemli husus 1950 seçimlerinde iktidara gelen DP tarafından fark edilmiş olacak ki, seçimlerden iki hafta sonra 29 Mayıs 1950’de Başbakan Adnan Menderes TBMM’de yaptığı konuşmada ülke içerisindeki aşırı sol akımların, düşünce ve vicdan özgürlüğü kapsamında yıkıcı bir hale geldiğini, bu yıkıcı sol akımların kökünden temizlemesi için hukuki tedbirler alınacağını söylemiştir (Darendelioğlu, 1975: 256-257). Bu tedbirlerle komünizme karşı mücadele, devletin teminatına kavuşmuştur. Fakat Türk sağına göre Türkiye’de komünistlere yönelik yapılan çalışmalar, tevkifler, yasaklamalar komünistleri yavaşlatsa da istenilen sonuçları verememiştir. Bundan dolayı yeni stratejilerin uygulanması gerektiği düşünülmüştür.

Komünizmle mücadele noktasında pek çok öneri, tedbir, düşünce var olmuş ve bunlardan her biri nispeten faydalı olabilecek niteliğe sahip olmuştur. Fakat komünizme karşı mutlak bir başarı kazanılmak isteniyorsa bunu sağlayacak en doğru yolun, komünizmin kullandığı yol olduğu düşünülmüştür. Komünizm bir ideolojidir ve ona karşı mücadele, yine bir ideolojiyle

olmalıdır. Çünkü ideoloji sadece bir inanç değil aynı zamanda toplumun ortak hareketini kapsamaktadır (Tüfekçi, 1978: 230-231). Ki bu, komünizme karşı kullanılacak en önemli silahlardan biri olacaktır.

Komünizme karşı mücadelenin hareket noktasını oluşturan ideoloji, öncelikle manevi değerlerle desteklenmiş, milli değerleri, milli şuuru, milli gayeleri barındırmalıdır. Komünizmin yıkmaya çalıştığı şey sadece din ve ahlaki değerler değildir. Türk sağına göre komünizm, bunlarla birlikte milli duyguları da yok etmeyi hedeflemiştir. İşte bu noktada manevi değerleri barındıran bir Türk milliyetçiliği anlayışına sahip olmak gerekmektedir. Zira milliyet denilen olgu, toplumun dilini, dinini, ahlakını, örf ve adetlerini, tarihini vb. barındırmaktadır. Bunun için, komünizme karşı mücadele, dine ve millet anlayışına bağlı bir ideolojiyle gerçekleştirilmelidir.

Bireylerin bir ideolojiye sahip olabilmesi içinse o ideolojinin bilinmesi gerekmektedir. İşte bu noktada “bilgi” önemli olmaktadır. Yalnız bu bilgi, sadece antikomünist Türk halkının sahip olması gereken ve komünizme karşı kullanacağı ideoloji bilgisi değil, aynı zamanda komünizm bilgisini de kapsamalıdır. Savaşta zafer ancak düşmanını tanımakla elde edilir. Bu açıdan komünizmin ne olduğu, hedefleri, stratejisi ve taktikleri bilinmelidir. Komünizmin toplumsal değerleri yok etmeye çalıştığı, insanları kandırdığı ve ele geçirmeye çalıştığı, başta Türk genci olmak üzere tüm halka anlatılmalıdır. Komünistlere bakıldığında, genelinin çok okuyan kişiler olduğu görülecektir (Tüfekçi, 1978: 237-240). Dolayısıyla komünistler gibi antikomünist kişilerin de çokça okuma yapması, tartışması, başkalarını bilgilendirmesi gerekmektedir. Bunun için de yayınlar, konferanslar, seminerler düzenlenmeli, bu yolda eğitim, bir araç olarak kullanılmalıdır.

Komünizm bilgiye dayalı bir ideolojidir. Fakat Türk sağına göre komünistleri bu kadar güçlü kılan, bilginin yanı sıra var olan teşkilat yapılanmasıdır. Aynı şekilde komünistler gibi bilgiye dayalı olacak olan antikomünizm de teşkilatlara sahip olmalıdır. Dünyaya savaş açmış olan komünizm hem resmi hem de gayri resmi pek çok teşkilat oluşturmuş, bu teşkilatlarla pek çok başarı elde etmiştir. Antikomünist Türk halkının yapması gereken de budur; teşkilatlanmak. Disiplinin sağlandığı, çalışkan, namuslu, gönüllü, cesur, imanlı kişiler tarafından bu teşkilatlar kurulmalıdır. Yalnız burada sadece bir teşkilat yapısından bahsedilmemektedir. Aynı amacı taşıyan pek çok teşkilat kurulmalıdır. Bu, hem bir teşkilat içinde yaşanabilecek bölünmeleri önleyecek hem de daha fazla kişiye ulaşmayı sağlayacaktır. Önemli olan teşkilatların farklı olması değil bu mücadelede aynı amacı taşıması ve bu açıdan birlik olmasıdır (Tüfekçi, 1978:

240-241). Dolayısıyla bu teşkilatlar sayesinde devletin yanı sıra Türk halkıda bu mücadele sürecine bizzat dâhil olacak ve işbirliği sağlanacaktır.

Görüldüğü üzere Türk milliyetçilerine göre komünizmle mücadelede sahip olunması gereken üç esas vardır; ideoloji, bilgi ve teşkilat. Bunların her biri oldukça önemlidir. Bunlardan birinin eksikliği komünizmle mücadeleyi sekteye uğratacaktır.

Teşkilatlanmanın komünizmle mücadele en önemli esaslardan biri olduğu daha önce söylenmişti. Bu öneme binaen Türk toplumunda pek çok teşkilat kurulmuştur. Bunların önde gelenlerinden biri Komünizmle Mücadele Dernekleri'dir. Şimdi bu derneklerin kuruluşları, yapıları, faaliyetleri incelenecektir.

2.1. KOMÜNİZMLE MÜCADELE DERNEKLERİ

Komünizmle mücadele düşüncesi, belirtildiği gibi teşkilatların ortaya çıkmasıyla başlayan bir süreç değildir. Ama örgütsel olarak mücadele, Komünizmle Mücadele Dernekleriyle gelişmiştir. Bu süreçte Türkiye'de çok partili hayata geçişle birlikte yakalanan farklı grup ve teşekküllerin ortaya çıkabilme olanağı bu alanda da kendini göstermiştir. Birincisi 1948 yılında İstanbul'da, ikincisi aynı yıl Zonguldak'ta, üçüncüsü 1956'da İstanbul'da kurulmuştur. En son kurulan ve en etkin dernek ise 1963'te İzmir'de kurulmuştur. Dernekler, özellikle Türk gencini etkilemek istemişler, onları bu mücadeleye dâhil etmeyi hedeflemişlerdir. Bu amaçla çeşitli konferanslar, seminerler düzenleyerek, kitaplar, dergiler, broşürler, bildiriler yayınlamalarıyla komünizme karşı mücadele etmişlerdir. Şimdi Türkiye'de kurulan Komünizmle Mücadele Dernekleri'nin incelemesi yapılacaktır.

2.1.1. Komünizmle Mücadele Derneği (İstanbul-1948)

Türkiye'nin ilk Komünizmle Mücadele Derneği olup 1948 yılında İstanbul-Beşiktaş'ta kurulmuştur. Dernek, emekli vali İzzet Tevfik Gökdemir, tüccar Hasan Efe, muharrir Ali Kemal Meram tarafından kurulmuştur (KMCT, 1948: 3-4; Cumhuriyet, *Komünizmle Mücadele Cemiyeti Kuruluyor*; 10.05.1948). 13 maddelik tüzüğünde dernek amaçlarını şu şekilde ifade etmiştir:

“Cemiyetin mevzuu ve gayesi Dünyayı istila gayesi güden ve bu suretle mal, can, namus, vatan, aile ve millet realistlerini, din ve vicdan hürriyetini kökünden yıkarak her türlü fikri, hissi, şuurî bilcümle mukaddes rabitaları ve imanlardan bütün dünya milletlerini ayırarak insanlığı şuursuz bir yığın haline getirmek kastinde olan komünizmle mücadele etmek.” (KMCT, 1948: 3).

Bu amaca paralel olarak Cumhuriyet gazetesindeki bir habere göre, dernek bir beyanname yayınlamalarıyla “komünizmin fenalığını” ortaya koymuş ve şöyle devam etmiştir:

“ Temiz alnını ve vicdanını, aile ve iş ocağını, toprağını ve semanı komünizmden koru. Körpe Türk yavrularının temiz vicdanlarına bu müthiş zehrin bulaşmasına ana olarak, baba olarak, öğretmen olarak, arkadaş, kardeş ve nihayet Türk olarak mâni ol. Unutma ki zehirlenmiş ana ve babalardan ölü çocuklar doğar.

Bu mukaddes milli iman yolundaki mücadeleden büyük olacaktır. Teneffüs ettiğin bu mübarek yurdun temiz havasını bulandırmak ve zehirlemek, bu suretle komünizme muhiti hazırlamak isteyenleri tanı. Bunların başında rüşvet isteyen memur, insan hayatına kıymet vermeyen doktor, kalitesi bozuk ilâç yapan eczacı, refah ve saadetini yoksulun ıstıرابında bulan zıpçıktı zengin... milli menfaatlerle alakadar olmaktan kaçınan veya omuz silkerek sadece kendileri için yaşayan unsurlar gelir. Ey büyük ve aziz Türk; bunlar senden değildir. Sana güvenerek seni tek bir eksiksiz olarak içinde görmek ve mücadeleye birlikte katılmak için kurulmuş olan (komünizmle mücadele cemiyetine) aza ol. Yapacağımız bu mücadele, savaşların en mukaddeslerinden biri olacaktır.” (Cumhuriyet; 27.05.1948).

Böylece dernek, kurucularını, kimlerle mücadele edilmesi gerektiğini açıklamıştır. Türk halkını komünizme karşı topyekûn bir mücadeleye çağırılmış, vatandaşları bu cemiyete üye olmaya davet etmiştir. Buna bağlı olarak üyelik hakkında dernek tüzüğünde bilgiler de verilmiştir. Tüzükte asli ve fahri olmak üzere iki çeşit üyeliğin bulunduğu belirtilmiştir. 18 yaşını doldurmuş, medeni haklara sahip olan herkesin asli üye olabileceği ifade edilmiştir. İki üyenin teklifi ve genel kurulun onayı ile üyelik haklarının, idare kurulunda bulunan iki üyenin teklifi ve genel kurulun onayı ile de fahri üyeliğin kazanılacağı söylenmiştir.(KMCT, 1948: 4). Dernek, ayrıca komünizmle mücadele noktasında iktidarda bulunan CHP ile irtibata geçmiştir. Nitekim derneğin hukuk müşaviri Hikmet Emin Roa imzalı bir mektup, CHP Genel Sekreteri Hilmi Uran’a gönderilmiştir. Böylece dernek CHP’yle iyi ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Ayrıca mektupta derneğin CHP’ye açıkça desteği belirtilmiş, Demokrat Parti’nin iktidarı ele alabilmek için ülkeyi “felakete” götürdüğü yazılmıştır¹¹

Dernek, Adana’da bir şube açmıştır. Bu şube tarafından kaleme alınan “*Komünist Kimdir?*” adlı kitapçıkla, hem derneğin hem de şubenin hedeflerinden bahsedilmiştir. Böylece derneğin tanıtımı yapılmış, komünistlerin ülkenin güvenliğini tehlikeye atmayı hedefledikleri belirtilmiştir. Çukurova’nın en önemli tarım merkezlerinden biri olduğu göz önünde bulundurularak mülkiyet temelinde bilgiler verilmeye özen gösterilmiştir. Mülk sahipleri komünizme karşı uyarılmış, mülkiyet argümanı kullanılarak onları, kendi yanlarına çekmek isteyen komünistlerin kimler olduğu ifade edilmiştir. Herhangi bir mülkiyete sahip olmayan kişilere uyarı yaparken de çeşitli milletlerden örnekler verilmiş, onların yaşadıkları zor durumlar gözler önüne serilmiştir. Ayrıca din hakkında da açıklamalar yapılarak komünizm ile dinin bağdaşmayacağı vurgulanmıştır. Hem toprak hem de din, Türk toplumunun olmazsa olmazları olarak vurgulanmış, komünizmin bunları Türk halkından kopartmaya çalıştığı iddia

¹¹ Mektubun tamamı için bkz. (Güldal, 2018: 217-218).

edilmiştir. Komünizmin başarılı olması durumunda Türk halkının büyük bir felaketle karşı karşıya kalacağı söylenerek, Çukurova halkının bu mücadele için birleşmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bunun dışında aynı şube tarafından “*Türk Gençliğine Açık Mektup*” isimli bir yazı daha yayınlanmıştır. Yazıyı kaleme alan Tahir Safioğlu, komünizme karşı Türk gencini uyararak nasihatlerde bulunmuştur. Kendi hayatından örnekler vermiş, Sovyet Rusya’da yaşayan Türklerin durumundan bahsetmiş, onların yaşadıkları zorluklardan söz etmiştir (Güldal, 2018: 142-143). Böylece olası bir Komünizm tehlikesiyle ne duruma gelinebileceğine işaret edilmiştir.

Derneği diğer Komünizmle Mücadele Derneklerinden ayıran temel farklardan biri, kurucularının Türkçü-Turancı ya da İslamcı kişiler olmamasıdır (Güldal, 2018: 141; Darendelioğlu,1975). Bunun dışında dernek iktidarda olan CHP’yle de ilişki kurmaya çalışmıştır. Zira ileride bahsedeceğimiz gibi CHP’yle iletişim sağlayan ve partiyi destekleyen tek dernek bu olmuştur. Burada söylenmesi gereken diğer bir nokta ise, Türk Milliyetçilerinin önde gelen isimlerinden, aynı zamanda KMD’de aktif rol oynamış İlhan Darendelioğlu’nun, *Türkiye’de Milliyetçilik Hareketleri* adlı kitabında komünizmle mücadele faaliyetlerini anlatırken bu dernek hakkında hiçbir bilgi vermemesidir. Bunun nedenin, sahip olunan ideoloji farklılığı ve solun temsilcisi konumundaki CHP ile kurulan ilişkiler olduğu yorumu yapılabilir.

2.1.2. Komünizmle Mücadele Derneği (Zonguldak- 1948)

Bahaddin Dökerel, Nurettin Gürtunca, Zeki Kandemiroğlu, Bahaddin Açıkkel ve Yaşar Tüzün tarafından kurulmuştur. Bu isimler derneği kurmak için 1948 yılında müracaat etmişlerdir. Fakat dernek 1950 yılında aktif hale gelmiştir. Derneği iki sene sonra canlandıran isimler, öğretmen olarak Zonguldak’a atanan Nejdet Sançar ve Ziya Özkaynak’tır. Derneğin Zonguldak’ta kurulmasının nedeni ise, hem Sançar’ın, eşinin işi nedeniyle burada yaşamak mecburiyetinde olması hem de TKP’nin gizli olarak faaliyet gösterdiği yerlerden birisi olmasıdır (Meşe, 2013: 59).

1950 yılında canlanan dernek yeni bir kadro oluşturmuştur. Bu kadroda Nejdet Sançar (edebiyat öğretmeni), Ziya Özkaynak (tarih öğretmeni), Bahaddin Yurderi (memur), Kâni Engin (tüccar), Zeki Kandemiroğlu (Tasvir gazetesi muhabiri), İsmail Tek (tüccar), Bahattin Dökerel (fabrikatör) ve Tahsin Baysal (Tüccar) gibi isimler yer almıştır. Bunun yanı sıra derneğin başkanlığına Bahattin Dökerel, ikinci başkanlığına Tahsin Baysal geçirilmiştir.

Derneğin en önemli isimlerinden Nejdet Sançar tarafından “*Nazım Hikmet Meselesi’nde A.E. Yalman’a Cevap*” başlıklı bir yazı kaleme alınmıştır. Bu yazıda Sançar, Yalman’ın Nazım

Hikmet'in bir yanlışlık sonucu hapse düştüğünü ileri sürüp onun adına bir kampanya başlatmasına cevap vermiştir. Büyük yankı uyandıran yazı 3000 adet basılmış ve milletvekillerine, üniversite öğrencilerine, gazetecilere vb. dağıtılmıştır. Bu yazıdan sonra derneğe katılım çoğalmış, Ereğli Kömür İşletmeleri Müdürlüğü 500 lira ve Karabük Demir-Çelik Fabrikası iki defa 500 lira olmak üzere toplam 1000 lira maddi yardımda bulunmuştur. Bunun dışında dernek, bir sinema kiralamış ve komünizm aleyhinde filmler oynatmış, iki defa program düzenlemiştir. Bunlardan elde edilen parayla da “*Komünizme Karşı Türklük*” isimli 15 günlük bir gazete çıkarmıştır. Dernek gazeteyle birlikte çeşitli eserler de yayınlamıştır: “*Yalmana Cevap*”, “*Türk Gencine Açık Mektup*”, “*Komünist Nedir*”, “*Komünizmin İç Yüzü*”, “*Kızıl Cennet Masalı*”, “*Mehmet Emin Yurdakul*” (Darendelioğlu, 1975: 244-245).

27 Eylül 1951’de ikincisi gerçekleştirilen dernek kongresinde başkanlığa dış hekimi Halit Taşman, ikinci başkanlığa Nejdet Sançar getirilmiştir. Bunun dışında idare heyetine, Alparslan Avdan, Salih Sağlam, Orhan Sözen, Behçet Akın, Abdülkadir Telcioğlu dâhil olmuştur. Belli bir süre sonra Türk Milliyetçiler Derneği ile birleşen dernek, Ahmet Emin Yalman’ın bir suikaste kurban gitmesinden sonra kapatılmıştır (Güldal, 2018: 147-148).

2.1.3. Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği (İstanbul-1956)

İstanbul’daki ikinci Komünizmle Mücadele Derneği 7 Aralık 1956’da kurulmuştur. Kurucuları, Ali Rıza Özer (gazeteci), Altan Deliorman (öğrenci), Burhanettin Şener (yayınevi sahibi), Demir Aslan (öğrenci), Ekrem Marakoğlu (öğrenci), İlhan Darendelioğlu (Dergi ve yayınevi sahibi) ve İrfan Açık’dir (yazı işleri müdürü). Derneğin başkanlığına Burhanettin Şener, Genel Sekreterliğe Nihal Atsız’ın da öğrencisi olan Altan Deliorman getirilmiştir (Güldal, 2018: 148).

Dernek tüzüğünde kurulma amacı şu şekilde ifade edilmiştir:

“Milli bünyemizi meydana getiren ve kuvvetlendiren, millet olarak yaşamamızı sağlayan unsurları takviye ederek komünizmle fikir yoluyla mücadele etmektir. Bu gayeye ulaşmak için tarihe, vatana ve Allaha bağlılığı kökleştirmek.” (Darendelioğlu, 1975: 311).

İstanbul 1956 Dernek kurulduktan kısa bir süre sonra “*Gençliği vazifeye davet ediyoruz, Uyanık ve Dikkatli olalım*” isimli bir beyanname hazırlamıştır. Burada gençliğe şöyle seslenilmiştir:

“Arkadaşlar, vatandaş!.

Rusya dünya sulhunu binbir siyasî entrika ve tahriklerle bozmağa çalışırken, bir yandan da hür milletlerin bünyelerini yıpratmak gayesiyle iğrenç rejiminin zehirli tohumlarını yaymağa çalışmaktadır.

Maalesef birçok yerlerde olduğu gibi memleketimizde de bu soysuz maksada âlet olan zavallular bulunmaktadır. Türklükten, vatan sevgisinden, dinden; Allaha ve insanı insan yapan her çeşit hasletlerden yoksun, bihaber bulunan bu komünist uşakları, kanunlarımızı her an tepelerinde bir balyoz gibi hissettikleri için, faaliyetlerini türlü şekilde maskeleymektedirler.

Maksatları, fırsat buldukça bünyemizde gedikler açmak bizi zayıf düşürmektedir. Karşımıza hiç bir zaman hakikî renkleriyle çıkmak cesareti gösteremeyen bu satılmışlara en tesirli mücadeleyi ancak uyanık gençlik yapacaktır.

Milliyetçi arkadaş!.

Nemelâzımcılığı artık bırakalım. Sizlerin uyanıklığı ve hassasiyeti onları daima mağlup edecektir. Fakat henüz milli meselelerde senin kazandığın muafiyeti henüz kazanmamış toy vatan evlâtları var. Komünistlerin ilk hedefi olan bu masum arkadaşları ikaz başlıca vazifendir.

Unutma ve derhal bu mücadeleye katıl!.

Komünistlerle tek bir cephe olarak daha kesin neticeler almak gayesi ile “Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği” kurulmuştur. Sen de soysuzluğun, anarşinin ve hiyanetin tepesine inecek yumruklardan biri olmalısın. Bu hayırlı teşekkül sizlerin gayretiyle gelişecek, yaşayacak, vazife görecektir. Vazife seni bekliyor.” (Darendelioğlu, 1975: 312-131).

Bildiri yayınladıktan sonra pek çok Türk genci bu derneğe katılmıştır. Faaliyet göstermeye başlayan gençler aynı zamanda derneğin İstanbul Şubesini kurmuşlardır. Bu şubenin başkanlığına Yücel Halacoğlu, şube sekreterliğine Necmettin Hacıeminoğlu getirilmiştir. İdare heyetinde bulunan diğer üyeler ise Niyazi Yurdakul, Gündüz Sevilgen ve Ali Sait Yüksel olmuştur (Meşe, 2013: 62). Şubeyi oluşturarak aktif faaliyet gösteren gençler, çeşitli konferanslar düzenlemişlerdir. 8 Ocak 1957 tarihinde gerçekleştirilen ilk konferansı Peyami Safa vermiştir. “Marksizme Bir Bakış” başlıklı konferansa yoğun ilgi gösterilmiştir. Bundan iki hafta gibi kısa bir süre sonra da Prof. Dr. Cezmi Türk’ün konferansı gerçekleşmiştir (Darendelioğlu, 1975: 313). “Bizim Milliyetçilik Anlayışımız ve Komünistlik” başlıklı konferansta katılım daha da artmıştır. Bunların dışında Zeki Velidi Togan, İsmail Hami Danişmend, Tahsin Demiray gibi isimler de konferans ve seminerler gerçekleştirmiştir (Güldal, 2018: 149-150).

Dernek 20 Şubat 1957’de ikinci bir beyanname yayınlamıştır. Bu beyanname Türk halkına şöyle seslenilmiştir:

“Vatandaş!..

Türkiyemiz için çok büyük bir tehlike olan komünizmle mücadele şüphesiz çok zor bir iştir. Fakat bu konuda Türk vatanperverleri olarak susmak ve hâdiseleri oluruna bırakmak daha da zordur.

Komünistlerin birinci derecede düşman bildikleri milliyetçiliği tanıtmak, yaymak ve kuvvetlendirmek elbette komünizmle mücadelede çok esaslı bir konudur. Fakat onların taktiklerini, metodlarını ve silâhlarını da bilmek mecburiyetindeyiz.

Şimdi milliyetçi, vatansever, komünist düşmanı halkımıza düşen vazife şudur:

Böyle çetin, fakat şerefli bir mücadeleye atılanları yalnız bırakmamak, bulunduğunuz yerlerde derneğin teşkilatlanmasına çalışmak, komünizmle ilgili bütün müşküllerinizde dernek genel merkezi ile temasa geçmek, derneğin gayesini yaymak ve tanıtmak.

Dâvânın ehemmiyeti büyüktür. Millet olarak mevcudiyetimiz dâvâımızda muvaffak olmamıza bağlıdır.

Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği, milletimizi büyük ve mukaddes vazifeye dâvet eder.” (Darendelioğlu, 1975: 314-315).

KMD, 1960 darbesine kadar varlığını sürdürmüş, daha sonrasında faaliyetlerini durduran dernek (Meşe, 2013: 63) genel anlamda başta gençlerin olmak üzere Türk halkının bilinçlendirilmesini amaçlamıştır. Bunun için çeşitli konferanslar ve seminerler düzenlenmiş, çeşitli beyannameler hazırlamıştır. Mücadelenin bir var olma ve yok olma mücadelesi olduğu hissettirilmeye çalışılmış, mili bir bütünlük oluşturulmaya gayret edilmiştir. Bunlar için çeşitli konferanslar ve seminerler düzenlenmiş, beyannameler oluşturulmuştur. Böylece dernek önemli faaliyetlere ev sahipliği yapmıştır.

2.1.4. Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği (İzmir-1963)

1963 yılına kadar çeşitli şehirlerde Komünizmle mücadele için dernekler kurulsa da bunların en etkin ve faal olanı İzmir’de kurulan Komünizmle Mücadele Derneği olmuştur. Zira bu yıllardaki komünizm tehdidi, diğer yıllara göre daha da artmıştır. Buna bağlı olarak komünizmle mücadelede yöntemler ve stratejiler değişmiş, daha yoğun bir çalışma başlamıştır.

Dernek kurulmadan iki hafta önce TBMM’de tüm siyasi partilerin desteğiyle Komünizmle Mücadele Komisyonu kurulmuştur (Milliyet; 12.01.1963). Bu konuda komisyon üyelerinden Ahmet Topaloğlu şu açıklamayı yapmıştır:

“Bugün mevcut olan bütün aşırı cereyanları, bunların mücadele şekillerini müzakere edeceğiz. Çalışmalar sonunda hazırlanacak olan rapor, kanun tasarısı şekline sokularak Meclis’e getirilecektir...” (Cumhuriyet; 12.01.1963).

14 Ocak 1963 tarihinde yapılan ilk komisyon toplantısında temsilciler belirlenmiş, her türlü komünizm propagandasına karşı hükümete yardım etmek ve bilgi vermek komisyonun görevi kabul edilmiştir (Meşe, 2013: 65).

Komisyonun kurulmasından sonra 25 Ocak 1963’te ise İzmir’de 41 kişi tarafından Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği kurulmuştur. Kurucuları arasında Ahmet Akkor (memur), Ali Rıza Çelik (yazar), Nihat Sönmeztaş (İşçi), Üzeyir Ceylan (müteahhit), Yavuz Aksoy (tüccar), Muammer Karakoç (terzi), Burkay Kaynak (avukat), Halil Özyaşlar (eczacı), Aslan Uğurtan (ressam), Süleyman Sayar (çiftçi) gibi isimler vardır. Yayınlanan tüzüğünde ise derneğin amacı şu şekilde belirtilmiştir:

“Dernek; başta Komünizm olmak üzere, yıkıcı, yıpratıcı ve bozguncu fikir ve cereyanlarla mücadele etmek, milli kültürümüzü, milli ve manevi değerlerimizi korumak gayesi ile kurulmuştur. Bu maksada ulaşmak için aşağıdaki mevzularla iştigal edilir.

- a. Tarih, vatan, kültür ve kader birliği şuurunu kökleştirmek,
- b. Demokratik nizam ve insan hakları fikrini kıymetlendirmek,
- c. İctimai tesanüt fikrini yaymak
- d. Türk vatanı ve milliyeti için her türlü fedakarlıktan çekinmeyen ve bencillikten uzak mefkurecilerin çoğalmasına çalışmak
- e. Ahlak, adalet ve an’anelere uygun yaşamayı ve milli mukaddesata hürmeti telkin etmek
- f. Türk hars ve mukaddesatına aykırı cereyanlara ve komünizm afeti ile mücadele etmek (KMD Tüzüğü, 1963).

Birinci kurultaya kadar derneğe başkanlık yapan kişi eczacı Nejat Halil Pala olmuş ve bir yıl içinde derneğin 10 şubesi açılmıştır. Birinci Kurultay’da (30 Nisan 1964) avukat İhsan Koloğlu Genel Başkan seçilmiştir. Derneğin ikinci başkanlığına Burhanettin Semerkantlı, yönetim kuruluna Galip Erdem, Hamza Sadi Özbek, Baha Pendük, Ahmet Öztaşan, Ali Rıza Çelik, Şemsettin Çeker, Hayrani Ilgar getirilmiştir. Ayrıca bu dönemde İlhan Darendelioğlu’nun yetkisi altında derneğin İstanbul Şubesi açılmıştır.

1965 yılında şube sayısı 110’a ulaşan derneğin ikinci kurultayı 30 Haziran 1965’te gerçekleştirilmiş, kurultayda dernek başkanı İlhan Darendelioğlu seçilmiştir (Darendelioğlu, 1975: 387-388). Kurultayda sunulan faaliyet raporunda, faaliyetlerin yavaş ilerlediği söylene de sağlam bir zemine sahip olmak, güvenilir kişiler tarafından sürdürmek açısından bu faaliyetlerin önemli olduğu vurgulanmıştır. Zira bu dönemde KMD’ye yönelik bazı iftiraların atıldığı, bu dernekler adı altında kızıl propaganda yapıldığını iddia edilmiştir. Bunların yanı sıra şubeler arasında tam bir iletişimin kurulamadığı, yürütülen faaliyetlerde maddi sıkıntıların varlığı dile getirilmiştir. 13 sayısı çıkan ve 14. sayının hazırlıklarının yapıldığı Komünizmle Mücadele Dergisinin bu süreçte oldukça önemli olduğu vurgulanmıştır. Derginin, ülkenin her yerine ulaşabilmesi için şirketlerden, büyük firmalardan destek beklendiği söylenmiştir. Ayrıca raporda derneğin düzenlediği sinema, anma töreni, konferans, yardım gibi faaliyetlerden de bahsedilmiştir. Bunlarla beraber dernek bir özeleştirici yaparak yapılan faaliyetlerin yetersiz ve verimsiz kaldığını ancak bu eksikliklerin belirlenip giderilmesine gayret edileceği ve komünizmle mücadelede daha başarılı olmak için çalışılacağını eklemiştir. Buna bağlı olarak geniş bir halk kitlesine ulaşmanın, gençlerin oluşturduğu teşkilatlarla daha yakından ilişkiler kurmanın, ortak mücadele programlarının oluşturulup işbirliği içinde gerçekleştirilmenin hedeflendiği söylenmiştir. Bu noktada tüm siyasi partilerle de *ortak düşmana* karşı işbirliği yapılması dile getirilip siyasi partilerin desteği istenmiştir. Kurultayda komünizmle mücadelenin sloganik ve karalamadan ziyade halkın sahip olduğu karışıklıkların giderilmesi, komünizmin sunmaya çalıştığı fikirlerin yanlışlığı ve hayal ürünü olduğunun anlatılması

gerektiği söylenmiştir. Hatta bu noktada mücadelenin genel çerçevesi maddeler halinde ortaya konulmaya çalışılmıştır:

1. “Önce, dilde, işte ve fikirde birlik ülküsünü gerçekleştirmeli, nemelazımcılıktan vazgeçmeli, kuvvet ve imkânlarımızı bir araya getirmeliyiz.
2. Atatürkçülüğün gerçek ve doğru yönü, Atatürk’ün milliyetçi ve antikomünist fikirleri tahlil ve izah edilmelidir.
3. Gençler ve aydınlar, komünizme karşı koyabilecek milliyetçi duygular ve manevi güçlerle teçhiz edilmelidir. İlericilik adı altında baş gösteren soysuzlaşmalara mani olunmalıdır.
4. Milliyetçi ve antikomünist teşekkül ve yayınların resmi çevreler tarafından benimsenip desteklenmesi temin edilmelidir.
5. “Türkiye’ye komünizm giremez” mealindeki kanaatler hatalıdır ve bizim gafletimize sebep olmaktadır. Bir an için haklı sayılsa bile, komünizmin giremeyeceğini söylemek hüner değildir; gaye, bu sızmaya engel olacak şartları hazırlamak ve idame ettirmektir.
6. “Türkiye’de komünizm için zemin olmadığı düşüncesi de yanlıştır. Çünkü zemini komünistler bizzat hazırlar. Nitekim bu yanlış fikirlerin yerleşmesi sonunda resmi çevrelerin pasif kalmaları da, komünistlerin hazırlamayı başardıkları uygun bir “zemin”dir.
7. Saydığımız bütün bu gerekçelerin, pek az uyanık ve şuurlu aydın tarafından bilinmesi de, maalesef komünizm lehinde, yurdumuzun aleyhinde bir tecellidir.”

Bunun yanı sıra komünizmle mücadelede başarılı olunabilmesi için dernek genel bir çağrıda da bulunmuştur:

“... Türk milliyetçilerinin sun’i tasnif ve gruplaşmalarla bölünmelerinin şiddetle aleyhindeyiz... bütün vatandaşlarımızı Komünizmle Mücadele Derneği safları etrafında toplanmağa ve güçlerimizi birleştirmeye davet ediyoruz. Keza milliyetçi arkadaşlarımızla muhterem büyüklerimizden, şimdiye kadar süregelen kırınglık ve anlaşmazlıkları unutmalarını, yapıcı ve uzlaştırıcı düşünce ve davranışlara önem vermelerini diliyoruz.”

Bu kapsamda KMD; Türk Ocakları, Milliyetçiler Derneği, Aydınlar Kulübü gibi pek çok milliyetçi teşekkülün birleştirilmesini önermiştir. (KMD 1964-1965 Yılı Faaliyet Raporu, 1965).

Derneğin üçüncü kurultayı 23 Nisan 1966 tarihinde yapılmış, Darendelioğlu tekrar başkan seçilmiştir. Başkan Darendelioğlu’nun kurultayda yaptığı konuşmada komünizmle mücadelenin kutsal bir savaş olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca AP Genel Başkanı Süleyman Demirel ve CKMP Genel Başkanı Alparslan Türkeş iyi dileklerini yollamışlardır (Güldal, 2018: 157-158).

30 Nisan 1967’de ise oldukça hareketli geçen dördüncü kurultay yapılmıştır. Nitekim AP ve CKMP arasında seçimlere yansıyan çekişmeler yaşanmıştır. Şimdiye kadar derneğin Başkanlığında bulunan İlhan Darendelioğlu görevi bırakmış ve yerine Saffet Solak seçilmiştir. Bu değişiklikte birlikte dernek fikri açıdan değişikliğe de uğramıştır. Şimdiye kadar temeline Türkçülük ve Milliyetçilik düşüncesinin konulup dini düşünceyle desteklenen Komünizmle Mücadele Dernekleri, bu kurultaydan sonra temelinde dini düşüncenin bulunduğu, Türkçülüğün ve Milliyetçiliğin de bunu destekler hale geldiği bir derneğe dönüştürülmüştür. Böylece dördüncü kurultayda bu ideolojik temel büyük bir değişikliğe uğramıştır. Zira AP ile

CKMP arasında yaşanan gerilimin sonunda AP'nin bünyesinde bulunan Nurcular, derneği adeta ele geçirmişler, CKMP bünyesinde bulunan ve KMD kuruluşundan itibaren önemli rol oynayan İlhan Darendelioğlu, İhsan Koloğlu gibi kişileri dernekten uzaklaştırmışlardır. Ayrıca Mücadele dergisi de daha İslami bir boyuta ulaşmıştır. Dernek bünyesinde yaşanan bu değişiklik pek çok şube başkanının istifasını beraberinde getirmiş ve dernek güç kaybetmeye başlamıştır (Güldal, 2018: 158-161).

Bu gerginliklerin devam ettiği süreçte beşinci kurultay gerçekleştirilmiştir. Fakat dernekten uzaklaştırılan ve kurultayda söz hakkı verilmeyen CKMPLi Türk milliyetçileri, Başkan Solak'ı protesto etmiş, yaşanan bu çatışmalarla dernek daha da fazla güç kaybetmiştir. Nitekim komünizmle mücadele derneklerinin son basamağı olan İzmir KMD, 1985 yılında kapanmış, CKMP ise siyasi anlamda güçlenmeye başlamıştır. Zira daha sonraki süreçte Milliyetçi Hareket Partisi olarak siyasi faaliyetlerine devam etmiştir.

KMD faaliyette bulunduğu süreçte TİP'i düşman olarak görmüş, partinin konferanslarını, toplantı ve mitinglerini basmış, yayın organı olan *Mücadele* dergisinde de saldırılarına devam etmiştir. Özellikle Akhisar ve Bursa'da gerçekleştirilen saldırılar sonunda dernekten tevkif edilenler olmuş, pek çok kişi gözaltına alınmıştır. Bu olaylar derneğin kontrol altında tutulamamasına yol açmış, derneğe pek çok eleştiri yöneltilmiştir. Bu süreçten sonra da KMD çözülmeye başlamıştır (Güldal, 2018:161-165). Tüm bunlardan hareketle İzmir KMD'yi ideolojik açıdan iki döneme ayırmak mümkündür. İlhan Darendelioğlu döneminde milliyetçiliğin çok daha ön planda olduğu bir ideoloji, Saffet Solak'ın döneminden itibaren daha İslamcı-muhafazakâr bir ideoloji benimsenmiştir.

İzmir'de kurulan KMD'yi diğer derneklerden ayıran en temel özelliklerinden biri derneğin, devletle ve siyasi partilerle olan yakın ilişkisidir. 1965 yılında dernek kurucularından olan Zeki Efeoğlu iki arkadaşıyla birlikte Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'e yaptığı ziyarette derneğin fahri başkanlığını teklif etmişlerdir. Cemal Gürsel ise, "*Elbette kabul ederim. Komünizmle mücadelede asıl vazifeliler bizler olmalıyız*" diyerek bu teklifi kabul etmiştir. Böylece Cumhurbaşkanı Gürsel'in derneğe katılımıyla devletin desteği ortaya konulmuştur. Fakat CHP Genel Başkanı İnönü, bu derneklerin hızla yayılmasından endişe duymuş, Cumhurbaşkanı Gürsel'in derneğe dâhil olmasıyla bu endişesi daha da artmıştır. Bunun üzerine İnönü, Başbakan Suat Ürgüplü aracılığıyla Cemal Gürsel'i etki altında bırakmış ve Gürsel derneğin fahri başkanlığından istifa etmiştir (Darendelioğlu, 1975: 388). Ayrıca aynı yıl derneğe TBMM tarafından 200.000 liralık maddi yardım yapılmıştır (Güldal, 2018: 154). Zira derneğin kurulmasından önce TBMM'de komisyon kurulması devlet desteğinin olacağına önemli bir sinyali olmuştur.

1965 seçimlerinde CHP'nin "Ortanın Solu" çıkışı derneğin faaliyetlerini artırmıştır. Bu dönem içerisinde dernek tarafından gerçekleştirilen konferanslarda bu sloganın aslında bir aldatmaca olduğu, halkın kafasında soru işaretleri oluşturduğu, komünistleri koruyan ve teşvik eden bir söylem olduğu anlatılmıştır. Bunlara karşılık İnönü bir meclis konuşmasında derneğin AP tarafından kurulduğunu söylemiş, devlet bütçesinden bu derneğe pay ayrıldığı iddiasıyla suç duyurusunda bulunmuştur. Bunun yanı sıra bazı milletvekilleri derneğin siyaset yaptığını, devletin imkânlarının kötüye kullandığını, Cumhurbaşkanının ismini istismar ettiğini söyleyerek İnönü'ye destek vermiştir. İzmir savcılığı ise bu açıklamalar üzerine harekete geçmiş ve İlhan Darendelioğlu, Burhanettin Semerkantlı, Hayri Ilgar, Nejat Halil Pala, İhsan Koloğlu ve diğer dört kişiyi mahkemeye sevk etmiştir. Ama görülen mahkemede delil yetersizliğiyle sanıklar beraat etmiştir (Darendelioğlu, 1975: 389-392).

Aynı yıl İzmir, Antalya, Kars, Erzurum, Trabzon, İstanbul gibi pek çok ilde komünizm lanetlenmiş, mitingler, konferanslar düzenlenmiş, bildirimler yayınlanmıştır. Bununla beraber dernek "*Kızıl Albay Pankovski'nin Gizli Defteri*", "*Komünizm ve Tenkidi*", "*Komünizmle Mücadele ve Yolları*" isimlerinde çeşitli kitaplar da yayınlamıştır (Meşe, 2013: 74).

Yukarıda bilgi verilen dernekler, her ne kadar amaçları aynı olsa da birbirinden bağımsız hareket etmiştir. Nitekim dernek kurucularının sahip olduğu ideolojik fikirler, yöntemler vb. farklılıklar bulunmuştur. Özellikle İzmir'de kurulan dernek diğerlerinden oldukça farklılaşmıştır.

Dernekler genellikle Türk Milliyetçileri ve Muhafazakâr kesimler tarafından kurulmuş ve milli değerler ön plana çıkarılmıştır. Fakat diğer derneklerin aksine İzmir KMD'de burada genel olarak AP ve CKMP'nin kadroları yer almış ve din, bu mücadele sürecinde önemli bir faktör olarak ortaya konulmuştur. Ayrıca TBMM'de Komünizmle Mücadele Komisyonu'nun kurulması da bu derneklerin devletle olan ilişkisini de sağlamlaştırmış ve daha başarılı kılmıştır.

2.2. YAYIN FAALİYETLERİ

Türkiye'de komünizme karşı pek çok makale, dergi, kitap, bildiri, beyanname, broşür vb. yayınlanmıştır. Özellikle çok partili hayata geçişle birlikte nispeten yakalanan özgürlük ortamında bu yayınlar Türk halkına ulaştırılmaya çalışılmıştır. Her ne kadar bu özgürlük ortamı kısa bir süre için geçerli olsa da komünizmle mücadele, iktidarda bulunan DP'nin politikasına uyumlu olduğu için bu yayınlara -zaman zaman kesintiler olsa da- devam edilmiştir. Bu konuda oldukça fazla eser yayınlanmıştır. Fakat bu başlık altında Komünizmle Mücadele Yayınları ve KMD Yayınları tarafından çıkarılan eserler ele alınmıştır.

2.2.1.Dergiler

KMD'nin dergi yayını bakımından en öne çıkanı İzmir'de kurulan dernek olmuştur. Zira bu derneğin pek çok açıdan diğer derneklerden daha etkili olduğu vurgulanmıştı. Dernek, komünizmle mücadele sürecinde yayın faaliyetlerine önem vermiş ve Mücadele adıyla bir dergi çıkarmıştır.

Mücadele dergisinin ilk sayısı 1964 yılının Mart ayında çıkmış, 1968 yılının Haziran ayında son sayısı yayınlanmıştır. Toplam 50 sayı çıkarılan dergi 4 ciltte toplanmıştır.¹² Dergi, komünizmle mücadelenin fikri ayağını oluşturmuştur. Buna bağlı olarak, pek çok Türk milliyetçisi dergide yazılar yazmıştır.

Dergide yayımlanan yazılarda komünistler, komünistlerin amaçları ve faaliyetleri, bu amaçlara ulaşmak için başvurduğu yollar, komünizmle mücadelenin önemi, bu mücadelenin nasıl olacağı, komünistlerin istismar ettiği argümanlar, Türk halkının nasıl bir tehlikeyle karşı karşıya kaldığı konu edinmiştir. Komünist yönetiminin bulunduğu yerlerden örnekler sunulmuş, burada insanların neler yaşadığı anlatılmıştır. Bunların yanı sıra başta Türk milleti olmak üzere bu tehlikeyle karşı karşıya kalan toplumların neler yapması gerektiği, bu mücadele sürecine katılmanın önemi belirtilmiştir. Dergide Türk halkı bu mücadeleye davet edilmiş, özellikle gençlere çağrıda bulunulmuştur.

Derginin genellikle son sayfalarında “Türk Milletinin Varlığı İçindir. Okuyunuz-Okutunuz” ifadesi yer almıştır. Ayrıca dergi içerisinde konuyla bağlantısı olan fıkra ve karikatürlere yer verilmiş, kitap tavsiyeleri yapılmıştır. Derginin son sayfalarında ise kısa haberler okuyucuya sunulmuştur.

KMD, Ankara'da “Komünizme ve Komünistlere Karşı Türk Basını” isimli bir derleme de yayınlamıştır. Mücadele dergisiyle ortak hareket noktasına sahip olan dergi 8 fasikül olup 2 cilt halinde çıkarılmıştır. Derlemenin ilk sayısı 1965'te, son sayısı 1966'da yayınlanmıştır. Ayrıca “Komünizme ve Komünistlere Karşı Türk Basını Özel Sayısı 1” de çıkarılmıştır.¹³

2.2.2. Kitaplar

Türkiye'de geniş bir kitleyi oluşturan Milliyetçi ve Muhafazakâr kesim tarafından yazılan ve basılan pek çok kitabın komünizmle mücadele etme amacı taşıdığı söylenebilir. Nitekim Türkiye'nin yakın siyasi tarihinde bu iki kesimi birleştiren temel faktör komünizm olmuştur.

¹² Derginin 4. Cildinin son kısmında bulunan iki sayı 5. Cilt olarak yer almıştır.

¹³ Bu çalışmada hem Mücadele dergisinin hem de Komünizme ve Komünistlere Karşı Türk Basını derlemesinin tüm sayıları taranmıştır.

Burada bu çalışmanın sınırlarını geçmemek adına sadece Komünizmle Mücadele Yayınları tarafından çıkarılan bazı kitaplara yer verilecektir.

Komünizmle Mücadele Yayınlarının ilk kitabı Fethi Tevetoğlu tarafından yazılmıştır. “*Faşist Yok Komünist Var*” (Tevetoğlu, 1963b) adını taşıyan kitap aynı zamanda Tevetoğlu’nun da ilk kitabıdır. İlk basımı 1962’de yapılan kitap, toplam 79 sayfa olup komünizmle mücadeleye, din karşısında komünizm ve ruh hastalıklarına, iki bloğa ayrılan Almanya’nın vaziyetine, NATO’ya, Köy Enstitülerine dair yazılar kaleme alınmıştır.

Fethi Tevetoğlu tarafından çıkarılan “*Dış Politika Görüşümüz*” (Tevetoğlu, 1963a) adlı kitap hem Tevetoğlu’nun hem de Komünizmle Mücadele Yayınlarının ikinci kitabıdır. 98 sayfa olan kitapta Türkiye’nin dış politikası, Doğu-Batı ilişkileri, NATO, Türk-Japon ilişkileri, Avrupa’nın mevcut durumu hakkında yazılar bulunmaktadır.

Hem Tevetoğlu’nun hem de Komünizmle Mücadele Yayınlarının üçüncü kitabı “*Milletlere Işık Tutan İki Beyanname*” (Tevetoğlu, 1963c) isimli kitaptır. 48 sayfa olan kitap demokrasinin hayata geçirilmesi hususunda “İstiklal Beyanname”, “İnsan ve Vatandaş Hakları Beyanname” ve “Esir Milletler Haftası” metinleri yer almaktadır.

“*Yirminci Yüzyılın Yüzkarası Utanç Duvarı*” (Tevetoğlu, 1964) isimli kitap Fethi Tevetoğlu tarafından çıkarılan dördüncü kitaptır. Aynı şekilde Komünizmle Mücadele Yayınlarının da dördüncü kitabı olan eser toplamda 72 sayfadır. Kitapta Tevetoğlu’nun İkinci Dünya Savaşı’nın sonlarına doğru inşa edilen Utanç Duvarı hakkında açıklamaları bulunmaktadır.

Fethi Tevetoğlu tarafından çıkarılan beşinci eser “*Açıklıyorum*” (Tevetoğlu, 1965a) adını taşımaktadır. Bu kitap Komünizmle Mücadele Yayınları tarafından çıkarılan bir diğer kitaptır. Diğer kitaplara göre daha hacimli olan kitap toplamda 288 sayfadır. Buradaki yazılar gazete yazılarının birleştirilmesiyle oluşmuş olup genel anlamda solcular hakkında sert yazılar bulunmaktadır.

Komünizmle Mücadele Yayınlarının altıncı kitabı “*Kıbrıs ve Komünizm*” (Tevetoğlu, 1966a) adlı eserdir. Yine Tevetoğlu tarafından çıkarılan bu kitap 1966 yılında çıkarılmıştır. 128 sayfa olan kitapta Türkiye’nin yaşamış olduğu Kıbrıs sorunuyla komünizm arasındaki bağlantı anlatılmıştır.

Aynı yayının yedinci kitabı yine Fethi Tevetoğlu tarafından çıkarılan “*Türkiye’de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler 1910-1960*” (Tevetoğlu, 1967) adlı kitaptır. Kitapta

Tevetoğlu, Osmanlı İmparatorluğu'nda ve Türkiye'de gerçekleşen komünist faaliyetleri, siyasi partileri, yayınları vb. hakkında geniş bilgi sunmuştur.

Fethi Tevetoğlu tarafından Komünizmle Mücadele Yayınlarından çıkan sekizinci kitap “*Benim Gördüğüm Bugünkü Rusya*” (Tevetoğlu, 1968)'dir. 1968 yılında çıkarılan kitap toplam 240 sayfadır. Tevetoğlu bu kitapta Tevetoğlu'nun Sovyet Rusya'ya yaptığı ziyaretteki izlenimleri yer almaktadır.

“*Komünist Bloкта Milliyet ve Mefkure*” (Tevetoğlu, 1966b) Gerhard Von Mende tarafından yazılmış ve Fethi Tevetoğlu ve Aziz Alpaut tarafından çevrilmiştir. Komünizmle Mücadele Yayınları tarafından çıkarılan kitap 1966 yılında basılmıştır. 128 sayfa olan kitapta milliyetçilik anlayışı ve etkileri hakkında yazılar yer almaktadır.

1963 yılında İzmir'de kurulan KMD'nin çıkardığı kitaplardan birini Hayrani Ilgar neşretmiştir. “*Komünizm ve Tenkidi*” (Ilgar, 1966) ismini taşıyan kitap Türkiye'deki komünizm ve komünistler hakkında bilgiler verilmiştir.

Bunun dışında yayınlanan bazı kitaplar şunlardır: “*Kızıl Albay Pankovski'nin Gizli Defteri*”, “*Komünizmle Mücadele ve Yolları*”, “*Kızıl Cennet Masalı*”, “*Komünist Nedir?*”, “*Komünizmin İç Yüzü*”...

Komünizmle Mücadele Yayınlarından genel olarak komünizmle mücadelede önemli bir rol oynayan Fethi Tevetoğlu'nun kitapları ve çevirileri yayınlanmıştır. KMD Yayınları bünyesinde çıkan kitap sayısı ise daha azdır. Çünkü bu yayın adı altında daha çok bir önceki başlıkta bahsedilen Türkiye Komünizmle Mücadele Dergisi çıkarılmıştır.

2.2.3. Diğer Yayınlar

KMD bu mücadelenin daha çok kişiye ulaşabilmesi, daha güçlü olabilmesi, komünizmle mücadelenin önemini anlatılması ve daha fazla desteğin sağlanabilmesi için çeşitli kitaplar ve dergilerin yanı sıra beyannameler, bildirimler, broşürler, mektuplar vb. de yayınlamıştır.

Öncelikle dernekler, kimler tarafından, nerede kurulduğunu, kuruluş gayelerini, nasıl bir yol izleyeceklerini, bu mücadeleyi sürdürürken bağlı kalacakları hükümlerini maddeler halinde açıkladıkları tüzükler yayınlamışlardır. Bu tüzükler sayesinde derneklerin kurumsal yapıları ortaya konulmuştur.

Bunun yanı sıra dernekler faaliyet gösterdikleri süreçte zaman zaman beyannameler yayınlamıştır. İstanbul KMD'nin (1948) yayınladığı bir beyannamede komünizmin, Türk halkı için büyük bir tehlike olduğu vurgulanmış, Türk halkının komünizme karşı topyekûn mücadele

etmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca bu mücadelenin “mukaddes” bir mücadele olduğu belirtilmiş, bu yolda karşılarına çıkabilecek zararlı kişilerden söz edilmiştir. Türk halkının, bu derneğe katılmaları için çağrıda bulunulmuştur (Cumhuriyet; 27.05.1948). İstanbul KMD (1956) “*Gençliği vazifeye davet ediyoruz, Uyanık ve Dikkatli olalım*” isimli bir beyanname ve sonrasında ikinci bir beyanname hazırlamıştır (Darendelioğlu, 1975: 312-315). Tüm bu beyannamelerde komünistlerin Türk halkını zayıf düşürmeye çalıştığı belirtilmiş, halkın uyanık ve hassas olması gerektiği vurgulanmıştır. Komünizmin, milli ve dini değerlerin yok edilmesini amaçladığını söyleyerek, komünizmin nasıl bir tehlike olduğundan bahsedilmiştir. KMD bu mücadelede gençlerin kazanılmasının çok önemli olduğunu düşünmüş ve gençlere pek çok çağrıda bulunmuştur. Özellikle Türk gencini etkilemeyi amaçladıkları bu beyannamelerde, gerekli mücadelenin verilmediği takdirde vaziyetin daha da kötüleşeceği ve dönülmez noktalara ulaşabileceği vurgulanarak Türk halkının bu derneklere katılım göstermeleri ve destek olmaları istenmiştir. Komünizmle mücadelenin zor bir iş olduğu, fakat Türk halkının bu mücadeleyi bırakmasının daha da zor olduğu vurgulanmıştır. Her ne kadar milliyetçiliğin tanıtılması ve yayılması önemli bir adım olsa da komünistlerin kullandığı metotların ve taktiklerin bilinmesi gerektiği söylenmiştir. İşte bu “büyük ve mukaddes” mücadele için gençlerin bu derneğe katılımı, birlikte faaliyet gösterilmesi ve bu faaliyetlerin yayılması çağrısında bulunulmuştur.

Komünizmle mücadele sürecinde kullanılan diğer bir vasıta ise mektuplar olmuştur. İstanbul’da kurulan derneğin (1948) Adana şubesi tarafından “*Türk Gençliğine Açık Mektup*” başlıklı bir mektup kaleme alınmıştır. Bu mektupta Türk gençliği uyarılmış, Sovyet Rusya’da bulunan Türklerin yaşadıkları zorluklardan bahsedilmiştir. Gençliğin bunlardan ders çıkarması istenmiş, komünistlere karşı birlikte mücadele edilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Bunun dışında İzmir KMD “*Türkiye Büyük Millet Meclisi ’nin Vatansever Mensuplarına Açık Mektup*” adını taşıyan bir başka mektup hazırlamıştır (Meşe, 2013: 97-98). Diğer yayınlarda olduğu gibi bu mektupta da, komünizm tehlikesine vurgu yapıp, bu mücadelenin gerekliliği belirtilmiştir. Fakat bu mektubu diğerlerinden farklı kılan, bu mektuptaki çağrının TBMM üyelerine ve dolayısıyla devletin siyasi kanadına yönelik olmasıdır.

Türkiye Komünizmle Mücadele Dernekleri, bu mücadele sürecinde bunlar dışında kitapçıklar ve broşürlerde yayınlamıştır. İstanbul (1948) KMD’nin Adana şubesi “*Komünist Kimdir?*” adlı bir kitapçık yayınlamıştır. Bu kitapçıkta mülkiyet ve toprak üzerinden bilgiler verilmiştir. Bu argümanları temel alarak hareket eden komünistlere karşı halka uyarılar yapılmıştır. Bunun yanı sıra Türk halkı için önemli bir kurum olan din üzerinden de açıklamalar yapılmış, din ile komünizmin bağdaşmayacağı belirtilmiştir. Komünistlerin Türk halkından

hem dini hem de toprağı kopartmak istedikleri vurgulanmıştır (Güldal, 2018: 142-143). Böylece Türk halkının komünistlere karşı uyanık olması sağlanmaya çalışılmıştır. İzmir KMD ise “*Komünizmin Gayesi ve Hedefleri*” ve “*Ey Türk Uyan*” adlı iki de broşür yayınlamıştır. Bu broşürlerde komünizmin Türk halkına karşı en büyük düşman olduğu ifade edilmiş, dini ve milli değerleri yok etmek isteyen komünizme karşı Türk halkının cesaretle ve fedakârlıkla hareket etmesi gerektiğı belirtilmiştir (Meşe, 2013: 97-98).

Komünizmle Mücadele Dernekleri tarafından yayınlanan dergilerin, kitapların, beyannamelerin, broşürlerin, mektupların vb. ortak söylemi; antikomünizm olmuştur. Bu yayınlarda komünizmin *nasıl bir tehlike* olduğu ortaya konulmaya çalışılmış, Türk halkı bu *tehlikeye* karşı uyarılmıştır. Özellikle gençlere ulaşmaya çalışan dernekler hem gençleri hem de tüm halkı bu mücadeleye çağırmıştır, topyekûn bir mücadeleyi amaçlamıştır.

2.3. TÜRKİYE KOMÜNİZMLE MÜCADELE DERNEKLERİNİN TÜRK DİNİ YAŞAMINA ETKİSİ

2.3.1. Komünizmin Din Anlayışı

Bir ideoloji olarak komünizme en çok karşı çıkılan noktalardan biri, komünizmin dine yaklaşımı olmuştur. Komünizm başta Türkiye olmak üzere dünyanın pek çok yerinde dinsizlik olarak yorumlanmıştır. Komünizme bu kadar karşı çıkılmasının temel sebeplerinden biri bu olmuştur.

Komünizmin din düşmanlığını tam anlamıyla kavramak için öncelikle Marx’ın din eleştirisine bakmak gerekmektedir. Marx din eleştirisini ilk kez, hazırladığı doktora teziyle ortaya koymuştur. Ona göre felsefi düşünce dinin karşısında yer almıştır. Felsefe, din olgusunun gerçekliğini açıklamış, dini ifşa etmiş, dinin asıl yüzünü açıklamış bir kuvvettir (Marx ve Engels, 2008: 9).

Dinin eleştirilmesi, Marx için bir insanın, “*aşağılanmış, köleleştirilmiş, yüz üstü bırakılmış, hor görülecek bir varlık*” olmaktan çıkıp yüce bir varlık durumuna gelmesi demektir (Marx, 2009: 201). İnsan düşüncesinin mahsulü olan Tanrı aslında insana egemen olmaktadır. İnsan, Tanrı’ya verdiği değer ölçüsünde değersizleştirmektedir. (Özyurt, 2014: 217).

Marx, diyalektik materyalizm fikrini oluşturarak din eleştirisinden ideolojiye yönelmiştir. Bu anlayışla Marx, tarihi oluşturan faktörün düşünce değil aksine emek olduğunu vurgulamıştır. Din gibi kurumlar ise insanın hürriyetini engelleyip, gerçekliği örtüp insanı yabancılaştırmaktadır (Özyurt, 2014: 210). Ona göre din, kutsal, Tanrı vb. insanın kendisinin

yanılsamasıdır. Birey, gerçekliği aramak için yola çıkınca bunu fark edecektir. Din, bireyin bir ürünüdür. Bununla beraber din, insanın ahlak, erdem, teselli, onanma gibi arayışlarının bir tezahürüdür. Din insanın hem kendine, hem topluma hem de gerçekliğe yabancılaşmasına neden olur. İnsanlar kendilerini yönlendiren Tanrı gibi olguları kendilerinin oluşturduğunun farkında değildir. Nitekim bu insanı yabancılaşmaya götürmektedir. Bu açıdan dine savaş açmak, dünyaya savaş açmak demektir.

“Din ezilen insanın içli ezgisini, kalpsiz bir dünyanın sıcaklığını, tinin dışalandığı toplumsal koşulların tinini oluşturuyor. Din, halkın *afyonunu* oluşturuyor. Halkın *aldatıcı* mutluluğu olarak dini ortadan kaldırmak, halkın *gerçek* mutluluğunu istemek anlamına geliyor. Halkın kendi durumu üzerindeki yanılsamalardan vazgeçmesini istemek, *halkın yanılsamalara gereksinim duyan bir durumdan vazgeçmesini istemek* anlamına geliyor. Öyleyse dinin eleştirisi, dinin *aylasını* oluşturduğu *bu gözyaşları vadisinin tohum halindeki eleştirisi* anlamına geliyor. Zincirlerin her yanını örten imgesel çiçeklerden eleştiri, insanın süssüz ve umut kırıcı zincirler taşıması için değil ama onları atması ve canlı çiçeği devşirmesi için zincirleri arındırıyor. Dinin eleştirisi, insanın yanılsamalarını, insanın kendi gerçekliğini akıl çağına erişen ve yanılsamadan kurtulmuş bir insan olarak düşünmesi, etkilemesi ve biçimlendirmesi için, kendi kendinin, yani kendi gerçek güneşinin çevresinde dönmesi için ortadan kaldırıyor. Din, insan kendi çevresinde dönmediği sürece insanın çevresinde dönen aldatıcı bir güneşten başka bir şey oluşturmuyor” (Marx, 2009: 191-192).

Marx, din eleştirisini yaparken dini devlet ve siyasetle de bağdaştırmıştır. Ona göre siyaset din üzerinde etkili olmakta, devlet te din sayesinde kendini kutsallaştırmaktadır. Bir din devleti, farklı dinlere mensup olan vatandaşları için eşit bir düzen sunmamaktadır. Böyle bir devlet gerçek bir devlet olmamaktadır. Bu konuda o şu örneği vermiştir: “*Hıristiyan devlet hiçbir zaman gerçek devlet olamaz, o ancak bir kilise olabilir.*” Bundan dolayı gerçek bir devlet, dini prensiplerin üzerinde değil, aklın üzerine kurulmalıdır. Devlete yardımcı olması için dine başvurmak bireylerin hürriyetlerine hizmet etmeyecektir (Marx ve Engels, 2008: 28-33).

Marx insanların sahip olduğu aldatıcı nitelikteki dinleri kaldırmak gerektiğini ve böylece bireyin yanılsamalardan kurtulup gerçeğe ulaşılacağını ileri sürmektedir. Yapılması gereken şey, “*aldatıcı bir mutluluk*” sunan dini ortadan kaldırmak, “*aldatıcı bir güneş*” olan dini bertaraf ederek aydınlığa ulaşmaktır (Özyurt, 2014: 215-216). Marx’a göre kendi emeğine yabancılaşarak emeğin değerini fark edemeyen insan, bunlar üzerinde metafiziğin etkili olduğunu düşünmüştür. Dinden uzaklaşarak insan, komünizme ulaşacak, Tanrıtanımazlık ise komünizmin zeminini oluşturacaktır. Çünkü din insanı önemsizleştirmekte, “*bu önemsizliğin yadsınması*” ise Tanrıtanımazlık olmaktadır. Dahası “*Tanrı’nın olmadığı yerde insan her şey olacaktır*” (Özyurt, 2014: 218-219.)

Marx’ın din eleştirisinden komünizme ulaşması kuşkusuz komünist ideolojinin en büyük dayanak noktası olmuştur. Fakat Lenin, din eleştirisini başka bir açıdan yapmaktadır. Öncelikle Lenin de Marx gibi dinin insanlar için bir afyon olduğunu düşünmüştür. Din, hayatları boyunca

sürekli çabalayan ve yokluk içinde yaşayan insanlara itaatkâr olmayı öğreten, ilahi bir armağan vasıtasıyla onları avutan bir araçtır. Din, “*ruhsal bir içki*” olup (Lenin, 2017: 11-12) insanı bilinçten uzaklaştıran, karşısındaki kapitalistin telkinine göre sorgusuz sualsiz hareket eden bir sarhoşa dönüştürmektedir.

Lenin’e göre din, her ne kadar sürekli çalışmaya maruz bırakılan halk üzerinde bir baskı aracı olsa da, kişisel bir iş olarak kabul edilmelidir. Dinin devlet ile herhangi bir bağı olmamalıdır. Devlet tarafından kiliselere, cemaatlere ödenek ayrılmamalı, bağış yapılmamalıdır. Bunlar ancak devletten bağımsız, özgür dernekler olarak kabul edilmelidir. İnsanlar istediği dine inanmak ya da hiçbir dine inanmamak bakımından özgür olmalıdır. Lenin’e göre istenilen şey kilise ile devletin birbirinden ayrılmasıdır (Lenin, 2017: 12-13).

Bununla birlikte Lenin, sosyalist proletarya partisi açısından dinin özel bir iş olmadığını söylemiştir. İşçi sınıfının kurtuluşu için hareket eden parti, işçileri sömüren, uyuşturan, avutan dine karşı mücadele vermelidir (Lenin, 2017: 14)

“Bugün en derin din kökü, işçi sınıfının toplumsal olarak ayaklar altına alınmış olması durumu ve sıradan işçiye en korkunç acı ve en yabanıl işkence ile savaşlar, depremler vb. gibi en olağanüstü olayların çektirdiklerinden bin kat daha zalimcesini her gün, her saat çektiren kapitalizmin gizli güçleri karşısındaki görünüşte tümüyle çaresiz olması durumudur. “Tanrıları korku yarattı.” Sermayenin gizli gücü karşısındaki korku-gizli, çünkü işçi yığınlarınca önceden görülemez-proletaryanın ve küçük mülk sahibinin yaşamındaki her adımda acı çektirmekle gözdağı veren ve “apansız”, “beklenmedik”, “raslantısal” batkı, yıkım, yoksulluk, fuhuş, açlıktan ölüm cezalarına çarptıran bir güç... modern din *kökü* böyledir. Ağır kapitalist emekle ezilen ve kapitalizmin yıkıcı gizli güçlerinin insafına bırakılmış yığınlar bu din *köküne*, bütün biçimleriyle *sermaye yönetimine* karşı, birleşik, örgütlü, planlı ve bilinçli bir yolla savaşmayı kendileri öğreninceye dek, hiçbir eğitsel kitap o yığınların zihninden dini söküp atamaz.” (Lenin, 2017: 32)

Sonuçta Lenin, dinin kişisel kalması gerektiğini savunurken, kapitalist toplumda toplumsal bir hale bürünen dine karşı mücadele edilmesi gerektiğini söylemektedir. Zira kişisellikten uzaklaşan din, halkı sömüren, uyuşturan, avutan bir güç olmakta, bunlara karşı verilen mücadele kişisel olmamaktadır. İşte Lenin için dinle asıl mücadele noktası burası olmalıdır.

Hem Marx’ın hem de Lenin’in öğretileriyle ortaya çıkan komünizm ideolojisinde, yukarıda anlatılanlara paralel olarak şunlar anlaşılmaktadır: Komünist ideoloji için din, sermaye sahiplerinin işçi sınıfını uyutmak ve avutmak için uydurdukları hurafelerdir. İnsanların asıl gerçekliğe ulaşabilmesi için onların önünde engel teşkil eden dini öğeler kaldırılmalıdır. Bunun için de büyük bir mücadele verilmelidir; dinsizlik ve Tanrısızlık mücadelesi.

2.3.2. KMD, Komünizm Ve Din

Türk milliyetçilerine göre Türkiye görünürde yoksulluk, açlık, hastalık gibi maddi sıkıntılar çekerken arka planda daha tehlikeli olan manevi sıkıntılara maruz kalmıştır. Din, itikat, gelenek-görenek, milli anane, kültür, ahlak vb. değerler komünizm tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu değerler gerçekliklerini yitirmeye başlamış, manevi bir boşluk yaratmıştır. Bu durum ise toplumsal düzeni temelden yıkabilecek bir niteliğe ulaşmıştır (Şeker, 1965: 518).

Komünist propagandanın hareket noktasının ilki dini ve milli duyguların yok edilmesi olmak üzere aile, mülkiyet ve diğer bireysel hakların ortadan kaldırılması olmuştur (Pala, 1964c: 21). En başta dine saldırımlarının sebebi ise toplumsal yaşamı insana en uygun şekilde düzenlemesi, en iyi yaşam tarzını sunması olmuştur (Şahin, 1966: 637). İnsan dinler sayesinde bazı sorumluluklara, bazı emir ve yasaklara bağlanmıştır. Namaz kılmak, oruç tutmak gibi dini vazifelerin yanı sıra haksızlık ve zorbalık yapmamak, adaletli olmak, kul hakkı yememek gibi daha toplumsal kurallara da tabi tutulmuştur. Fakat bu sayılan görevler, komünizmin önündeki en büyük engellerden olmuştur. Bunun için komünistler ilk önce bu gibi dini değerleri yıkmaya çalışmıştır (Meydaner, 1966: 625). Nitekim komünist iktidarların bulunduğu yerlerde halkın dini inançlarını zayıflatmak ve yok etmek için çeşitli baskılar kurulmuştur. Bu yerlerde din aleyhtarları propaganda yapmak serbest hale getirilmiş. Bunun dışında Tanrı'ya inanmak, ibadet etmek, dua etmek suç sayılmıştır. Pek çok yerde ibadethaneler yıkılmış, din adamları işkence görmüş ve idam edilmiş, dini değerler ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Tibet'te Budist mabetleri yıkılmış, rahipler öldürülmüştür. (Pala, 1964a: 9-10). Kırım'da halkın yaklaşık üçte biri katledilmiştir (Pala, 1964b: 10). Türkistan'da insanlar inançlarını gizlemek zorunda kalmışlardır (Oraltay, 1964b: 23). Komünistler dinsizlik propagandasını yürütmek için kadrolar oluşturmuşlardır. Okullardan, devlet kurumlarından vb. yerlerden seçilen bu kimseler, inançlı kişileri ihbar etmişler, böylece dindar insanları ortaya çıkarmışlardır. Ayrıca bu ordu çeşitli toplantılar, konferanslar düzenlemişler, insanlara telkinlerde bulunmuşlardır. Nitekim Lenin'in

“Allahsızlık, Marksizmin yani ilmî ve sosyalizm nazariyatının tabii ve bölünmez bir parçasını tekil eder. Allahsızlık (din düşmanlığı) lehindeki propagandayı, zarurî olarak genel programımıza sokmalıyız” (Pala, 1964a: 9)

sözü bu durumun resmiyet kazandığını da göstermektedir.

Komünistler önce Tanrı'ya düşman olmuşlardır. Çünkü onlar eğer Tanrı'yı yok edemezlerse kendilerinin yok olacaklarını bilmektedirler. Nitekim Türk milliyetçilerine göre komünistler en sonunda böyle olacaktır (H.Özbek, 1964: 19). Sınırsız bir otoriteye sahip olabilmek amacıyla Tanrı'yı inkâr ederken *“Din halkın afyonudur”* söylemiyle dini, dinin öğretilerini, kitaplarını, peygamberlerini yok saymışlardır. İnsanların mallarını ve mülklerini

ellerinden almış, toplumların nesilleriyle aralarındaki bağı koparabilmek için dili tahribata uğratmış, aile mefhumunu yıkarak çocukları ebeveynlerinden uzaklaştırıp devlet otoritesi altında yetiştirmeyi amaçlamışlardır. Milletlerin tarihlerini ve milli şuurlarını yok etmek istemişler, hukuk, adalet, özgürlük gibi temel hak ve özgürlükleri gasp etmişler, dini mabetleri, milli yapıtları ve sanat eserlerini yerle bir etmişler, ahlak mefhumunu ortadan kaldırmışlardır. Bunları yaparken taşıdıkları amaç ise şunlar olmuştur; manevi değerleri yok edip bunların yerine maddeyi koymak, komünizmin dinsizliğini din haline getirmek, komünist parti ve prensiplerini kitap, Marx'ın, Enges'in, Lenin'in vb. yazdıklarına göre hareket ederek bunları peygamber yerine koymak, ibadethane olarak bu kişiler adına yapılan yerlere giderek heykelleri önünde onları tazim etmek...(Semerkantlı, 1966: 627-628).

Sofuoğlu'nun aktardığına göre 1955 yılında Moskova'da gerçekleştirilen "Milletlerarası Sanatçılar ve Yazarlar Kongresi" nde 8 maddelik bir talimat kabul edilmiştir. Bu maddeler arasında bazıları şöyledir:

"... 2. Memleket ve halkımızı mümkün olduğu kadar sınıflara ve zümrelere böleceksiniz.

3. İşverenle işçi arasında devamlı anlaşmazlık konuları yaratacaksınız.

4. Komünist rejim kökleşinceye kadar, memleketinizde komünist tehlikesinin olmadığına herkesi inandıracaksınız.

5. Gizli ve açık din düşmanlığı yapacaksınız. Mezhep ve tarikat münakaşalarını tahrik edeceksiniz.

6. Her millî dâvâ ve davranış karşısında tamamiyle hissiz, tasasız kalacak ve önleyici yazılar neşeredeksiniz. Her millî varlığı yıkmak için gayret sarfedeceksiniz..." (Sofuoğlu, 1965a: 476).

Bu talimatın yanı sıra komünistler çeşitli teşekküller de oluşturmuşlardır. Dinle Mücadele Birlikleri oluşturulmuş, Odessa'da Dinsizler Birliği, Allahsızlar Birliği, Dinsizler Evi açılmış; Aşkabat'ta Dinsizler Üniversitesi kurulmuş; Azerbaycan'da Dinsizlik kursları açılmış Allahsızlar Sarayı yapılmıştır. Ayrıca bu sarayda Dinsizlik Kütüphanesi, din aleyhinde konser ve balo salonları oluşturulmuştur (Özgedik, 1967c: 1203).

Türk milliyetçileri komünistlerin dinlere karşı propaganda yürütürken özellikle İslamiyete karşı olduklarını söylemişlerdir. Türklerin ve Müslümanların bulunduğu yerlerde bu propagandaların daha fazla ve daha şiddetli olduğu belirtilmiştir (Bilgin, 1966: 629). Pravda gazetesinde "Kur'an ve şeriat, köleliği, hususi mülkiyeti, sosyal adaletsizliği ve saldırgan savaşları savunan eserlerdir.", Büyük Sovyet Ansiklopedisinde "...Kur'an istismarcı sınıf ve mürteci Müslüman din adamları tarafından emekçi kitleleri ezmeğe ve aldatmaya yarar bir alet gibi kullanılmaktadır.", Marx'ın Engels'e yazdığı bir mektupta " Muhammedin dini inkılabı,

diğer din hareketleri gibi şeklen irticai, yani eski sadeliğe doğru hayali bir dönüşten başka bir şey değildir.” ifadeleri yer almıştır. Bunlar dışında Hz. Muhammed’in ticaret vasıtasıyla kapitalizm etrafında insanları topladığı, Hz. Muhammed’in hayal ürünü bir kişi olduğu, onun Allah tarafından gönderildiğinin ancak cahilce söylenmiş bir söz olduğu, Kur’an-ı Kerim’in *yarı vahşi Araplar* tarafından meydana getirildiği ifade edilmiştir (Özgedik, 1967a: 1034; Özgedik, 1967b: 1065-1066). Görüldüğü üzere Türk milliyetçilerine göre komünizmin en büyük düşmanı başta İslam olmak üzere dinler olmuştur.

Din düşmanlığa rağmen komünizm ile İslam’ı bağdaştıran fikirler de ileri sürülmüştür. Dernek mensupları bu tür açıklamalara da sert tepkiler vermiştir. Onlara göre bu düşüncede olan kişiler İslam’ın buyruklarını istismar etmektedir. İslam’ın müminlere sorumluluk olarak yüklediği adalet, eşitlik, yardımlaşma, dayanışma, zekât vermek gibi emirlerini komünizm olarak yorumlamışlardır (Organ, 1966b: 876-877). Buna rağmen özel mülkiyete izin verilmesi, ferdiyete önem verilmesi gibi hususlar komünizmle bağdaşmamaktadır. Nail Papatya yazısında bu konuya yer vermiştir. Ona göre bir insan hem komünist hem de Müslüman olamaz. Bir kişi Müslümansa komünizmi reddetmek zorunda, komünistse dini reddetmek zorundadır. Çünkü Müslümanlığın temelinde bulunan Allah’a iman, komünistlerde yerini Allah’ı inkâra bırakmaktadır. Din, insana manevi bir şuur katarken komünizmde manevi şuurun yerini madde almıştır. İkisi de birbirine zıttır. Dolayısıyla birinin kabul ettiğini diğeri reddetmektedir. Bir bireyin aynı anda bir şeyi hem kabul etmesi hem de reddetmesi imkânsızdır (Papatya, 1966: 776). Bu açılardan bakıldığında komünizm ile İslam arasında bağ kurulması bir çelişki olarak ortaya çıkmaktadır. Komünistlerin böyle bir bağ kurmaya çalışmalarının nedeni hem taraftar kazanmak hem de kendilerine karşı verilen şiddetli tepkileri ve mücadeleleri azaltmak olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Türk milliyetçilerine göre yeryüzü ikiye ayrılmıştır: *Allah’a inananlar* ve *Allahsızlar* (komünistler). Bu iki grup bir ölüm kalım savaşı vermektedir. Eğer bu savaştan *Allahsızlar* galip çıkarsa yeryüzünde din adına hiçbir şey kalmayacak bütün manevi değerler yok olacaktır. Böylece dünya zulmeden, öldüren, *pis ve vahşi yaratıklara* kalacaktır (Uzsay, 1966: 884). Bu duruma gelmemek ve böyle bir dünyada yaşamamak için mücadele kaçınılmaz olacaktır. Bu düşünceyle hareket eden Türk milliyetçilerine göre bu mücadele ikinci bir İstiklal Savaşı, Türkiye’nin varlığı meselesi olarak kabul edilmiştir (Koyunyer, 1965: 546). Komünizm sadece İslam’a ve Türklere karşı değil inanç sahibi tüm milletlere düşman olarak görülmüştür. Bunun için komünizme karşı tüm devletler hareket geçmelidir. Devletlerin mücadele için harekete geçmesinden sonra KMD’ye düşen görev Türk halkına komünizmin anlatılması, amaçlarının

ne olduğunun halka öğretilmesi böylece devlete yardımcı olunmasıdır (Oraltay, 1964a: 15). Böylece milli kültür, milli ve manevi değerler, yıkıcı, yıpratıcı ve bozguncu bir ideoloji olan komünizme karşı korunmuş olacaktır.

KMD, Türk halkına komünizme karşı uyarılmış ve bu mücadeleye katılmaları için şöyle seslenmiştir:

“Ey ihtiyarı-genci, zengini-fakiri, halkı-ordusu, idare eden ve edileni ile Türkiye’li, Ey Müslüman Türk, sulhçu, yardımımıza koşan hâmi ve dost edasının arkasında saklı olan zehirli oklara, istikbaline mal olacak kurlara dikkat, hem de pek çok dikkat et!...” (Atamanalp, 1965: 3).

“Ey Müslüman Türk olan kardeşlerimiz!

Allahımız tarafından tebci edilmiş, Peygamberi Zışan Efendimiz tarafından övülmüş, müjdelenmiş olan mübarek bir milletin nesli; irkil, ayağa kalk... İçindeki yeisi bir tarafa bırak. Yine nefsindeki senlik, benlik duygularını bir tara at!.. Zira Allah, yolunda olanların yardımcısıdır. Yeter ki sen, tedbirlerinde kusur etme. İşte bu zaman Cenabı Allah kendisinin hâdimi olmuş bir millerin nesillerini daima ayakta tutacaktır.” (Dikeçligil, 1964: 15).

KMD bu çağrılarını yaparken halkı daha çok etkilemek için Mustafa Kemal Paşa’nın sözlerini de kullanmıştır:

“... Şayet enternasyonalizm demekle bütün milletlerin istiklâl ve hukukuna saygıyı kastediyorsanız o zaman evet biz enternasyonalistiz de, diğer taraftan biz dinimizde de bağılyı. Milli ve dini ruha aykırı olan komünizmin bizde nasıl bir tatbikat sahası bulabileceğini de anlamam. Böyle bir ihtimal ancak Türk Milletine karşı girişilen bir suikastın gerçekleşmesi halinde ortaya çıkabilir.” (Aktaran: Uca, 2000: 340).

KMD Türk halkını bu mücadeleye çağırdıktan sonra bu mücadelenin nasıl olacağı sorusuna şöyle cevap vermiştir:

“... ALLAH’a iman ve TÜRKLÜĞE güvenle, şuurlu çalışma ile denilebilir. Fakat hemen ilâve edelim ki, sadece ALLAH’a iman ederek ve TÜRKLÜK’e güvenerek oturmakla Komünizmle Mücadele edilemez. ALAH’a inanarak TÜRKLÜK’e güvenerek şuurlu çalışmakla ona karşı konulur. Yoksa ben inanıyorum ve güveniyorum, deyip, hareketsiz oturmak Müslümanlık ve Türk’lük icaplarına aykırıdır. Mâdem ki, inanıyor ve güveniyorsun, “*Din Afyondur.*”, “*Tarih Şuuru Geleneksel Gericiliktir*” diyen hücumlara karşı koy ve İNANDIĞINI VE GÜVENDİĞİNİ müdafaa et!” (Oraltay, 1964a: 15).

Böylece dernek Türk halkını mücadeleye katılmaya çağırırken sadece inanmanın değil, bilfiil harekete geçmenin önemini vurgulamış, ayrıca toplumsal birlik ve beraberliğe işaret etmiştir.

KMD, Türk halkını bazı konularda da uyarmıştır. Toplumda var olan bazı düşüncelerin yanlışlığını belirtmiştir. “*Halkımız Müslümandır. Müslüman olduğu için de bu memlekete komünizm gelemmez*” düşüncesinin oldukça tehlikeli olduğunu söylemiştir (Zararlı Cereyanlarla

Mücadele Komitesi Raporu, 1965: 468). Dolayısıyla bu düşünceyle hareket etmek, ülkeyi asıl tehlikeye sevk edeceği, bu tehlikeye karşı kapıyı aralayacağı anlamına gelmektedir. Derneklerin uyardığı bir diğer konu da komünistlerin ve Müslümanların mevcut durumudur. Onlara göre komünistler Müslümanlardan sayıca daha az olup resmi engellerle daha çok karşılaşmaktadır. Fakat onlar Müslümanlardan daha cesaretli ve daha etkilidir. Komünistler davalarına inanmış, ama Müslümanlar davasına tam olarak inanmamışlardır (Papatya, 1967: 1157). Dernek üyeleri bu durumu açıkça ortaya koymuş ve özeleştiriye gitmiştir. Müslüman Türk halkını, sahip olunan imkânlar ve üstünlükler nedeniyle rehavet içinde görmüştür. Komünistlerin sahip olduğu inancın aynı şekilde Türk halkında da olması gerektiğini vurgulayarak onları harekete geçirmeye çalışmıştır.

Resim 1: Mücadele Dergisi 1. cildin 10. Sayısının arka kapak resmi.

2.3.3. KMD'nin Kullandığı Dini Argümanlar

Milliyetçiliğin beslendiği ana kaynaklardan biri dindir. Özellikle komünizme karşı mücadelede Türk halkını etkilemek için dini ve milli duyguları, değerleri kullanmıştır. Bu bakımdan milliyetçilik sadece milli bir dava değil, aynı zamanda dini bir dava olmuştur (Ateşoğlu, 1964: 25).

Türk milliyetçilerine göre komünistler, Türk halkını özellikle de gençleri din, namus, mülkiyet gibi faktörlerle etkilemeye çalışmıştır. Türk toplumunun sahip olduğu milli ve dini şuur yok etmeye çalışmıştır. Komünistler toplum üzerinde yıkıcı faaliyetleri gerçekleştirirken iki yola başvurmuştur: manevi değerlerin tahrip edilmesi, teşkilatlanma ve iktidarı ele geçirme. Bu yollardan ilki olan manevi değerlerin tahrip edilmesi başta dini ve milli değerlerin yok

edilmesi olmuştur. (Yılmaz, 1965: 512-513). Dini ve milli duygulara sahip olan toplumlarda etkili olabilmek için bu değerlerin yok edilmesi gerektiği düşünülmüştür. Çünkü bu değerler, toplumları komünist olmaktan alıkoyan hatta komünistlere karşı bir arada tutan bağ olmuştur.

Türk milliyetçilerden oluşan KMD, Türk toplumunu komünizme karşı uyarırken, bu tehlikeden korunurken en çok kullandığı argümanlardan biri din olmuştur. Türk halkının dini değerlere verdiği önemi fark etmiş ve bunu komünizme karşı etkili bir şekilde kullanmıştır. Şimdi kullanılan bu argümanlara değinilecektir.

2.3.3.1. Din ve Materyalizm

KMD üyelerinin komünizme karşı kullandığı en önemli faktörlerden biri dinin komünizmin felsefi temelini oluşturan materyalizm ile bağdaşmadığı olmuştur. Bu iki faktörün taban tabana zıt olduğunu vurgulamışlardır.

Komünizmin temel özelliği, materyalist olmasıdır. Onlara göre her şeyin kaynağı maddenin kendisidir. Materyalizm önce felsefi bir akım, sonrasında da milletleri sarmayı hedefleyen bir propaganda aracı olmuştur. Felsefi akım olarak materyalizm, her şeyin temelinde maddeyi görmüş, hakikati, iyiliği, doğruluğu, hürriyeti, kişiliği vb. manevi değerleri inkâr etmiş, ahlaki, hukuki ve dini sorumlulukları yok saymış, böylece bireysel mükellefiyeti ortadan kaldırmıştır. Propaganda aracı olarak tarihsel materyalizm ise, hatalarla dolu en aldatıcı yaklaşım olarak yorumlanmıştır. Tarihsel materyalizm, yeryüzü için yeni bir anlayış getirdiğini söylemiştir. Fakat onun getirdiği anlayış insanları değerlerden, özgürlükten, sorumluluktan, kişilikten koparan bir anlayış olmuştur. Bunu yaparken de sunduğu fikirleri bir doktrin, bir öğreti olarak sunarak kendi içinde çelişkiye düşmüştür. Bir anlamda ruhçu metafiziği reddedip, yerine maddeci metafiziği koymuştur.

Dinlerde ise inanç, Tanrı, ruh vb. şeyler komünistlerin aksine maddesel değil manevi niteliktedir. Dinlere göre asıl olan şey bu manevi değerlerdir. Madde sadece varlığın görüntüsüdür ve aldatıcıdır. Başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere kutsal kitaplarda bu durum açık bir şekilde belirtilmiştir.

“Gökleri ve yeri yaratan Allah'ın, onların benzerini yaratmaya gücü yetmez mi? Evet yeter. O, hakkıyla yaratandır, hakkıyla bilendir. Bir şeyi dilediği zaman onun emri o şeye ancak "Ol!" demektir. O da hemen oluverir.” (Yasin Suresi 36/81-82)

“O ki, yarattığı her şeyi güzel yaptı. İnsanı yaratmaya da çamurdan başladı. Sonra onun neslini bir öz sudan, değersiz bir sudan yarattı. Sonra onu şekillendirip ona ruhundan üfledi.

Sizin için işitme, görme ve idrak duygularını yarattı. Ne kadar az şükrediyorsunuz!” (Secde Suresi 32/7-9).

Türk milliyetçilerine göre materyalizm, nazariyeden öteye gidemeyen, yanlışlığı kanıtlanmış pek çok fikirle hareket etmektedir. Maddenin kendiliğinden hareket ettiğini söylemişler, yeryüzünün insandan daha önceden var olmasından hareketle insanın kaynağının da madde olduğunu ileri sürmüştür. Fakat diğer varlıkların insandan önce var olmaları, insanın bunlardan ortaya çıktığı anlamına gelmemektedir (Hacıeminoğlu, 1966a: 852-853).

Fakat Türk milliyetçilerine göre bunlar peşin bir hüküm olup, gerçekliği ve dayanağı olmayan, boş ve kuru söylemlerdir. Çünkü onların söyledikleri hiçbir ilmi araştırmaya dayanmamaktadır. Sadece dine muhalefet etmek, dini ortadan kaldırmak için söylemiş sözlerdir. Zira onlar dini ekonomik ilişkilerin sonucunda ortaya çıkan bir gölge olarak düşünmüşlerdir. Marx dinlerin kapitalizmin ürünü olduğunu, halkı sömürmek ve onları bastırmak için ortaya çıkarıldığını iddia etmiştir. Buradan hareketle o meşhur sözünü, “Din, halkın afyonudur” demiştir. Hâlbuki din, içerisinde ümidi, merhameti, acımayı, aynı zamanda acıyı, cezayı da içermektedir. Dolayısıyla din Marx’ın iddia ettiği gibi insanlara güzel, umut vaat eden, hoşnut olunacak hayaller sunmamaktadır. Bu açıdan bakıldığında din halkı uyutan bir afyon değildir (Hacıeminoğlu, 1966a: 866).

Görüldüğü üzere komünizm ve din her daim çatışma halinde olup ideolojik açıdan birbirine tamamen zıttır. Bu zıtlığın nedeni ise komünistlerin materyalist fikirlerini halklara inandırabilmek, insanları yanlarına çekebilmek için dinleri yalanlamak zorunda olmasıdır.

2.3.3.2. Din ve Yalan

Yalan sadece İslamiyet’te değil diğer dinlerde de kötü bir fiil olarak kabul edilmiş ve yasaklanmıştır. Pek çok kutsal metinde kişiler yalan söylememesi için uyarılmış, yalan söyleyenler lanetlenmiş, bunu yapan kişilerin karşılıklarını alacakları belirtilmiştir.

“Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz? Yapmadığımız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük gazap gerektiren bir iştir.” (Saf Suresi 61/2-3).

“Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğru söz söyleyin ki Allah sizin işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse, muhakkak büyük bir başarıya ulaşmıştır.” (Ahzâb Suresi 33/70-71).

“Yalan haber taşımayacaksınız. Haksız yere tanıklık ederek kötü kişiye yan çıkmayacaksınız.” (Mısır’dan Çıkış 23/1).

Türk milliyetçilerine göre dinler tarafından asla hoş karşılanmayan yalan ve sahtekârlık komünistlerin en büyük silahlarından biri olmuştur. Komünistler iktidarlıklarını ele geçirincede kadar her şeyi mubah görmüşlerdir. Her türlü yalana, hileye, sahtekârlığa başvurmuşlardır. Fakat iktidarı ele geçirdikten sonra verdikleri sözlerin hiçbirini tutmamışlar ve kendi çıkarlarına göre hareket etmişlerdir. Bunlara birkaç örnek verilirse; Lenin ve Stalin Ekim Devrimi öncesinde Müslümanlara yönelik çeşitli söylemlerde bulunmuşlardır. Müslümanlara, dinlerini özgürce yaşamalarının hakları olduğunu, Çarlık Rusya'nın ibadethanelerini yıktığını fakat kendilerinin Müslümanların her türlü haklarını koruyacaklarını, dinlerini özgürce yaşayabileceklerini söylemiştir. Bir nevi “*kuzu postuna bürünen kurt*” olmuşlardır. Fakat belirtildiği gibi devrimde başarılı olup iktidarı ele geçirincede pek çok camiye, kiliseye, havrayı yıkmışlar, din adamlarına işkence etmişler, askerleri, memurları, aydınları, tüccarları idam etmişler, halkların milli ve manevi değerlerini yok etmişlerdir (Pala, 1964b: 10). Hatta bu konuda Lenin “Vaadler tıpkı pasta kabuğu gibidirler, bunların yapılış sebepleri eninde sonunda kırılmak içindir.”, Stalin “ Sözü fiiliyatla hiçbir ilgisi yoktur; aksi halde diplomasinin ne kıymeti kalırdı? Söz başka iş başkadır. Sözler fena niyetlerin ardında saklandıkları bir maskeden başka bir şey değildirler.” (Koyunyer, 1964a: 18) diyerek yalan söylediklerini açık bir şekilde söylemişlerdir.

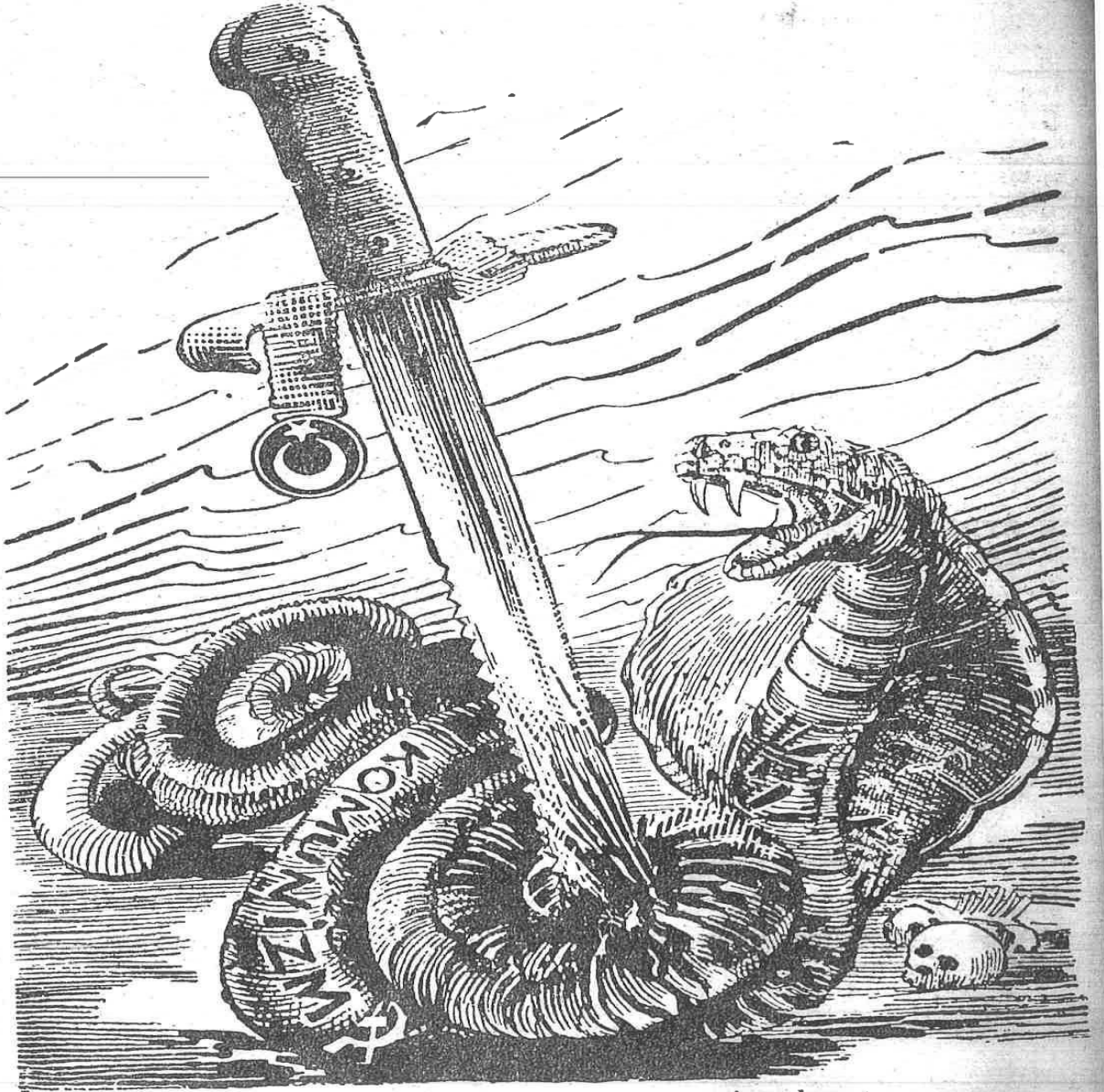
Komünistler yalanı ve sahtekârlığı hem kişilere karşı hem de kurumlara karşı kullanmıştır. Türk milliyetçilerine göre Nazım Hikmet, Hamdullah Suphi, Yakup Kadri gibi komünistler Namık Kemal, Abdülhak Hamid gibi milliyetçi ve vatansever kişilere çeşitli iftiralar atmış, onlara yalan isnat ederek saldırmışlardır. Bunun dışında aynı vasıta din, vatan, millet, aile, ordu gibi kurumlara saldırılarda kullanılmıştır (Sançar, 1965: 452). Onlar sadece kendileri için yaşamışlardır. Ortaya çıktıkları ilk zamanlarda zayıf oldukları için kendilerine taraftar toplayabilmek için halka gerçekleştirmeyecekleri vaatlerle kandırmışlardır. Bir güç haline gelince de tüm vaatleri unutmuşlar, vefasızlık göstermişler, böylece milletin egemenliğini bozup kendi saltanatlarını ilan etmişlerdir. Koyunyer'e göre komünistlerin böyle bir davranış sergilemelerinin nedeni, onların sahip olduğu aşağılık kompleksidir. Çünkü materyalist temeldeki komünistler bu söylemle istediği her şeyi elde edememiştir. Fakat kazara bir güç elde ettiği zaman bu gücü kaybetmemek için her yola özellikle de yalana başvurmuşlardır (Koyunyer, 1964a: 18).

Bunların dışında Türk milliyetçilerine göre komünistlerin önemli özelliklerinden biri, kendilerini çok iyi gizleyebilmeleridir. Hatta o kadar iyi kamufle olurlar ki, kendilerini zaman zaman dindar, zaman zaman milliyetçi, zaman zaman Atatürkçü göstermişlerdir. Bunları ayırt etmek çok zordur (Safa, 1964: 3; Okçuoğlu, 1965: 538). Asıl tehlikeli olanlar da bunlar kabul

edilmiştir. Çünkü bunların nerede, ne yapacakları belli değildir. Her an patlamaya hazır bomba gibi beklemektedirler. Safa komünistleri tanımak için onların belli başlı vasıflarını sıralamıştır; Allah'a inanmazlar, materyalist bir yaklaşıma sahiptirler, manevi değerlere inanmazlar, imkân buldukça bunların aleyhinde faaliyette bulunurlar. İnançlı kişileri ise *gerici*, *yobaz* olarak nitelerler. Tarihin, geçmişin ve geleneğin düşmanıdırlar (Safa, 1964: 3). Eğer bir kişi bu özellikleri taşıyorsa o kişi komünisttir.

Komünistlerin kendilerini gizlerken en çok sosyalizmin arkasına saklandıkları söylenmiştir. Zira kendilerini sosyalist olarak tanımlarlar. Türk milliyetçilerine göre gerçek sosyalistler milleti ve devleti parçalamaya çabalamazlar. Halkı sömürüden kurtaracağız derken bu sömürüyü kendileri oluştururlar. Hatta sömürünün önüne geçecek olan demokrasiyi kaldırmaya çalışırlar (Okçuoğlu, 1965: 538). Sosyal ve sosyalist kelimesi altında Marx'ın ve Lenin'in yıkıcı fikirlerini uygulamaya çalışmışlardır. “*Kızıl komünistler*” olarak “*ak sosyalistler*” adı altında propaganda ve uygulamalarını gerçekleştirir, kendi kötü niyetlerine alet ederler (Tevetoğlu, 1965b: 392). KMD'nin Akhisar Şubesinin açılışında dernek başkanı Hüseyin Pak yaptığı açılış konuşmasında; sosyalizmi eleştirirken emekle sermayenin adalet prensibiyle dağıtılması, harcanan emeğin karşılığının verilmesi, hak edene hak ettiğinin verilmesi ve bunları milli ve dini değerlerin ışığı altında noktasında sosyalizmi benimsediklerini söylemiştir. Nitekim bunlar İslam dinin de öğretileridir. Ama bunlar sadece hedeflere ulaşmak için sosyalizmin perdesi altında söylenmişse bunların da karşısında olduklarını söylemiştir (Akhisar Şubemizin Lokali Açıldı, 1965: 378).

Komünistlerin bu faaliyetleri *sinsi faaliyetler* olarak nitelenmiştir (Koyunyer, 1965: 547). Hatta Orgeneral Cemal Turan “Komünizm yılanı, görüldüğü her yerde ezilmelidir.” diyerek komünizmi yılanla benzetmiştir. Verdiği tamimin devamında bu yılanın taşlarla sopalarla hareket ettiğini, ezilecek bir yılan olmadığını, komünizmin sinsi bir yılan gibi insanların arasına sızarak milletin kanını emdiğini de eklemiştir (Tural'ın Orduya Tamimi Komünizm Yılanı Ezilmelidir, 1966: 673). Belki de bu tür benzetmelerden hareketle KMD, Mücadele Dergisi'nin 11. sayısının arka kapağına bir yılan resmi koymuştur.

**Beşeriyeti tehdit eden komünizm tehlikesine karşı
çok uyanık olalım!**

Resim 2: Mücadele Dergisinin 1. cildinin 11. Sayısının arka kapak resmi

2.3.3.3. Din ve Aile

Aile toplumun en temel yapı taşıdır. Birey, aile içinde bulunduğu toplumun değerlerini, normlarını, inançlarını kültürünü öğrenerek toplumsallaşmaktadır. Toplumsallaşma ise toplumsal uyumu beraberinde getirmektedir. Nitekim toplumu oluşturan bireyler arasındaki uyum ne kadar artarsa toplumsal yaşamın sürekliliği sağlanmış, çatışma ve anomiler azalmış, bireye aidiyet duygusu katmış olacaktır.

Aile, toplumsal açısından bu kadar önem taşıırken dinler tarafından da kutsal kabul edilmiş, ailenin önemi sürekli vurgulanmıştır. Kutsal Kitaplarda insanları evliliğe teşvik edecek ayetler bulunmuştur.

“Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindedir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.” (Rûm Suresi 30/21).

“Sizden bekâr olanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu uygun olanları evlendirin. Eğer bunlar yoksul iseler, Allah onları lütfuyla zenginleştirir. Allah lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.” (Nur Suresi 24/32).

“ Evlenin, oğullarınız, kızlarınız olsun; oğullarınızı, kızlarınızı evlendirin. Onların da oğulları, kızlar olsun. Orada çoğalın, azalmayın.” (Yeremya 29/6).

“Herkes evliliğe saygı gösterecek. Evlilik yatağı günahla lekelenmesin. Çünkü Tanrı fuhuş yapanları, zina edenleri yargılayacak.” (İbraniler 13/4)

Yetişkin bir insan için cinsellik, yeme, içme gibi temel biyolojik gereksinimlerden biridir. Pek çok toplum için bu cinsel arzunun doyurulması toplumsal olarak kabul edilmiş normlar çerçevesinde gerçekleştirilmelidir. İşte bunu sağlayan, cinselliği meşrulaştıran düzen evlilik olmuştur. Fakat komünistler evliliğin ve ailenin bu önemini yok saymış, bunları yıkmaya çalışmıştır. Çünkü onlar aileyi mülkiyetin ve verasetin bir sonucu olarak görmüşlerdir (H.Özbek, 1964: 20). Komünizm, materyalist bir felsefeye dayandığından aileyi de maddeye bağlamışlardır. Zira onlara göre özel mülkiyet olmadan önce aile de var olmamış, cinsel ilişki serbest olmuştur (Hacıeminoğlu, 1966b: 910). Özel mülkiyetin ortaya çıkışıyla aile de ortaya çıkmıştır. Fakat ne toplumlar ne de dinler bunu kabul etmemiş, aileyi mukaddes olarak tanımlamışlardır.

KMD üyelerinin, aile hususunda komünistlere karşı olmalarını sağlayan diğer bir konu onların kadına karşı takındığı tavır olmuştur. Komünistler, kadını herkesin ortak malı olarak, sadece cinsi arzuları tatmin eden bir araç olarak görmüşlerdir. Bunun dışında kadın iş gücü olarak görülmüş, fakat ağır işlerde çalıştırılmıştır (Koyunyer, 1964b: 28; Özgedik, 1966: 624). Bu bakımdan kadın komünizmde pek çok açıdan istismar edilmiştir.

Komünistlerin aile kurumunu parçalamada kullandıkları bir diğer faktör, çocukların aile tarafından değil devlet tarafından yetiştirilmesi fikri olmuştur. Komünistlere göre dünyaya gelen çocuklar devlet eliyle yetiştirilmeli ve ebeveynlerini bilmemelidir. Böylece komünistler çocuk ile anne-baba arasındaki bağı kopararak aile kurumuna en büyük darbeyi vurmaktadır.

2.3.3.4. Din ve Eğitim

Eğitim hem bireysel hem de toplumsal gelişim için kaçınılmaz faktörlerden biridir. Birey toplumsal hayat içerisinde varlığını devam ettirebilmek için, topluma uyumunu sağlayabilmek için eğitime ihtiyaç duymaktadır. Nitekim birey dünyaya gelir gelmez öğrenme sürecine başlamaktadır.

Eğitimin önemi hemen hemen herkes tarafından kabul edilen bir gerçekliktir. İnsan hayatı için oldukça önem taşıyan dinler de eğitimin, ilmin ve aklın önemini sıkça vurgulamıştır. Zira Kur'an-Kerim'in ilk ayeti "Oku!" (Alâk Suresi 96/1) olmuştur. Bunun yanı sıra şu ayetlerde eğitim önemini anlatmaktadır:

"Şüphesiz, yeryüzünde yürüyen canlıların Allah katında en kötüsü, akıllarını kullanmayan (gerçeği görmeyen) sağırlar, dilsizlerdir." (Enfâl Suresi 8/22).

"Allah'ın izni olmadıkça, hiçbir kimse iman edemez. Allah, azabı akıllarını (güzelce) kullanmayanlara verir." (Yunûs Suresi 10/100).

Eski Ahit'te ise ilmin ve eğitimin önemi şu şekilde belirtilmiştir:

"Henüz umut varken çocuğunu eğit. Onun yıkımına neden olma." (Süleyman'ın Özdeyişleri 19/18).

"İşte, ne mutlu Tanrı'nın eğittiği insana! Bu yüzden Her Şeye Gücü Yetenin yola getirişini küçümseme." (Eyüp 5/17).

Görüldüğü üzere eğitime verilen önem ayetlerle dini bir kaynak ta bulmuştur. Türk milliyetçileri ise bu hususu komünizme karşı mücadelede kullanmıştır. İslam'dan hareketle eğitime ve ilme, insanların hak ve hakikatlerinin öğretilmesi bakımından dikkat çekmiştir.

Onlar, bireylerin maddi ve manevi olmak üzere iki yönünün bulunduğunu ve bu iki yönün de ilim ve akılla eğitilmesi gerektiğini vurgulamışlardır (Kaptanağası, 1967: 935). Buna paralel olarak maddi eğitim insanın yaşamını devam ettirecek bilgileri, bilim ve fenni kapsarken, manevi eğitim başta dini eğitim olmaktadır.

KMD üyeleri İslam’da aklın ve ilmin birbirinden ayrılmaz iki parça olduğunu, dinin de bu iki faktörle tamamlandığını söylemişlerdir. Bununla ilgili Hz. Ali’nin de “Din, akıldır ve akıl dindir. Eğer akıl; dini anlamaktan âciz olursa akıl değildir. Ve eğer din akıl dairesinden uzaklaşırsa din değildir.” sözünü aktarmışlardır. İnsanları yanlış ve batıl inançlardan arındırıp halka gerçek dini, dinin emirlerini ve yasaklarını anlatmak gerekmektedir. Bunun için de din adamlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Din adamlarının yetiştirileceği yerler ise İmam Hatip Ortaokulları, Yüksek İslam Enstitüleri ve İlahiyat Fakülteleri olacaktır. Bu eğitim kurumlarının önünün açılması, eksikliklerinin tamamlanması, hatta gerektiğinde yurtdışından destek alınması gerektiğini söylemişler, bunların gerçekleşmesini derneğin görevi saymışlardır (Organ, 1966a: 902).

KMD’nin önerileri vermesinin, bunu kendilerinin görevi saymalarının ana nedeni komünizmin yıkıcı, din düşmanı eğitim programıdır. Özellikle Köye Enstitüleri ve üniversitedeki propaganda faaliyetleri ile Türk toplumunda komünizm yerleştirilmeye çalışılmıştır. Dahası bu propagandalar yürütülürken din düşmanlığı, Allah düşmanlığı, ahlak düşmanlığı yapılmıştır. Nitekim Köy Enstitüsü Dergisi’nde yayınlanan “Tanrı” başlıklı bir yazıda dini inançların, geri, devrime karşı, kabiliyetsizliğin ve korkunun göstergesi olarak; ibadet etmenin gerçekliği olmayan şeylere inanmanın sonucu olarak gösterildiği söylenmiştir (Sançar, 1965: 452). Buna benzer daha pek çok yazı kaleme alınmış, çocuklar bu fikirlerle yetiştirilmeye çalışılmıştır. Bundan dolayı KMD bu paralelde eğitim kurumlarının açılmasını, okullara din dersi konulmasını istemiştir. Derneğin Başkanı Saffet Solak verdiği bir beyanatta komünizmin dini ortadan kaldırmak için din düşmanı eğitimlerine karşı olabilmek dini eğitimin gerekliliklerini özetle şu şekilde sıralamıştır:

1. Bir insanda bir dine inanma fitri olarak bulunmaktadır. Eğer birey gerçek ve sistemli bir eğitim alamazsa sapık ve yanlış inançlara meyledebilir.
2. Akıl, ilimle; hisler dinle tekâmüle erişmektedir. Bu ikisi de birbirine bağlı olup, gerçek bir dine sahip olmak için dini eğitim şarttır.
3. Akıl, fizik âleminin ötesine geçememekte, insanların itikadı ve gaybe dair sorularına cevap vermektedir.

4. Din, toplumsal insanları bir araya getiren ortak değerdir. Toplumların bir bütün oluşturabilmesi ve çözülmemesi için dinin bağlayıcı gücüne ihtiyaç vardır.
5. İnsan, sınırsız isteğe ve arzuya sahiptir. Bireylerin bu isteklerini yerine getirme çabası ise toplumsal düzenin bozulmasına yol açabilmektedir. Bu bakımdan insanın istek ve arzularını gerçekleştirmesinde belirli kurallar ve sınırlar koyan araç din olmaktadır. Böylece din toplumsal düzeni sağlamaktadır.
6. İnsanları kötülüklerden alıkoyan, iyiliklere, güzelliklere sevk eden ve vicdanlara tesir eden güç dindir (Okullarda Din derslerinin Verilmesine Neden Lüzum Vardır?, 1967: 1976-1077).

Bu sayılan gerekçelere bağlı olarak din eğitimi aslında bir zorunluluk olarak görülmüş, sistemli ve planlı bir din eğitimin gerekliliği anlatılmıştır. Her ne kadar bu yapılan çalışmaların ne derecede etkili olduğu bilinmese de 1962 yılında Konya’da, 1965’te Kayseri’de, 1966’da İzmir’de, 1975 yılında Bursa’da, 1976’da Samsun’da, 1980 yılında ise Yozgat’ta Yüksek İslam Enstitüsü açılmıştır.

2.3.3.5. Din ve Ferdiyet

Ferdiyet, bir insanın değerini ifade eden en önemli özelliktir. Bireyin kendi başına varlığının ortaya konulmasıdır. Herhangi bir devlete bağlı olsun olmasın her bireyin kişiliğinin kabul edilmesidir. Toplumsal bir hayat içinde yaşa da birey, dokunulmaz ve hiçbir kimse tarafından gasp edilemez çeşitli hak ve özgürlüklere sahip olmuştur. Bireyin sahip olduğu bu hak ve özgürlükler, anayasalara konularak yasallaşmış, resmileşmiştir.

Bir bireyin en temel hak ve özgürlüklerden biri düşünce, vicdan ve din özgürlüğü olmaktadır. Birey bu hak ve yasalara göre istediği bir dine mensup olabilmekte ya da değiştirebilmekte, açık ve kapalı yerlerde ibadetleri yerine getirebilmekte, dini eğitim alabilmekte, düşüncesini, dinini açıklayabilmektedir (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi md. 9).

Bireylerin sahip olduğu bu hak ve özgürlükler dinler tarafından da ortaya konulmuştur. Nitekim Kur’an-ı Kerim’de buna dair pek çok ayet bulunmaktadır.

“... Meşrû bir hak karşılığı olmadıkça Allah'ın haram (dokunulmaz) kıldığı canı öldürmeyin. İşte size Allah bunu emretti ki aklınızı kullanasınız.” (Enâm Suresi 5/151).

“De ki: “Hak, Rabbinizdendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin ...” (Kehf Suresi 18/29).

“Dinde zorlama yoktur. Çünkü doğruluk sapıklıktan iyice ayrılmıştır. O halde kim tâğûtu tanımayıp Allah'a inanırsa, kopmak bilmeyen sapasağlam bir kulpa yapmıştır. Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.” (Bakara Suresi 2/256).

“İnsanların mallarını ve haklarını eksiltmeyin. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın.” (Şuara/183).

Veda Hutbesinde Hz. Muhammed:

“Ey insanlar! Sözümü iyi dinleyiniz! Bilmiyorum, belki bu seneden sonra sizinle burada bir daha buluşamayacağım. İnsanlar! Bugünleriniz nasıl mukaddes bir gün ise, bu aylarınız nasıl mukaddes bir ay ise, bu şehriniz (Mekke) nasıl mübarek bir şehir ise, canlarımız, mallarınız, namuslarınız da öyle mukaddestir, her türlü tecavüzdten korunmuştur.” (Veda Hutbesi)

Ferdiyet bakımından diğer önemli bir husus ise şudur; birey bu haklara sahip olmakla birlikte yaptıklarından da sadece kendi sorumludur. Bireyin yaptığı iyi ya da kötü her şey sadece kendisini bağlamaktadır. Yapılan ne iyilikler ne de kötülükler bir başkasına isnat edilemez.

“Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü yüklenmez.” (Necm Suresi 53/38).

“Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın yükünü yüklenmez. Günah yükü ağır olan kimse, (bir başkasını), günahını yüklenmeye çağırırsa, ondan hiçbir şey yüklenilmez, çağırdığı kimse yakını da olsa. Sen ancak, görmedikleri halde Rablerinden için korkanları ve namaz kılanları uyarsın. Kim arınırsa ancak kendisi için arınmış olur. Dönüş ancak Allah’adır.” (Fâtır Suresi 35/18).

Türk milliyetçilerine göre komünistler bireyin sahip olduğu bu hak ve özgürlükleri özellikle de dini hakları yok saymış, bunların çağdaş medeniyete uymadığını söylemiş, okullarda din dersi verilmesinin toplumsal gerilemeye neden olacağını iddia etmişlerdir. Bunun için de Allah’a, dine, peygamberlere, kitaplara, ibadetlere, kutsal yerlere saldırmıştır. Çünkü onlara göre komünistler imanlı, inançlı kimseyi istediği şekilde yönlendiremeyecek; ancak dinsiz, imansız ve bu açılardan zayıf kişileri etkileyebilecek, istediği gibi idare edebilecektir (Akkaya, 1964: 5). Bunu yanı sıra komünistler bireylerin varlıklarını, kişiliklerini kabul etmemiş, onları birer makine parçası ya da diğer canlılardan hiçbir farkı olmayan sürüler olarak görmüşlerdir. İnsanların bireysel değerleri yok sayılmıştır. Bu açıdan Türk milliyetçileri komünistlerin etkisinde olan insanları *ölü insan* olarak tanımlamıştır (Meydaner, 1966: 625; Ilgar 1964: 25).

Türk milliyetçilerine göre komünistler fikir özgürlüğünden yararlanmamalıdır. Çünkü onlar düşünce özgürlüğü adı altında devleti ve milleti yıkacak faaliyetler sergilemekte,

insanlara hak, hukuk tanımayacak bir proleter diktatörlüğü kurmaya çalışmakta, toplumsal hürriyeti ve demokrasiyi yok etmeye çalışmaktadır. Dolayısıyla bu kişiler içinde yaşadıkları devletin vatandaşı değil, “hain”, “satılmış” kişilerdir (Sofuoğlu, 1965b: 412).

Görüldüğü üzere dinler bireysel hak ve hürriyetleri savunmakta olup herhangi bir şeye esareti kabul etmemektedir. Komünistler ise bireysel hak ve hürriyetleri göz ardı eden, bunlara değer vermeyen ve bunları kabul etmeyen bir tavra sahiptir. Komünistlerin aksine dinler, bireyselliğe önem vermiş, birey olarak her kulun belirli hak ve hürriyetlere sahip olduğunu ifade etmiş, bunların başka kişiler tarafından gasp edilmesinin kabul edilebilir olmadığını vurgulamıştır. İşte bu hususu KMD komünizme karşı mücadelede kullanmıştır.

2.3.3.6. Din ve Özel Mülkiyet

KMD'nin mücadele sürecinde kullandığı argümanlardan biri özel mülkiyet olmuştur. Dernek üyelerine göre komünistler özel mülkiyeti yıkmaya çalışmışken dini inançlar tarafından serbest bırakılmıştır.

Komünistlerin en temel hareket noktalarından biri özel mülkiyetin kaldırılıp ortak mülkiyetin getirilmesidir. Hem Marx ve Engels hem de Lenin bunun için çaba sarf etmişlerdir. Onlara göre özel mülkiyet, sınıf çatışmalarının, işçilerin sömürülmesinin, eşitsizliğin ve haksızlığın sonucudur. Bundan dolayı özel mülkiyetin kaldırılması gerekir (Marx ve Engels, 2018: 132). Fakat dinler meşru yollardan elde edilmek kaydıyla özel mülkiyete izin vermektedir. Kur'an-ı Kerim'de buna dair pek çok ayet bulunmaktadır: “Mallar ve evlatlar, dünya hayatının süsüdür. Baki kalacak salih ameller ise, Rabbinin katında, sevap olarak da ümit olarak da daha hayırlıdır.” (Kehf Suresi 18/46).

“Yetimlere mallarını verin. Temizi pis olanla (helâli haramla) değişmeyin. Onların mallarını kendi mallarınıza katıp yemeyin. Çünkü bu, büyük bir günahdır.” (Nisa Suresi 4/2).

Kitab-ı Mukaddes'te bu konuda ayetler bulunmaktadır: “Kendine mülk edin, korkma, yılma.” (Tesniye 1/21).

Özel mülkiyeti bu kadar serbest bırakan dinler, komünistlerin ortak mülkiyet anlayışının yerleşmesinde çok büyük bir engel olmaktadır. Komünistlere göre bu engelin kalkabilmesi için dinlerin kalkması gerekir.

SONUÇ

20. yüzyıla damgasını vuran ve dünyanın pek çok yerinde etkisini hissettiren en önemli ideolojilerden biri komünizm olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrasında SSCB'nin uluslararası alanda elde ettiği başarı ve güç, dünyayı iki kutba ayırırken bir ideoloji olarak komünizmin yayılmasına da zemin hazırlamıştır.

Soğuk Savaş döneminde komünizm, Batı Bloğu tarafından bir tehlike olarak görülmüştür. Hatta ABD, komünizmle mücadele için Türkiye'nin de dâhil olduğu pek çok ülkeye destek vermiş, buralarda çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Nitekim Truman Doktrini, Türkiye'nin NATO'ya dâhil edilmesi vb. Türkiye'de gözlenen faaliyetlerdendir. 1940lardan sonra ABD yanlısı bir politika izleyen Türkiye de komünizme karşı benzer tepkiye sahip olmuştur. Dolayısıyla komünizme karşı Türkiye'nin olumsuz bir tavır takınmasının en önemli sebebinin ABD etkisi olduğu söylenebilir.

Türkiye'de komünizme karşı olumsuz bir tepkinin ortaya çıkmasında kuşkusuz ülke içerisinde yaşanan komünist nitelikli olayların da etkisi büyüktür. Özellikle komünist siyasi parti ve derneklerin kurulması, komünist bir yönetime gidileceği endişesi yaratmıştır. Cumhuriyet'in kuruluşunda çeşitli komünist partilere izin verilse de bunların siyasi arenada etkili olmadıkları ortada olup bir süre sonra bu partiler bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından kapatılmıştır. Fakat ilerleyen dönemde özellikle çok partili hayata geçişle birlikte bu partiler ve kuruluşlar, kendilerine yeni bir zemin bulmuşlar ve gizli faaliyetlerini açıktan sergilemeye başlamışlardır. Bu ise toplumda antikomünist bir tavrın sergilenmesine yol açmıştır.

Komünist ideolojinin tehlike olarak görüldüğü bir diğer nokta Köy Enstitüleri olmuştur. Fakat şunu belirtmekte fayda vardır ki, Köy Enstitüleri kuruluş amaçları açısından oldukça önemli noktalara temas etmiştir. Günümüzde yaparak-yaşayarak öğrenmenin ön plana çıkarıldığı eğitim politikaları oluşturulmaya çalışılırken, bunun temellerinin yaklaşık 70 yıl önce Köy Enstitüleri ile atıldığı göz ardı edilmemelidir. Fakat daha sonraki süreçte kuruluş amaçlarının dışında dinsizlik, komünistlik gibi faaliyetlerin sergilendiğine dair söylemler Köy Enstitülerini gölgede bırakmıştır. Nitekim Köy Enstitülerine dair tartışmaların hala devam etmesi bunu göstermektedir. Bununla birlikte üniversitelerde yaşanan olaylar ve basın yayın faaliyetleri komünizme karşı tepkiyi daha da artırmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken bir nokta, 1960lardan sonra ülkede yaşanan olaylar “komünizm” adıyla değil, daha çok “sol” adıyla gerçekleşmiştir. “Komünizm” ya da “anti-komünizm” söylemi değil “sağ” ya da “sol” söylemi ön plana çıkmıştır.

Soğuk Savaş döneminde komünizmle mücadele etmek hem Batı Bloku hem de Türkiye tarafından bir görev olarak algılanmıştır. Bu amaca hizmet etmek, her vatandaşın temel sorumluluğu olarak görülmüştür. Nitekim Komünizmle Mücadele Dernekleri bu amaca binaen kurulmuş derneklerdir. Mücadelenin teşkilat ayağını oluşturan bu dernekler, Türk halkının oldukça önemseydiği dini ve milli değerleri kullanarak Türk halkını kuşkusuz pek çok noktada etkilemiştir. Özellikle komünizmin İslam dinini, Türk milletini ve aileyi yok edeceği söylemi üzerinden yani Türk halkının en hassas noktaları üzerinden hareket etmiştir.

Komünizmle Mücadele Dernekleri'nin en çok etkili olduğu noktalardan biri Türk toplumunun dini yaşamı olmuştur. Zira bu derneklerin parçası olmak, dine hizmet olarak düşünülmüştür. KMD'nin komünizmin dine ve aileye yaklaşımını sürekli dillendirmesi, Türk halkının hem bu derneklere katılımını hem de dine bağlılığını artırmış; materyalizm vurgusuyla da komünizm, dinsizlik olarak ortaya konulmuştur. Ayrıca derneklerin devlet politikalarında etkili olup hem İmam Hatip Okullarının hem de Yüksek İslam Enstitülerinin açılmasında etkili olduğu söylenebilir. Burada dikkat çekilmesi gereken bir nokta KMD komünizmi, bir ideolojiden çok İslamı bertaraf edecek bir din olarak sunmaya çalışmıştır. Zira komünistlerin komünist parti ve prensiplerini kitap; Marx, Engels, ve Lenin'i peygamber, bu kişiler adına yapılan yerlere giderek heykelleri önünde bulunmayı ibadet olarak sunmuştur. Fakat komünizm çeşitli doktrinler sunması açısından bir dine benzese de aslında bir dünya görüşüdür. İşte buradaki farkı KMD Türk halkına karşı etkili bir şekilde kullanmıştır.

Genel çerçevede komünizme karşı olumsuz bir yaklaşım sergilense de komünizm ideolojisinin hareket noktasının bazı haklı gerekçeleri vardır. Nitekim eşitlik, adalet, sömürünün olmaması gibi faktörler hemen hemen herkesin isteyeceği, herkesin arzuladığı olgulardır. Fakat komünizm anlayışında yer alan özel mülkiyet ile aile mefhumunun kalkması, çocukların aileden koparılması, dinin bertaraf edilmesi gibi noktalar da bir o kadar kabul edilemeyecek hususlardır. Komünizm ideolojisi bunları içinde barındırdığından eşitlik, adalet gibi anlayışlarının önüne geçmiş ve zararlı bir ideoloji olarak algılanmıştır. Nitekim Türk halkı komünist kelimesini duyduğunda bunu dinsizlik olarak anlamış ve ciddi tepkiler vermiştir. İşte bu noktada KMD'nin önemli etkileri olduğu şüphesizdir. Nitekim KMD olmasaydı Türkiye'de dindarlığın bu kadar güçlü olamayacağı dahi söylenebilir.

Her ne kadar içinde bulunulan 21. yüzyılda komünizm etkisini yitirse de dinsizlik olarak algılanmaya devam edilmektedir. Dolayısıyla komünizmin hala tam manasıyla anlaşılmadığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

AKARCALI, Sezer (1989). *Basının Görevleri ve Basın Özgürlüğü*. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi. C.44. S.1. ss.265-287.

AKGÜN, Seçil Karal (2009). *Ellinci Yılına Yaklaşırken 27 Mayıs ve Getirdiği Anayasaya Kısa Bir Bakış*. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi. S.43. ss.407-454.

Akhisar Şubemizin Lokali Açıldı (1965). İzmir: Mücadele Dergisi. C.2. S.1. ss.378.

AKKAYA, Fazlı (1964). *Komünizm Tehlikesine Karşı Uyanık Olalım*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.1. S.7. ss.3-5.

AKŞİN, Sina. (2018). *Kısa Türkiye Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

ALİYEF, Hamit (1981). “Kemal Atatürk’ün Türkiye ile Sovyetler Birliği Arasında Dostluğun Kurulması ve Sağlamaştırılmasındaki Rolü”. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi. c.36. S.1. ss. 69-85.

ALTUN, Fahrettin (2004). *Kemalist Bir Modernleşme Yorumu Olarak Yön Dergisi*. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi. C.2. S.1. ss.551-575.

ARIK, Bilal M. (2002). *Karikatür Tarihimizde Önemli bir Dönemeç: Marko Paşa Gazetesi*. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi. C.1. S.12. ss.237-253.

ARMAOĞLU, Fahir. (1993). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1990*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

ASLAN, Yavuz. (1997). *Türkiye Komünist Fırkası’nın Kuruluşu ve Mustafa Suphi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

ATAMANALP, Celâleddin (1965). *Komünizme Dikkat!*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.1. S.11. ss.3.

ATATÜRK, Mustafa Kemal. (2005). *Nutuk 1919-1927*. (Yay. Haz. Zeynep Korkmaz). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri I-III. (1989). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

Atatürk’ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri. (1991). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

ATEŞOĞLU, Mehmet (1964). *Türk Milliyetçileri Bir Federasyon Halinde Birleşmelidir*. İzmir: Mücadele Dergisi. S.4 C.1. ss.23-25.

AYDEMİR, Şevket Süreyya. (1993). *Suyu Arayan Adam*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

AYSAL, Necdet (2005). *Anadolu’da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri*. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi. S. 35-36. ss.267-282.

AYTAÇ, Ahmet Murat (2014). *Sosyalizm*. (Editör: Yüksel Taşkın). Siyaset: Kavramlar, Kuramlar, Süreçler. İstanbul: İletişim Yayınları.

BALIKEL, Ali Eren. (2017). *Teorik Çerçeve Geçmişten Günümüze Türkiye Dış Politikası*. İstanbul: Kerasus Kitap.

BEKMEN, Ahmet (2018). *Marksizm: 'Praksis'in Teorisi* (Der: H. Birsen Hekimoğlu). 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. ss.163.-252.

BENHÜR, Çağatay (2008). "1920'li Yıllarda Türk-Sovyet İlişkileri: Kronolojik Bir Çalışma". Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S.24 ss.277-313.

----- (2004). "Stalin Dönemi Türk-Sovyet İlişkileri". Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S.15. ss.325-337.

BENSUSSAN Gérard ve LABİCA, Georges. (2016). *Marksizm Sözlüğü*. (Çev. Volkan Yalçıntoklu). İstanbul: Yordam Kitap.

BİLGİN, Behzad (1966). *Komünizm ve Din*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.2. S.10. ss.629.

BODUR, Harun. (2013). *Kronolojik 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

BORA, Tanıl. (2017). *Cereyanlar Türkiye'de Siyasal İdeolojiler*. İstanbul: İletişim Yayınları.

----- (2014). *Türk Sağı: Siyasal Düşünce Tarihi Açısından Bir Çerçeve Denemesi*. (Der. İnci Özkan Kerestecioğlu ve Güven Gürkan Öztan). Türk Sağı Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri. İstanbul: İletişim Yayınları.

ÇAKMAK, Fevzi (2007). *Kuruluşundan Kapatılışına Kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi İçerisinde Köy Enstitülerine Yönelik Muhalefet*. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi. VI/15. ss.221-250.

DARENDELİOĞLU, İlhan. (1979). *Türkiye'de Komünist Hareketleri*. İstanbul: Toker Yayınları.

----- (1975). *Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri*. İstanbul: Toker Yayınları.

DEMİRCİ, Fatih (2006). *Kadro Hareketi ve Kadrocular*. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. S.15. ss.35-54.

DİKEÇLİGİL, Hüsnü (1964). *Mücadele!*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.1. S.5. ss.14-15.

DİNÇER, Hasan (2008). *II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Bir Dergi: Yurt ve Dünya*. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi. S.42. ss.193-230.

DÖLEN, Emre. (2010). *Türkiye Üniversite Tarihi-5 Özerk Üniversite Dönemi (1946-1981)*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

DOKUYAN, Sabit (Güz/2013). "İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den İstekleri". Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi. Y.9. S.18. ss.119-135.

DUMAN, Fatih (2015). *Sosyalizm*. (Der. Ömer Çaha ve Bican Şahin). Dünyada ve Türkiye'de Siyasal İdeolojiler. Ankara: Orion Kitabevi. ss.159-222.

DUMENIL, Gerard, RENAULT, Emmanuel ve LOWY, Michael. (2011). *Marksizmin 100 Kavramı*. (Çev. Gözde Orhan). İstanbul: Yordam Kitap.

EDİBALI, Aykut. (1972). *Komünist İhtilâl Karşı Tedbirler*. İstanbul: Otağ Yayınları.

ENGELS, Friedrich. (2017). *Ütopik Sosyalizm ve Bilimsel Sosyalizm*. (Çev. Sol Yayınları Yayın Kurulu). Ankara: Sol Yayınları.

ERTEM, Barış (Bahar/2010). “*Türkiye Üzerindeki Sovyet Talepleri ve Türk-Sovyet İlişkileri (1939-1947)*”. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. C. 3/11. ss.252-273.

ERDEM, Ufuk (Aralık/2017). “*İkinci Dünya Savaşı’ndan Sonra Sovyetler Birliği’nin Türkiye’den İstekleri ve İngiltere (1945-1946)*”. Tarih Okulu Dergisi. Y.10. S. 32. ss.179-209.

JAESCHKE, Gotthard (1981). *1919-1939 Yılları Arasındaki Türk-Rus Yakınlaşması Hakkında Bir İnceleme (Atatürk Dönemi Sovyet Politikası Hakkında)*. (Çev. Hüseyin Zamantılı). Istanbul Journal of Sociological Studies. S.19. ss.159-174.

GÖNLÜBOL, Mehmet ve SAR, Cem. (1990). *Atatürk ve Türkiye’nin Dış Politikası (1919-1938)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

GÜLDAL, Mehmet. (2018). *Soğuk Savaş Döneminde Türkiye’deki Komünizmle Mücadele Dernekleri*. İstanbul: Libra Kitap.

GÜRÜN, Kamuran (1999). *17 Aralık 1925 Türk-Rus Anlaşması*. Türk-Rus İlişkilerinde 500 Yıl (1491-1992). 12-14 Aralık 1992. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. ss.181-188.

----- (2010). *Türk-Sovyet İlişkileri (1920-1953)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

HACIEMİNOĞLU, M. Necmettin (1966a). *Materyalizmin İlmî Tenkidi Tarihi Maddeciliğe Reddiye-I*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.3. S.6. ss.852-866.

----- (1966b). *Materyalizmin İlmî Tenkidi Tarihi Maddeciliğe Reddiye-II*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.3. S.8. ss.908-910.

ILGAR, Hayrani. (1966). *Komünizm ve Tenkidi*. İzmir: TKMD Yayınları.

----- (1964). *Sistemli Mücadele*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.1. S.1. ss. 25.

KAPLUHAN, Erol (2012). *Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri*. Marmara Coğrafya Dergisi. S.26. ss.172-194.

KARPAT, Kemal H.. (2017a). *Kısa Türkiye Tarihi 1800-2012*. İstanbul: Timaş Yayınları.

KAPTANAĞASI, Selahattin (1967). *İslam’da İlmî Ehemmiyeti*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.3. S.9. ss.934-935.

KESKİN, Aslıhan (2019). *Türkiye’de Öğrenci Olayları ve Türk Siyaseti Üzerine Etkileri (1968-1980)*. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi. Atatürk İlkeleri ve İnkılapları Enstitüsü. Erzurum.

KOCA, Mehmet. (2017). “*Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kurulan Sosyalist Partiler*”. İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi. c.6. S.2. ss.73-88.

Komünizmle Mücadele Cemiyeti Tüzüğü. İskenderun: Özvatan Basımevi. 1948.

KOYUNYER, Fethi (1964a). *Komünizm’de Söz*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.1. S.4. ss.18.

----- (1964b). *Komünist’in Hüviyeti*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.1. S.8. ss.27-28.

----- (1965). *Türkiye’de Kızıl İhtilâl Tehlikesi*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.2. S.7. ss.546-550.

KURBAN, Vefa (Bahar/2014). "1950-1960 Yıllarında Türkiye İle Sovyetler Birliği Arasındaki İlişkiler". Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi. S.14/28. ss.253-282.

Kutsal Kitap (Tevrat, Zebur, İncil). (2001). İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi.

LEFEBVRE, Henri. (2014). *Sosyalist Dünya Görüşü Marksizm*. (Çev. G. Doğan Görsev). İstanbul: Yordam Kitap.

LENİN, V. İ. (1999). *Devlet ve Devrim*. (Çev. Süheyla Kara, İsmail Yarkın). İstanbul: İnter Yayınları.

----- (2012). *'Halkın Dostları Kimlerdir ve Sosyal Demokratlara Karşı Nasıl Savaşılır?'*. (Çev. Vahap S. Erdoğan). Ankara: Sol Yayınları.

----- (2013a). *Karl Marx ve Marksizm Üzerine*. (Çev. Mazlum Beyhan). İstanbul: Yordam Kitap.

----- (2006). *Marx, Engels, Marksizm*. (Çev. Vahap Erdoğan). Ankara: Sol Yayınları.

----- (2013b). *Marksizmin Üç Kaynağı*. (Çev. Vahap Erdoğan). Ankara: Sol Yayınları.

----- (2016). *Ne Yapmalı?*. (Çev. Muzaffer Erdost). Ankara: Sol Yayınları.

----- (2015). *Nereden Başlamalı*. (Çev. Ferit Burak Aydar). İstanbul: Agora Kitaplığı.

----- (2014). *'Sol' Komünizm Bir Çocukluk Hastalığı*. (Çev. Muzaffer Erdost). Ankara: Sol Yayınları.

----- (2017). *Sosyalizm ve Din*. (Çev. Öner Ünalın). İstanbul: Kor Kitap.

MARX, Karl. (2009). *Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi*, (Çev. Kenan Somer). Ankara: Sol Yayınları.

----- (2015). *Kapital*. (Çev. Mehmet Selik, Nail Satlıgan). İstanbul: Yordam Kitap.

MARX, Karl ve ENGELS, Friedrich. (2008). *Din Üzerine*. (Çev. Kaya Güvenç) Ankara: Sol Yayınları.

----- (2018). *Komünist Manifesto ve Komünizmin İlkeleri*. (Çev. Muzaffer Erdost). Ankara: Sol Yayınları.

----- (2016). *Komünist Manifesto* (Çev. Nail Satlıgan). İstanbul: Yordam Kitap

MEŞE, Ertuğrul (2013). *Türk Siyasal Yaşamında Komünizmle Mücadele Dernekleri*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.

----- (2017). *Türk Sağının Köy Enstitüleri Algısı*. Akademik Sosyal Araştırmalar. S.1. ss.83-95.

MEYDANER, Hasan (1966). *Komünizm Karşısında Müesseseler-I*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.2. S.10. ss.625-626.

MUMCU, Uğur. (1993). *40'ların Cadı Kazanı*. İstanbul: Tekin Yayınevi.

OKÇUOĞLU, A. (1965). *Yalan Makineleri*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.2. S.7. ss.538.

Okullarda Din Derslerinin Verilmesine Neden Lüzum Vardır? (1967). İzmir: Mücadele Dergisi. C.4. S.2. ss.1076-1077.

OKURER, Cahit (1966). *Niçin Köy Enstitülerine Karşıyım*. Köy Enstitüleri ve Koç Federasyonu. Komünizme ve Komünistlere Karşı Türk Basını. 10. Fasikül. Ankara: Ayyıldız Matbaası. ss.119-124.

OLLMAN, Bertell. (2015). *Yabancılaşma Marx'ın Kapitalist Toplumdaki İnsan Anlayışı*. İstanbul: Yordam Kitap.

ORALTAY, Hasan (1964a). *Nasıl Mücadele Edilir*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.1. S.2. ss.15-19.

----- (1964b). *Türkelinden Haberler*. İzmir: Mücadele Dergisi. S.6. C.1. ss.23-25.

ORGAN, M. Raif (1966a). *Din ve İlim*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.3. S.8. ss.902-903.

----- (1966b). *İki Kötülüğün Birleşmesi Komünistlik ve Batınlık*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.3. S.7. ss.876-877.

ÖRNEK, Cangül. (2015). *Türkiye nin Soğuk Savaş Düşünce Hayatı Antikomünizm ve Amerikan Etkisi*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.

ÖZBEK, Hamza Sadi (1964). *Komünizm Mücadelesinde Yeni Bir Teklif*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.1. S.1. ss.19-20.

ÖZBEK, Sinan. (2011). *İdeoloji Kuramları*. İstanbul: Notos Kitap.

ÖZDEMİR, Burcu (2018). *Sovyetler Birliği'nin Komünist İdeolojinin Eğitime Yansımaları: 1920li-1930lu Yıllar*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. S.3(1). ss.103-111.

ÖZGEDİK, Orhan (1966). *Komünizmde Kadın İşçiler*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.2. S.10. ss.624.

----- (1967a). *Komünistlerin Din Hakkında Düşündükleri-I*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.4. S.1. ss.1034-1035.

----- (1967b) *Komünistlerin Din Hakkında Düşündükleri-II*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.4. S. 2. ss.1065-1066.

----- (1967c). *Komünizm (İlmî Sosyalizm) Karşısında İslâm*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.4. S.7. ss.1202-1203.

ÖZMAN, Aylin ve YAKIN, Aslı Yazıcı (2014). *Anti-Komünist Fantaziler: Doğa, Toplum ve Cinsellik*. (Der. İnci Özkan Kerestecioğlu ve Güven Gürkan Öztan). Türk Sağı Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri. İstanbul: İletişim Yayınları.

ÖZTEKİN, Hülya (2018). *1944 Irkçılık - Turancılık Davası ve Basındaki Tartışmalar*. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi. C.11. S.1. ss.212-236.

ÖZTÜRK, Kazım. (1992). *Atatürk'ün TBMM Açık ve Gizli Oturumundaki Konuşmaları II*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

-----, Ahmet (1994). *Tek Parti Döneminde Basın Özgürlüğü*. Marmara İletişim Dergisi. S.5. ss.135-144.

----- (1993). *Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Yaşadığı Basın Özgürlüğü Sorunu*. Marmara İletişim Dergisi. S.4. ss.115-129.

ÖZYURT, Cevat (2014). *Marx'ta Yanılsama ve İdeoloji Olarak Din*. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Y.2. S.2. ss.207-240.

PALA, Nejat Halil, (1964a). *Komünizm ve Din I*. İzmir: Mücadele Dergisi. S.4. C.1. ss.9-13.

----- (1964b). *Komünizmin Silahlarından Yalan ve Sahtekarlık*. İzmir: Mücadele Dergisi. S.3. C.1. ss.10-11.

----- (1964c). *Sovyet İmparatorluğu çöküyor mu?*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.1. S.1. ss.21-23.

PAPATYA, Nail (1966). *Müslüman ve Komünist*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.3. S.3. ss.776.

POLITZER, Georges. (1966). *Felsefenin Temel Prensipleri*. (Çev. Cem Gün). İstanbul: Sosyal Yayınları.

SAFA, Peyami (1964). *Kim Komünisttir? Kim Değildir?*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.1. S.4. ss.3-4.

----- (1966). *Köy Enstitüleri Propagandası*. Köy Enstitüleri ve Koç Federasyonu. Komünizme ve Komünistlere Karşı Türk Basını. 10. Fasikül. Ankara: Ayyıldız Matbaası. ss.163-164.

SARAY, Mehmet. (2011). *II. Dünya Savaşı Döneminde Türk-Sovyet İlişkileri. Atatürk'ten Soğuk Savaş Dönemine Türk-Rus İlişkileri*. I. Çalıştay Bildirileri. (Çev. ve Haz. İlyas Kamalov, İrina Svistunova). 14-15 Mayıs 2010. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. ss.245-256.

SANÇAR, Nejdet (1966a). *Köy Enstitüleri Gericiliği*. Köy Enstitüleri ve Koç Federasyonu. Komünizme ve Komünistlere Karşı Türk Basını. 10. Fasikül. Ankara: Ayyıldız Matbaası. ss.193-194.

----- (1966b). *Köy Enstitüleri Meselesi*. Köy Enstitüleri ve Koç Federasyonu. Komünizme ve Komünistlere Karşı Türk Basını. 10. Fasikül. Ankara: Ayyıldız Matbaası. ss.52-75.

----- (1965). *Sanat Maskesi Altında Komünizm*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.2. S.4. ss.450-453.

----- (1966c.) *Vatansever Köy Enstitüsü Mezunlarına Açık Mektup*. Köy Enstitüleri ve Koç Federasyonu. Komünizme ve Komünistlere Karşı Türk Basını. 10. Fasikül. Ankara: Ayyıldız Matbaası. ss.165-179.

SANDER, Oral. (2013). *Siyasi Tarih 1918-1994*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

SAYILGAN, Aclan (1966). *Köy Enstitüleri*. Köy Enstitüleri ve Koç Federasyonu. Komünizme ve Komünistlere Karşı Türk Basını. 10. Fasikül. Ankara: Ayyıldız Matbaası. ss. 111-118

----- . (2009). *Türkiye'de Sol Hareketler*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.

SCHWARZ, Fred. (1966). *Komünistlerin Söylediklerine İnanılır Mı?*. Ankara: Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Matbaası.

SEMERKANTLI, Burhaneddin (1966). *Komünistler Ne İstiyor?*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.2. S.10. ss.627-628.

SOFUOĞLU, M. Zeki (1965a). *Her Gerçek Komünist, İşte, Bu Talimâta Uymak Zorunda!*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.2. S.5. ss.476-477.

----- (1965b). *Komünist Kimdir?*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.2. S.3. ss.411-413.

STALİN, Joseph. (2015). *Diyalektik Materyalizm ve Tarihsel Materyalizm*. (Çev. Zeynep Seyhan). Ankara: Bilim ve Sosyalizm Yayınları.

----- (2014). *Leninizmin İlkeleri*. (Çev. Muzaffer Erdost) Ankara: Sol Yayınları.

ŞAHİN, M. Süreyya (1966). *Komünizmin İlk Hedefi Niçin "Din"dir*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.2. S.10. ss.637.

ŞEKER, Mehmet (1965). *Niçin En Büyük Düşman*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.2. S.6. ss.518.

ŞENSOY, Tahsin (1998). *Atatürk Dönemi Öğrenci Olayları (1918-1938)*. Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Malatya.

ŞİRİN, Funda Selçuk. (2013/1). "Sovyet Rusya ve İtalya Gezilerinin Türk Siyasal Yaşamına Etkisi (1930-1932)". *Folklor/Edebiyat*. c.19. S.73. ss.105-130.

TEVETOĞLU, Fethi. (1965a). *Açıklıyorum*. Ankara: Komünizmle Mücadele Yayınları.

----- (1968). *Benim Gördüğüm Bugünkü Rusya*. Ankara: Komünizmle Mücadele Yayınları.

----- (1963a). *Dış Politika Görüşümüz*. Ankara: Komünizmle Mücadele Yayınları.

----- (1963b). *Faşist Yok Komünist Var*. Ankara: Komünizmle Mücadele Yayınları.

----- (1966a). *Kıbrıs ve Komünizm*. Ankara: Komünizmle Mücadele Yayınları.

----- (1966b). *Komünist Bloкта Milliyet ve Mefkure*. Ankara: Komünizmle Mücadele Yayınları.

----- (1965b). *Komünistlerin Maskesi Sosyalizm-II*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.2. S.2. ss.392-393.

----- (1963c). *Milletlere Işık Tutan İki Beyânname*. Ankara: Komünizmle Mücadele Yayınları.

----- (1991). *Millî Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

----- (1967). *Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler (1910-1960)*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.

----- (1964). *Yirminci Yüzyılın Yüzkarası Utanç Duvarı*. Ankara: Komünizmle Mücadele Yayınları.

TORUN, Aytül Tamer (2014). *Cumhuriyetin Kuruluş Yıllarında Türkçe Sol Basın*. (Editör: Ertan Eğribel, Ufuk Özcan ve H. Bayram Kaçmazoğlu). Türkiye’de Karşıt Muhafazarlık Biçimleri Modern Muhafazakarlıktan Küreselci Değersizleştirmeye. İstanbul: Doğu Kitabevi. ss.237-256.

TUNAYA, Tarık Zafer. (1995). *Türkiye’de Siyasi Partiler (1859-1952)*. İstanbul: Arba Yayınları.

TUNÇAY, Mete. (2000). *Türkiye’de Sol Akımlar- I (1908-1925)*. İstanbul: BDS Yayınları.

----- (1992). *Türkiye’de Sol Akımlar-II (1925-1936)*. İstanbul: BDS Yayınları.

Tural’ın Orduya Tamimi Komünizm Yılanı Ezilmelidir (1966). İzmir: Mücadele Dergisi. C.2. S.12. ss.673-674.

TURAN, Şerafettin. (2013). *Bir Kara Çalma Öyküsü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

TURHAN, Mümtaz (1966). *Köy Enstitüleri Masalı*. Köy Enstitüleri ve Koç Federasyonu. Komünizme ve Komünistlere Karşı Türk Basını. 10. Fasikül. Ankara: Ayyıldız Matbaası. ss.180-183.

TÜFEKÇİ, Mithat. (1978). *Komünizmle Mücadele Esasları*. Ankara: Emel Yayınları.

Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği İkinci Büyük Kurultayı 1964-1965 Yılı Faaliyet Raporu. (1965). İzmir: Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği Yayınları.

Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği Tüzüğü. (1963). İzmir: Karınca Matbaacılık.

UCA, Alaattin. (2000). “Atatürk ve Komünizm”. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi. S.15 ss.323-348.

----- (1999). *Üniversite Gençliğinin Karşı Karşıya Bulunduğu Tehditlerden Biri: Komünizm ve Aşırı Sol Örgütlerin Faaliyetleri, Buna Karşı Alınacak Tedbirler ve Gençliğe Düşen Görevler*. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. S.13. ss.109-122.

UÇAR, Metin (2017). *Sosyalizm*. (Editörler: Buğra Kalkan ve Hasan Yücel Başdemir). Siyasi İdeolojiler. Ankara: Adres Yayınları. ss.72-107.

UZSAY, Vecdi (1966). *Din ve Komünizm*. İzmir: Mücadele Dergisi. C.3. S.7. ss.884.

Veda Hutbesi, Ankara: Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı.

YEŞİLÇAYIR, Neşe (2011). *Çok Partili Döneme Geçiş Sürecinde Türk Basını*. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi. S.79. ss.131-192.

YILDIZ, Nihal ve AKANDERE, Osman (2017). *Köy Enstitülerinin İdeolojik Yapısı*. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi. XVII/35. ss.275-316.

YILMAZ, Hakkı Dursun (1965). *Komünizm Milletleri Nasıl Ele Geçiriyor*. C.2. S.6. ss.512-513.

YILMAZ, Mustafa ve DOĞANER, Yasemin (2006). *1961-1973 Yılları Arasında Bakanlar Kurulu Kararı İle Yasaklanan Yayınlar*. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi. S.37-38. ss.247-299.

YURTSEVER, Haluk. (2016). *Yükseliş ve Düşüş Türkiye Solu (1960-1980)*. İstanbul: Yordam Kitap.

Zararlı Cereyanlarla Mücadele Komitesi Raporu (1965). İzmir: Mücadele Dergisi. C.2. S.4. ss.468.

İnternet Kaynakları

ATSIZ, Nihal, Şükrü Saraçoğlu'na - 1. (Atsız'dan Mektuplar). <http://www.nihal-atsiz.com/yazi/sukru-saracogluna-1-atsizdan-mektuplar.html> (Erişim tarihi 29.04.2019) (Şubat/1951a)

----- Şükrü Saraçoğlu'na - 2. (Atsız'dan Mektuplar) <http://www.nihal-atsiz.com/yazi/sukru-saracogluna-2-atsizdan-mektuplar.html> (Erişim tarihi 29.04.2019) (Mart/1951b)

SALİHOĞLU Mustafa, 1920'den Günümüze TKP – 1, <https://urundergisi.com/makaleler.php?ID=256> (Erişim tarihi 23-24.04.2019) (2003a).

----- 1920'den Günümüze TKP – 2, <https://urundergisi.com/makaleler.php?ID=267> (Erişim tarihi 23-24.04.2019) (2003b).

TK, Komünist Parti Programı, <https://www.kp.org.tr/tr/node/2>, (Erişim Tarihi: 24.04.2019) (2014).

TBMM, Lozan Sulh Muahedenamesinin Kabulüne Dair Kanunlar https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc002/kanuntbmmc002/kanuntbmmc00200343.pdf, (Erişim Tarihi: 24.04.2019).

<https://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf> (Erişim Tarihi: 26-27 Mayıs 2019)

Sürelî Yayınlar

Cumhuriyet Gazetesi 10.05.1948

Cumhuriyet Gazetesi 27.05.1948

Cumhuriyet Gazetesi 12.01.1963

Milliyet Gazetesi 12.01.1963